रामार्चनचन्द्रिका

श्रीमते रामानुजाय नमः ॥ श्रीरामार्चनचंद्रिका लिख्यते ॥ नतुंस सत्तिवा
रिधिं त्रिजगतां नौ नौमि यस्य प्रभो ॥ येनेदं सकलं विभाति सततं जातं स्थि
तं संहृतं ॥ यश्चैतत्तमघनः प्रमाणविधुरैर्वेदांतवेद्यो विभु ॥ तं वंदे सह
जप्रकाशममलं श्रीरामचंद्रं परं ॥ १ ॥ विश्वं व्यापितनोः स्वभावसुपतेर्म
नैव मूर्तीलुपो ॥ वाक्यार्थप्रतिबोधनैकचतुरः शांत्यादिशीलः श्रुचिः ॥
त्र्यज्ञानांधनिवारणैकतरणिर्विज्ञानचिंतामणिर्नित्यानंदपदैकभू
र्विजयते श्रीमन्मुकुंदो मुनिः ॥ २ ॥ वेदांतवाक्यार्थहरिर्विराजते यस्मि
न्नराजाः काममहायोदनं हि ॥ संतः सदानंदपदं प्रयेयुरिहे वंदे मुकुंदा
ख्यवने गुहं परं ॥ ३ ॥ पूर्वानंतरतापनीयमखिलं कल्पं वरं माहते ब्र
ह्मागस्त्यवसिष्ठनामसंहिताः कल्पालयाः संहिताः । शास्त्रं मंत्रम

पंमपाङ्कुवलयंत्वा लोजसीनादिकं ॥ श्रीएमार्चनचंद्रिकाकलिम
लप्रध्वंसिकाग्रंथयाने ॥ तत्र ह्यथगाते नानावाक्यैरेवानुकल्पितः ॥ सौक
र्यार्थं क्रमः समकूसंक्षेपणा प्रतन्यते ॥ उच्यते प्रथमं तत्र लक्षणं गुरु
शिष्ययोः ॥ शांतो दांतः कुलीनश्च विनीतः शुद्धवेषवान् ॥ शुद्धाचारः
सुप्रतिष्ठः शुचिर्दक्षः सुबुद्धिमान् ॥ आश्रमी ध्याननिष्ठश्च मंत्रतं
त्रविचक्षणः ॥ निग्रहानुग्रहे शक्तो गुरुरित्यभिधीयते ॥ श्रीगुरुल
क्षणं ॥ शांतो विनीतः शुद्धात्मा श्रद्धावान् धारणाक्षमः ॥ समर्थश्च
कुलीनश्च प्राज्ञः सच्चरितो धनी ॥ एवमादिगुणैर्युक्तः शिष्यो भवति
नान्यथा गुरुता शिष्यता वापि तयोर्वत्सरवासतः ॥ तथा चोक्तं सारसं
ग्रहे ॥ सद्गुरुः स्वाश्रितं शिष्यं वर्षमेकं परिक्षये ॥ तत्रैव ॥ राज्ञि चामा
त्यजो दोषः पत्नीपापानि भर्तरि ॥ तथा शिष्यकृतं पापं गुरुः प्राप्नोति नि

ष्वितं ॥ देव्यागमे शिववाक्यं ॥ गृहशय्यासने याने पादुकां पादपीठकं ॥
स्नानोदकं तथा छायां लंघयेन्न कदाचन ॥ तत्रैव ॥ गुरोरग्रे न पृथक्पू
जामहेतं तं नु परित्यजेत् ॥ दीक्षां व्याख्यां प्रभुत्वादि गुरोरग्रे विवर्जयेत्
दृष्ट्वा हस्तौ गुरुं पश्येल्लोके चिह्नामन्त्रमेतन्न हे ॥ अश्रद्धः प्रेक्षकः शिष्यो न
कार्यः कर्हिचिद्बुधैः ॥ इति गुरुशिष्यलक्षणं ॥ दीक्षां विनोपदेशस्य
दुष्टत्वात्सर्वथमं तु सा ॥ पापक्षयं दिव्यभावं साधकस्य करोत्यतः ॥ तत्रा
पि सिद्धसाध्यादिभेदैः संशोधयेन्मनुं ॥ पञ्चोर्ध्वं पंचतीर्यक् च कोष्ठा
शोडशकं भवेत् ॥ क्रमेणानेन
विलिखेद्धा दीक्षानामाक्षरात् मातृकाः
इहनिहन्द्र नवनेत्र युगेनादिक्षु
ष्वकोष्ठकशोडशचतुर्दशभूतके

अथकह ॥	॥ उऊ॰प ॥	॥ आखर ॥	चचफ ॥
ओडवल ॥	॥ लृ म ॥	॥ ओपत्रा	लृत्रप ॥
ईघन ॥	॥ ऋजभ ॥	॥ इगध ॥	॥ ऋछव ॥
॥ अःजस ॥	॥ एठल ॥	॥ अ ॥	॥ एठर ॥

षु ॥ पाताल पंच दश वन्हि हिमांशु कोष्ठ वर्णैर्न्यसेल्लिपिभवान्
क्रमतः सुधीमान् ॥ जन्मर्क्षक्षितितो वीक्ष्य तंत्रमंत्रादिमाक्षरं ॥ चतु
र्भिः कोष्ठकैस्त्वेकैकं इति कोष्ठचतुष्टये ॥ चतुर्थे तत्कोष्ठकेषु त मंत्रो
जन्मभाक्षरात् ॥ सिद्धः साध्यः सुसिद्धोरिः क्रमाज्ज्ञेयो विचक्षणैः ॥
साध्यनामाद्यभागतः सिद्धादिक्रम इष्यते ॥ सिद्धः सिध्यति कालेन
साध्यस्तु जपहोमतः ॥ सु सिद्धो ग्रहमात्रेणारिपुर्मूलनिकृंतनः ॥
सिद्धार्थीः बांधवाः प्रोक्ताः साध्यास्तु सेवकाः स्मृताः ॥ सुसिद्धः पोषकाः
ज्ञेया शत्रवो घातकाः मताः ॥ जपेन बंधुः सिद्धः स्यात्सेवकोधिकसे
वया ॥ पुष्णाति पोषको भीष्टं घातको नाशयेद्ध्रुवं ॥ सिद्धासिद्धो त
था ज्ञेयो न द्विगुणात्सिद्धसाध्यकः ॥ सिद्धः सुसिद्धो द्विजपात्सिद्धा
रिर्हंति बांधवान् ॥ साध्यसिद्धो द्विगुणतः साध्यसाध्यो निरर्थकः ॥

२ तप्रसिद्धोह्यंत्रिजपात्साध्याद्दिहिंहंतिगोत्रजान् ॥ हसिद्धसिद्धौध्रुज
3 पात्त्साध्यो द्विगुणाधिकात् ॥ तत्तु सिद्धो महादेव हसिद्धारिः स्वगो
त्रहा ॥ अरिः सिद्धः हतेह न्याद्दिसाध्यस्तु कन्यकां ॥ तत्र सिद्धस्तु प
त्नीघ्नत्तद्दिहिंहंति साधकं ॥ मातापितृहतेनामय चात्माभिजनेस्त
थः ॥ विश्लेष्यलस्यवैवर्णानवार्णाविभेदसः ॥ तथैव मंत्रवीजा
नीततः शोधनमाचरेत् ॥ विदुह्निविंदुकापध्यानीपजिस्वाग्निसंभ
वः ॥ संहनो द्वारणात्याप्तमधिकारक्षमे च च ॥ अपभ्रंशशाक्षरालक्ष्ये
पत्काख्वडचतुष्पं ॥ मंत्राक्षरैः सहैकैकं नामवर्णं विशोधयेत् ॥ व्यं
जनैर्वर्जनान्यैव स्वरैः साधयेत्स्वा तथा ॥ आद्यमाद्येन संशोध्यं द्वि
तीयेन द्वितीयकं ॥ मंत्रे वाप्यथवा नाम्नि वर्णाः सर्वविषमाय हान्तदा २
मंत्रंसमारभ्य समंयावप्रयोजयेत् ॥ आद्यंतयोः सिद्धवर्णौ मंत्रैय

सिन्द्वाणनने॥ अचिरेणैव कालेन सम्भवेत्सर्वसिद्धिदः॥ साध्यांता
द्दिश्च जतोयस्तु अनिकाकुंडेणसिध्यति॥ आद्यावर्ते हिसिद्धं तु सर्वकाम
विभूतिदः॥ आद्यावर्ते तारिपूर्यस्तु भवेत्साज्यः सम त्रकः॥ स्थानत्र
याततारियंमंत्रोमत्रसमोमतः॥ भ्रातृभवंति यद्दाहैः मध्येसिद्धत्त
दंतकेसाध्यः कष्टेन कार्यसिद्धिस्तस्य फलं स्वल्पमेव भवेत्॥ अंते
यदि भवति रिपुः मध्यमे मध्ये च भवति साध्यपुरां कार्यविलंबित्तसा
त्वाणस्यानि सर्वमेवांते॥ सिद्धं सुसिद्धं मथवा रिपुणांत तारितं परिक्ष
येघत्तान्॥ वक्रायासत्र ज्वलितं तंमंत्रं वर्जयेन्मतिमान्॥ न सि
द्धार्कवाराहाणांप्रासाद प्रणवस्य च॥ सपिंडाक्षरमंत्राणां सिद्धादी
न्नैवशोधयेत्॥ स्वप्ने लब्धे स्त्रिया दत्ते मालामंत्रे त्रिवीजके॥ वैदि

४ केषु च सर्वेषु सिद्धादिन्नैव शोधयेत् ॥ इति सिद्धादिशुद्धिः ॥ अथ मन्त्रा
५ णां स्वकुलान्यकुलभेदं च वक्ष्यामः ॥ उ ऊ ओ गा ज ड त द व ला ज्ञः पार्थि
वाः ॥ ऋ ॠ औ घ भ व श वारुणाः ॥ इ ई ए ख छ ट थ फ र क्ष आग्नेयाः
अ आ ऐ क च ज ट प प य मारुताः ॥ लृ ॡ अं अः ङ ञ ण न म स हः नाभसाः
॥ साधकस्याक्षरं पूर्वं मन्त्रस्यापि तदक्षरं ॥ एकभूतं दैवतं संजानीया
त्स्वकुलं हि तत् ॥ भौमस्य वारुणं मित्रं मारुतस्याग्नि मारुतं ॥ माह
तं पार्थिवाप्यानां शत्रुर्वाग्नेयमस्य वांभसं ॥ नाभसं सर्वमित्रं स्याद्विरुद्धं नै
व मेलयेत् ॥ इति स्वकुलान्यभेदः ॥ वालादिभेदोप्यपरो मन्त्राणाम
भिधीयते ॥ आद्येकाक्षरं मन्त्रं वा ला आषोडशाक्षरात् ॥ अत्र स्या ४
विशन्ते प्रौढास्ततोन्यस्थविरा मताः ॥ स्वाहान्ता स्त्री स्वहपाशुः न

मोंता श्च नपुंसकाः ॥ हूं फ डं ता लये मंत्राः पुमांसस्ते प्रकीर्त्तिताः ॥ शुला
ते त्रिविधा मंत्रा वश्य शांत्यभिचारिके ॥ इति बालादिभेदः ॥ राशिमे
लनमारभ्यासिनक्षत्रस्थितिमध्यतः ॥ अआइई मेषः ॥ उऊऋॠवृ
षभः ॥ ऌॡ मिथुनः ॥ एऐ कर्कः ॥ ओ औ सिंहः ॥ अं अः शषसह
लक्षा कन्या ॥ कवर्गस्तुलः ॥ चवर्गो वृश्चिकः ॥ टवर्गो धनुः ॥ तवर्गो
मकरः ॥ पवर्गः कुंभः ॥ यरलव मीनः ॥ साध्याद्यो ह्रस्वपर्यंतं गणये ॥
त्साधकाक्षरात् ॥ एकपंचनववांधवाः स्मृताः ॥ द्वौ च षट् च दश मात्
सेवका ॥ वह्निहद्दमनपल्लपोषका द्वादशाष्ट चतुरस्तथांतकाः ॥ रू
पफलं श्रुतिः ॥ हटकाचके स्तातव्या ॥ अत्र तु रिणाधनशोधनानंत
रं लिपिविना स्तातव्या ॥ इति राशिमेलनं ॥ अ आ अश्विनी इ व ग

५ णः ॥ इ भरणी मनुष्यगणः ॥ ई ईं उ ऊ कृत्तिका राक्षसगणः ॥ ऋ
ॠ ऌ ॡ रोहिणी मनुष्यगणः ॥ ए मृगशीर्षो देवगणः ॥ ऐ आर्द्रा
मनुष्यगणः ॥ ओ औ पुनर्वसु देवगणः कः पुष्यो देवगणः ॥ ख ग
आश्लेषा राक्षसगणः ॥ घ ङ मघा राक्षसगणः ॥ च पूर्वा मनुष्यग
णः छ ज उत्तरा मनुष्यगणः ॥ ञ हस्तो देवगणः ॥ ट ठ चित्रा रा
क्षसगणः ॥ ड स्वाती देवगणः ॥ ढ ण विशाखा राक्षसगणः ॥ त थ
द अनुराधा देवगणः ॥ ध ज्येष्ठा राक्षसगणः ॥ न प फ मूलं राक्ष
सगणः ॥ ब पूर्वाषाढा मनुष्यगणः ॥ भ उत्तराषाढा मनुष्यगणः ॥
म श्रवणो देवगणः ॥ य र धनिष्ठा राक्षसगणः ॥ ल शततारकं राक्ष ५
सगणः ॥ व श पूर्वाभाद्रपदा मनुष्यगणः ॥ ष स ह उत्तराभाद्रपदा

मनुष्यगणः॥ पसह उत्तराभाद्रपदा मनुष्यगणः॥ अंत्यः लंक्षारे
वती देवगणः॥ प्रादक्षिण्येन गणयेत्साधकस्याक्षरात्सुधीः॥ जन्म
संपद्विपत्क्षेमप्रत्यरिः साधको वधः॥ मैत्रपरममैत्रं च जन्मादीनि
पुनः पुनः॥ विपद्वधः प्रत्यरिं च परित्याज्यं मनीषिभिः॥ इति नक्ष
त्रप्रकारः॥ सम्प्रबोधकालोत्थमंत्राणामभिधीयते॥ आग्निषोमा
त्मका मंत्रा विज्ञेया क्रूरसौम्ययोः॥ कर्मणो वन्हितारांत्य विपत्मा
याः समीरिताः॥ आग्नेया मनवः सौम्याभ्यपिच्छहून्ताक्षराः॥ आग्ने
नेया संप्रबुध्यंते प्राणे चरति दक्षिणे॥ भागेन्यस्मिन्स्थिते प्राणे सौ
म्या बोधं प्रयांति च॥ नाडीद्वयगते प्राणे सर्वे बोधं प्रयांति ते॥ प्रच्छप
तिफलं सर्वे प्रबुद्धा मंत्रिणो सदा॥ पद्मप्राणापानसमायोगाद्धि

वशात्तेषांतु मेलनं ॥ प्रबोधकालो विक्षेपः स्वापकालात्तथापरः ॥ इति
सप्तप्रबोधकालाः ॥ संपुटीकृत्य मंत्रेणालं तानाद्यान्सविंदुकान् ॥ पुन
श्च सविसर्गांस्तांस्तकारांके चलं पठेत् ॥ एवं जपोपदिष्टश्च त्वत्प्रबुद्धः
शीघ्रसिद्धिदः ॥ अथार्णधनमाहुश्च कथ्यते सिद्धिदायिनी ॥ इंद्रासि
नेत्ररविपंचदशार्णवेदवन्ह्याग्रुधानश्च वामिगुणिता नाश्च ध्यान् ॥ दि
गाहृगिरिभूतिराजाग्नि मुनिषु चेद्पडुन्हिभिश्च गुणितानतथा सा
धकाणीन् ॥ नामाहृल्लादकठवारुजभत्तशेषंतात्वोभयोरधिक
शेषयुक्तं क्रमेणास्यात् ॥ अस्यार्थः ॥ इंद्राद्यंकेसाध्यवर्णान्स्वरव्यंज
नहृपानपृथक्कृत्वा न गणिता न्कृत्वा तथा साधकनामाक्षराणि
दिगादिभिरंकैर्गुणयेत् ॥ नामाक्षराणीति ॥ स्वरव्यंजनसमुदाया

त्॥ अकठवाधितिवर्गा चतुष्पप्रभिन्ना
त्॥ अइउऋऌएऐओऔअंअः॥ ए
तद्द्योवर्गः कादिङान्तः कवर्गः॥ टादि
फान्तश्च वर्गः॥ बादि हान्तो बवर्गः॥ एते ए
कादशैकदशाष्टसप्तचत्वारो वर्गाः॥

१४	२७	२	१२	१५	६	४	३	८	९	९
अ	इ	उ	ऋ	ऌ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः
क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ	ञ	ट
ठ	ड	ढ	ण	त	थ	द	ध	न	प	फ
ब	भ	म	य	र	ल	व	श	ष	स	ह
१०	१	७	४	६	३	७	५	४	६	३

अस्मात् अकठवात् अष्टभिर्भागे हृते सत्त्वभयोः साध्यसाधकव
र्गयोः शेषस्याधिकहृद्भवस्य नश्यं धनं च ज्ञात्वा मन्त्रं दद्यात्॥ इति ऋ
णधनशोधनं॥ राशिनाङ्ग तनु त्रोहयात्मजेक त्रुमृति व्ययं॥ स्वेरा
श्यमेवता सृपते रा गणनीयं विचक्षणैः॥ लग्नं धनं भ्रातृ वंधु पुत्र शत्रु
कलत्रकः मरणं धर्म कामार्थ व्यया द्वादशराशयः॥ इति राशिप्रश्नः

७ अन्येऽपि मंत्रदोषा ये ज्ञेया ग्रंथांतराद्बुधैः ॥ लिख्यंते मंत्रसंस्काराः शा
रदादितिलकात्स्फुटाः ॥ जननं जीवनं पश्चात्ताडनं बोधनं तथा ॥ अथा
भिषेको विमलीकरणाप्यायने पुनः ॥ तर्पणं दीपनं गुप्तिर्दशैता मंत्रसं
स्क्रियाः ॥ मंत्राणां मातृकामध्यादुद्धारो जननं स्मृतं ॥ प्रणवांतरितान्कृ
त्वा मंत्रवर्णान् जपेत्सुधीः ॥ एतज्जीवनमित्याहुर्मंत्रतंत्रविशारदाः ॥
मंत्रवर्णान्समालिख्य ताडयेच्चंदनांभसा ॥ प्रत्येकं वायुना तत्तु ताडनं
तदुदाहृतं ॥ विलिख्य मंत्रं तन्मंत्री प्रसूनैः करवीरजैः ॥ तन्मंत्राक्षरसं
ख्यातैर्हन्यात्तेन बोधनं ॥ स्वतंत्रोक्तविधानेन मंत्री मंत्रार्णसंख्य
या ॥ अश्वत्थपल्लवैर्मंत्रमभिषिंचेद्विशुद्धये ॥ संचिंत्य मनसा मंत्रं ज्यो ७
तिर्मंत्रेण निर्दहेत् ॥ भोजपत्रे लिखित्वास्मकत्रिकोणरोचनादिभिः

वाहणं कोणमारभ्य समग्रधा विधये समं ॥ एवमीशाग्निकोणाभ्यां जायं तेन
त्रयो नयः ॥ नववेदमितां लित्रविलिखेन्मात्रिकांकमात् ॥ चकारादिह
कारांतार्ण् शादिवह्णावधिः ॥ देवितत्र समावाह्य ए नयेच्चंदनादिभिः
ततः समुद्धोन्मंत्रजननं तदुदीरितं ॥ मंत्रेमलत्रयं मंत्री विमलीकरणं
त्विदं ॥ तारं व्योमाग्निमनुषुकं डिंडी ज्योतिर्मनुमतः ॥ कुशोदकेन ज
प्तेन प्रत्यर्णं प्रोक्षणं मनोः ॥ तेन मंत्रेण विधिवद्दृष्टां पापनं स्मृतं
मंत्रेण वारिणा मंत्रतर्पणं तर्पणं स्मृतं ॥ तारमायारमायोगो मनोर्दी
पनमुच्यते ॥ जप्यमानस्य मंत्रस्य गोपनं त्वप्रकाशनं ॥ इति मंत्रसंस्का
रः ॥ मंत्रोद्धारमथ वक्ष्ये मंत्राणां राघवस्मृतु ॥ ब्रह्मकल्पादिषु प्रोक्तं
साधकानां सुसिद्धिदं ॥ वन्हिस्थं शयनं विसार्धचंद्रविभूषितं ॥ ए

८ काक्षरो मनुः प्रोक्तो मंत्रराजः सुरद्रुमः ॥ ब्रह्मा मुनिः स्याद्गायत्रं छंदो रा
मो ऽस्य देवता ॥ दीर्घार्धेंदुयुजां यानि कुर्याद्धृस्वात्मना मनोः ॥ कालपूर्ती र
मंदारवेदिकापंकजासने ॥ श्यामं वीरासनासीनं ज्ञानमुद्रोपशोभितं
वामोरुन्यस्ततद्धस्तं सीतालक्ष्मणसंयुतं ॥ अवेक्षमाणमात्मानमा
त्मन्यमिततेजसं ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशं केवलं मोक्षकांक्षया ॥ चिंत
यन्परमात्मानं भानुलक्षं जपेन्मनुं ॥ वह्निर्नारायणो नाद्यो जाठरः के
वलोपि च ॥ द्व्यक्षरो मंत्रराजोयं भुक्तिमुक्तिफलप्रदः ॥ एकाक्षरो न
मस्त्वादिस्वाद्यधेन षडंगकं ॥ तारमायारमानंगवाक्स्वबीजैस्तु ष
ड्विधः ॥ त्र्यक्षरो मंत्रराजस्सर्वाभीष्टफलप्रदः ॥ द्विविधश्च द्व्यम ८
द्रंतो द्विविधाश्चतुरक्षराः ॥ नमस्त्वादिपूर्ववद्ध्येयमेतेषांतु विवद

णेः ॥ सप्रतिष्ठो रमो वा पुरुहिघंकार्णो मनुस्मृतः ॥ विश्वामित्रो मुनिः प्रो
क्तः पंक्तिश्छंदोस्य देवता ॥ रामभद्रो बीजशक्ति प्रथमार्णेन तीक्ष्णमात्र्
न्मध्ये हृदि नाभ्यं घ्रयोः पादयोश्च न्यसेन्मनुं षडंगपूर्ववद्ध्यात्वा पंचा
र्णं मंत्रनायकं ॥ मध्ये वंतकल्पतरोर्मूले पुष्पलतासने ॥ लक्ष्मणे
न प्रगुणितमक्ष्णा कोणेन सायकं ॥ अवेक्षमाणं जानक्या कृतव्य
जनमीश्वरं ॥ जटाभारलसच्छीर्षं रामं मुनिगणैर्वृतं ॥ लक्ष्मणेन
धृतच्छत्रमथवा पुष्पकोपरि ॥ दशास्यमथनं प्राप्तं ससुग्रीवविभी
षणं ॥ विजयार्थी विशेषेण वर्णलक्षं जपेन्मनुं ॥ स्वकामशक्तिवा
क्लक्ष्मीः तारादिः पंचवर्णकः ॥ षडक्षरः षड्विधः स्याच्चतुर्वर्गफल
प्रदः ॥ पंचाशन्मातृकामंत्रवर्णप्रत्येकपूर्वकः ॥ लक्ष्मीवाग्मन्मथा

९ दिग्बन्धनादिः स्मरेदनेकधा ॥ श्रीमायामन्मथैकैकबीजाद्यं ततस्ततो मनुः
चतुर्वर्णः सर्वसाम्राज्यप्रदो वाञ्छितप्रदः ॥ स्वाहान्तो हुं फडन्तो वान
त्यन्तो वा भवेदयं ॥ ब्रह्मा संमोहनः शक्तिरीक्षिणां मूर्त्तिरेव पः ॥ अग
त्यः श्रीशिवः प्रोक्तो मन्त्रयोस्त्र्यक्षमादिमे ॥ कं दोषाय पत्रे संलग्नं च श्रीएम
श्चैव देवता ॥ अथवा कामबीजादेर्विश्वामित्रो मुनिर्मतः ॥ छन्दो दे
व्यादिगायत्री एषां भट्टारिका देवता ॥ बीजशक्तिः यथा पूर्वं षडङ्गान्विन्य
सेत्ततः ॥ ब्रह्माण्डं भुवनं मध्ये हृन्नाभ्यंघ्रिमुपादयोः ॥ बीजैः षड्भिर्दीर्घसं
युक्तैर्मन्त्राद्यैर्वा षडङ्गकं ॥ ध्यायेत्कल्पतरोर्मूले लसद्बालमयमंडपेपु
ष्पकाख्ये विमानात्तः सिंहासनपरिच्छदे ॥ पद्मे वसुदले देवमीं द्वनी
लसमप्रभं ॥ वीणासनसमासीनं व्याख्यामुद्रोपशोभितं ॥ वामोहन्यस्त ९

तद्वृत्तं सीतालक्ष्मणसंयुतं ॥ सर्वाभरणसंपन्नं मनुलक्षं जपेन्मनुं ॥
पद्मास्यारुणाश्रिमंत्रार्णाञ्जपाभं वा हरिं स्मरेत् ॥ तारादिभिबह्निः संपुटितः
सप्ताक्षरः ॥ रामश्च चंद्रभद्रान्तो ङेन्तो नतियुतो द्विधा ॥ तारादिसहि
तः सोपि मंत्रस्त्वष्टाक्षरः स्मृतः ॥ ताराघाद्यंतगतः सोपि नवार्णः स्याद
नेकधा ॥ तारं रामश्चतुर्थ्यंतः क्रोधास्त्रवन्हितल्पगाः ॥ त्र्यक्षरोयंप
रो मंत्रोनुष्टुबादिः स्यात्त्वदुर्णाबन् ॥ गुणबीजं वदेन्मायां हृद्रामायधनुन
श्चतो ॥ शिवोमाराममंत्रोयं नवार्णस्त्ववसुप्रदः ॥ ऋषिः सदाशिवः
प्रोक्तो गायत्रं छंद उच्यते ॥ शिवोमारामचंद्रोत्र देवता परिकीर्तिताः
दीर्घया मायया मानिनारपं वाणीद्पुक्लीं पांतामं त्रिनेत्रसमो द्विधारि
णां स्मृतिनंबरं ॥ भस्मोद्धूलितसर्वांगं कपर्दिनमुपास्महे ॥ रामाभिरा

१० मांसोदर्पसीमांसामावर्त्तासिनी। पाशांकुशधनुर्बाणाधरां ध्यायेत्त्रिलोच
10 ना॥ ध्यायन्नेवं वर्णिलक्षं जपेत्त्रिमधुराप्लुतैः॥ बिल्वपत्रैः फलैः पुष्पैः
त्तिलैर्वा पंकजैर्हुनेत्॥ स्वयमाप्नोति निधयः सिद्धयश्चेश्वरी प्रिताः
ज्ञामकीवल्लभं ङे·तं वन्हेर्जायां तु मादितः॥ दशाक्षरो यं मंत्रः स्याद्धृ
सिद्धस्याहं बिबिर्विराट्॥ छंदस्तु देवता राम सीतापाणिपरिग्रही॥ आ
द्योबीजं हृत्तु शक्तिः कामेनांगक्रिया मता॥ सिरो ललाट भ्रुमध्ये
तालु कंठे षु हृद्धपि॥ नाभ्यंल्लिंगो जानु पादे दशाविन्यांस्य सेन्मनोः
श्रयोध्यानगरे रत्नचित्रसौवर्णमंडपे॥ मंदारपुष्पैराबद्धवितानेतो
रणांकिते॥ सिंहासनसमारूढं पुष्पकोपरिराघवं॥ रक्षोभिर्हरि १०
भिर्देवैर्दिव्यमानगतैः शुभैः॥ संस्तूयमानं मुनिभिः प्रह्वैश्चपरिसेवि

तं ॥ सीतालंकृतवामांगं लक्ष्मणेनोपशोभितं ॥ प्रपन्नं प्रसन्नवदनं स
र्वाभरणभूषितं ॥ ध्यायन्नेवं जपेन्मंत्री वर्णलक्षं विचक्षणः ॥ रामं ङे
न्तं स्मा हृन्निं सदा ॥ दशाक्षरोऽयं मंत्रस्यान्मुनिर्ब्रह्मा विराट्स्मृतं ॥ छंदं द
स्देवता प्रोक्तो रामो राक्षसमर्दनः ॥ आद्यो बीजं द्विठः शक्तिस्तेन वां
गानि पूर्ववत् ॥ वर्णन्यासस्तथा ध्यानं पौरश्चरणिकं विधिं ॥ दशाक्षरो
क्तवत्कुर्याच्चापबाणधरं स्मरेत् ॥ ॐ हृद्रामवत्तेरामचंद्रभद्रौ च ङे
युतौ ॥ अर्कार्णो द्विविधोऽप्यस्य ऋष्यादिध्यानादिपूर्ववत् ॥ स्वकामश
क्तिवाग्वर्णैन्नारसिंहमतःपरं ॥ लक्ष्मीपाशांकुशार्णैर्निवाए हंफ
ट् स्वहपच ॥ स्वाहेति रामभद्रस्य द्वादशाक्षरमीरितः ॥ श्रीं एवं जपम
घ्नस्यं मत द्विधा रामनाम च ॥ श्रीशब्दपूर्वं जपशब्दमध्यं जपद्वयेना

११ पिशुनः प्रणितं ॥ त्रिः सप्तकृत्वो रघुनाथनामजपन्निपंक्ति द्विजकोटि
हत्यां त्रयोदशालोकम्पादिः पूर्ववत् सर्वकामदः ॥ पद्मत्रये द्विधाव
तेरं तं ध्यानेद् दशालिवन ॥ सत्तारं हृद्गवनेरामेङे तेमहात्ततः ॥ पृह
व्यसपश्चात्तु हृदन्तो ष्ठाद्दशाक्षरः ॥ विश्वामित्रो मुनिश्छन्दो राम
पञ्चदेवता मनोः ॥ दशास्यदर्पदलनो रामभद्रास मीरितः ॥ तारं वी
जं नतिः शक्तिः षडङ्गं कल्पयेत्ततः ॥ मूलमन्त्रे कौशलेन्द्रसत्यसंध
मनेत्तरं ॥ एवमात्तकनामानं सर्वलोकहितं तथा ॥ वाहप्रसन्न
वदनं चतुर्थ्यानिमसावदेत्त ॥ नन्दिग्रामस्योपवने भास्वतापतकौतु
के ॥ रम्ये सुगन्धिपुष्पाढ्ये वृक्षखण्डैश्च मण्डिते ॥ निस्वानभेरिपटह
ध्वनपीदिभिः स्वनैः ॥ प्रवर्तन्न्येपरितो जपमालाभापिते ॥ पटी ११

रबुस्तगोशीर्षकर्पूरागरुगंधिते ॥ नानाकुसुमसौरभ्यवाहिगंधवहो
चिते ॥ देवगंधर्वनारीभिर्गीयंतीभिरलंकृते ॥ सिंहासने समासीनं
पुष्पकोपरि राघवं ॥ सौमित्रिसीतासहितं जटामुकुटशोभितं ॥ चा
पचापधरं श्यामं ससुग्रीवविभीषणं ॥ हत्वा रावणमायांतं कृतत्रै
लोक्यरक्षणं ॥ रामभद्रं हृदि ध्यायन्दशलक्षं जपेन्मनुं ॥ रामभद्र म
हेष्वास रघुवीर नरोत्तम ॥ दशास्यांतक मां रक्ष देहि दापय मे श्रियं
रामभद्रं महेष्वा[illegible]सारं निधुततः परं ॥ वीरं नरोत्तमपदं दशास्यांतक
मां रक्ष ततः ॥ ततो रक्षततो देहि पश्चाद्दापय मे श्रियं ॥ द्वात्रिंशदक्षरो
मंत्रो विश्वामित्रो मुनिर्मतः ॥ छंदोऽनुष्टुप् देवता च रामभद्रः प्रकी
र्तितः ॥ चतुष्करणवेदाद्रिवह्निवैरंगकल्पना ॥ मूर्ध्नि भाले दृशोः श्रो

त्रेगांड प्रमेचनासिके ॥ व्याप्ते दोः संधिप्रगलेत्तनहन्नाभिमंडले
कर्णामेदुपाणपादे संधिष्वपि मनो न्यसेत् । पूर्वोक्तं ध्यानमेवापि विस्व
लक्षे नियतं जपेत् ॥ पीतं वा चिंतयेद्रामं ध्यनार्थे वामनं जपेत् ॥ सता
रं हृद्गावतो चतुर्थी रघुनंदनं ॥ रक्षार्थं विशदं तद्वन्मधुरेति वेदितं
तः ॥ प्रसन्नवदनं ऊं नेवरेह मितंतेजसं वलरामो चतुर्थे तो विष्णु
ऊं तं नतितत्ततः ॥ प्रोक्तो मालामनुः सप्त चत्वारिं शद्भिरक्षरैः ॥ मुनिः
पीताम हश्छंदोनुष्टुपाप्यो देवता तात्वर्थयोः । एतन्नामिभि ॥ क्रोतां म
ब वीजं शक्तिपर्ण्यापुता ॥ धिर स्मातनछ ते च भूमध्ये क्षिद्वपपि
चश्रोत्रपो घ्राणपो भ्वेवगांड पोरोष्ठ पोरपिदंतपोत्सरेशचदोः
पत्तं ध्यानकेषु च ॥ कंठ हृदित्तनहृद्धे पार्श्वेपोपृष्ठदेशतः ॥ जठ

रेनाभ्यधिष्ठाने गुह्ये वर्णान्न्यसेत् ॥ सत्यं तु सत्यदशार्षट्हृद्रसंख्याष
डंगकं ध्यानं दशाक्षरं स्मृतं लक्षमेकं जपेन्मन्त्रं ॥ विल्वैः फलैः प्रस
नैश्चपत्रैर्हि मधुसंयुतैः ॥ मधुत्रितययुक्तैर्नपायसैस्तथवाम्बुजैः
होमं दशांशतः कुर्यात्तथा सर्वत्र तर्पणं ॥ सर्वेषु राममन्त्रेषु मन्त्रराजः ष
डक्षरः ॥ एकधा च द्विधा त्रेधा चतुर्धा पंचधा तथा ॥ षट्सप्तधाष्टधा चै
व बहुधायं व्यवस्थितः ॥ राममन्त्रस्य वै भेदो शिवाज्ञाना जितस्वतः ॥ इति
राममन्त्राः ॥ रमा सीता चतुर्थ्यन्ता स्वाहान्तोऽपि षडक्षरः ॥ सीतामन्त्रश्च कथि
तः स्वतन्त्रो गायत्रोऽपि च ॥ जनको ऋषिः छंदो गायत्रं देवता मनोः ॥ सी
ता भगवती प्रोक्ता श्रीं वीजं शक्तिरंजितः ॥ दीर्घस्वरयुताद्येन षडंगानि
प्रकल्पयेत् ॥ पूजयेद्वैष्णवे पीठे ध्यायेद्राघवसंयुतां ॥ स्वर्णाभांवुजक

णं णमा लोकनतत्परां ॥ सीतां भगवतीं ध्यायेत्सर्वकामार्थसिद्धये ॥ वर्ण
लक्षं जपेन्मंत्रमिष्टार्थं साधयेत्ततः ॥ मंत्रराजमगस्त्योक्तं लक्ष्मणस्य
प्रतन्मनेरेफएवं समुद्धृत्य सेदु लक्ष्मणाय पुतं ॥ ॐ नमो पलक्ष्मणाय नु
नेमसा च समन्वितः ॥ अगस्त्य ऋषिरस्यापि गायत्रं छंद उच्यते ॥ लक्ष्म
णो देवता प्रोक्ता लं बीजं शक्तिरस्य हि ॥ नमस्तु चितियोनो हि पुरुषा
र्थचतुष्टये ॥ दीर्घभाजा स्वबीजेन षडंगानि प्रकल्पयेत् ॥ द्विभुजं
स्वर्णाभं चिंतयेत्तं नुपद्मनिभेक्षणं ॥ धनुर्बाणकरं राममसेवासक्तमा
नसं ॥ रामवत्स्वर्णपीठस्थमूर्मिलेशमहं भजे ॥ पूजापि वैस्नवे पीठे
रामावरणवर्जिते ॥ सत्य लक्षं पुरश्चर्या ततः सिद्धिस्तु साधयेत् भ
रतस्यैव मैवस्यान शत्रुघ्नस्याप्ययं विधिः ॥ अगस्त्येनोदिता ह्येते प्र

धान्येनापि सत्तमाः ॥ अद्यैवाप्यं ततो वापि पूजायां राघवस्य तु ॥ एतेषा
मपि कर्त्तव्या लक्ष्मणस्यापि विलणत् ॥ भुक्तिमुक्तिफलेप्सुभिः ॥ धा
धान्येनु पृथगेकेन अंगान्येणामपीठके ॥ लक्ष्मणस्तु महापूज्यः साधा
न्येनैव नित्यशः ॥ यथा रामस्य पूजास्यात्तथा तस्यापि विनित्यशः ॥ सा
फल्यं रामपूजायापरिहिन्निपत्तव्रताः ॥ तेन यत्नेन कर्त्तव्या लक्ष्म
णस्यापि वित्तरात् ॥ श्रीराममंत्रभेदास्तु बहवः संति वै मुने ॥ तत्सा
धकैः सदा कार्या सौमित्रेरपि नित्यशः ॥ अष्टोत्तरसहस्रं वा शतथा वा
समाहितः ॥ लक्ष्मणस्य मनुर्जप्यो मुमुक्षुभिरतो द्विजैः ॥ अजत्वाल
क्ष्मणमनुं राममंत्रान् जपंति ये ॥ तज्जप्यस्य फलं नैव प्रपांति कुश
ला अपि ॥ अरिमित्रविवेकोपि नैव कार्यो भवेदिह ॥ योजपेल्लक्ष्म

णमनं नित्यमेकांतश्चास्थितः ॥ मुच्यते सर्वपापेभ्यो सकामान् अश्नुते खि-
लान् ॥ प्रयोगाश्चैव मंत्रोपमुपरिष्ठाच्च शार्ङ्गिणा ॥ अर्जुनेन स पुराणस्म
रेते नैव धनंजयः ॥ दिशो विजित्य सकला सकुरून् एकएव हि ॥ प्रतिष्ठा
पद्ममीराजे पेत्रकेराज्य उत्तमे ॥ जपप्रधानो मंत्रोयं राज्यप्राप्त्येक साध
नं ॥ यो जपेन्नियतो मंत्रं लक्षमेकं समाहितः ॥ सोचिरान्नष्टराज्य
श्च प्राप्नोत्येव न संशयः ॥ अभिषिक्तः समथाध्यायोध्यायेद्रामं मनस्व
धिः ॥ पंचाशत्तमिमं जप्त्वा नष्टराज्यमवाप्नुयात् ॥ नागपाशविनिर्मु
क्तं ध्यायन्नेकांतश्चास्थितः ॥ अयुतं जपन्मुक्तः स्यान्निगडाद्यैः तदेव
हि ॥ श्रीजिनेप समानीतो बंधीभिर्विगतव्यथो ॥ ध्यायेन्नियुतनाद्ये
न अपमृत्युं जपेन्नरः ॥ इंद्रजित्प्राणहंतारं ध्यायन्नेवं समाहितः १४

दुर्पेयं चापि वेगेन जपेद्धरिकुलं वहः ॥ स्पर्शनत्वमालूनामस्मातं छुद्रनो
घ्नतमाने ॥ ध्यायन्सहस्रजाप्येन ग्रहह्रतादिकाजपेत् ॥ एमपाशास्वे
सेवार्थे ह्लातह्रामेमथस्मान ॥ जपन्नपुत्रमेकान्ते महारोगान्बहूनपि
॥ तपापस्मारकुष्ठादिनाशयन्नेवतत्क्षणात् ॥ त्रिमासं नियताहारो
जपन्नित्यसहस्रकं ॥ दिने दिने विधानेन पूजयेद्धि जितेन्द्रियः ॥ अ
क्षोतरण्डतैः पुष्पैः तैः च्छिद्रैः शतपत्रकैः ॥ पापसंशाकैरोपितं नैवेद्यं वि
धिवन्मुने ॥ घनसारसमायुक्तं चंदनेन विलिम्पच ॥ शेषोद्देश न
नित्यं च संपूज्येद्विजोत्तमः ॥ कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत दुश्चित्ताक्रिटने
कसः ॥ त्वग्गोक्षजाद्बहुविधामंडलादिप्रभेदतः ॥ तत्सर्वं नाशमा
यांति दुश्चिकित्स्यात्रपिक्षयात् ॥ एकांते विजिताहारः षण्मासं

विजितेन्द्रियः ॥ जपन्नेवं विधानेन क्षयरोगात्प्रमुच्यते ॥ माषापूपान्न
नैवेद्यैः जपन्मंत्रं समाहितः ॥ वातरोगात्प्रमुच्येत बहुमेहादपि क्षणात्
अभिमंत्र्य जलं नित्यं मंत्रेणानेन त्रिः समाहितः ॥ पीत्वा संध्यासु भक्त्या
वै मुच्यते सर्वरोगतः ॥ दारिद्र्यनाशं पित्वा तु श्रियमाप्नोति सुव्रती ॥ वि
षादिदोषसंस्पर्शो न भवेच्च कदाचन ॥ प्रक्षाल्यैवं प्रतिदिनं मुखं भ
क्त्या समाहितः ॥ मुखनेत्रादिसंभूतान् जपेद्रोगान्हराहणात् ॥ पी
भिमंत्रितजलं कुक्षिरोगान् जपेत्त्वहन् ॥ देवस्य प्रतिमादानेन भक्त्या
कृत्वा विधानतः ॥ सर्वेभ्योप्यपरोगेभ्यो मुच्यते नात्र संशयः ॥ कन्या
यद्वौमिलापाप्तिनहृणोसक्रमानसं ॥ ध्यायन् लक्षमनुं जप्त्वा
हुत्वा लाजैर्दशांशकं ॥ प्रशस्तां प्राप्नुयात्कन्यां शीघ्रमेवं तपोधनः

दीक्षितं जंभणाक्षाराणां मंत्रेषु निपतव्रतं ॥ संध्यासु त्रिविधिवन्नित्यं मासत्र
यमनन्यधीः ॥ पूजापुरःसरं सत्यसहस्रं विजितेंद्रियः ॥ जपन्नाखिलवि
घ्नानां तत्वज्ञो भवति ध्रुवं ॥ विश्वामित्रकनुवे रक्षितान्डूतपराक्रमं ध्या
यन्नित्यं तज्जप्येन भयेभ्यो मुच्यते चिरात् ॥ संध्यां चोपास्य विधिवन्मू
लमंत्रेण मंत्रवित् ॥ त्रिकालं नियतो भूत्वा कृत्वा नित्यविधिः स्वयं
दीक्षायुक्तो यथान्यायं गुर्वनुज्ञापुरःसरं ॥ मुच्यते सर्वपापेभ्यो याति वि
ष्णोः परं पदं ॥ ऐहिकानन्तपेल्लेवंतिष्कामोपाचं पेद्विभं ॥ दीक्षां प्रा
प्य विधानेन गुरोर्विज्ञानकल्मषात् ॥ स्वाचारनिरतो दांतोऽहस्या
द्विजितेन्द्रियात् ॥ तदनुज्ञाविधानेन प्राश्वर्पीयथाविधिः ॥ स सर्वा
न्मुणपापौघान्दग्ध्वा निर्मलमानसः ॥ पुनराद्यन्तिरहितं शाश्व

१९ तं पदमाप्नुयात् ॥ सकामो वांछितान् लब्ध्वा भुक्त्वा भोगान्मनोहरान्
16 जातिस्मरश्चिरं भुक्त्वा याति विष्णोः परं पदं ॥ यथा श्रीराममंत्राणां प्र
योक्तुः पापसंभवः ॥ तथा नो लक्ष्मणमनोः किं नु यांति परां गतिं ॥ के
चिन्मुक्त्यर्थमेवस्युः केचिदैहिकसाधनाः ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदश्चा
यमेको विज्ञायते परं ॥ आंजनेय मनुं वक्ष्ये भुक्तिमुक्त्येकसाधनं
प्रकाशितं शंकरेण लोकानां हितमिच्छता ॥ भूतप्रेतपिशाचादि
डाकिनी ब्रह्मराक्षसाः ॥ दृष्ट्वा च प्रपलायंते मंत्रानुष्ठानतत्परं ॥ प्र
धानश्चागमभूतोयं मंत्रराजो ह्यनुत्तमः ॥ एवं नमः पदं चोक्त्वा ततो भ
गवते पदं ॥ आंजनेयपपदं ङें ते महाबलपदं तथा ॥ वन्हिजायां तत ए १९
वस्यान्मंत्रो हनुमतः परः ॥ सर्वसिद्धिकरः प्रोक्तो मंत्रश्चाष्टादशा

स्राः ॥ मालाख्योपरमंत्रोपिमाहृतेः सर्वसिद्धिदः ॥ प्रणवंपूर्वमुच्चार्य
नमोहनुमतेपदं ॥ ॐ तंप्रकटसंपुक्षंपराक्रमपदंतथा ॥ तथाक्रांत
पदंसर्वदिङ्मंडलमुदीरयेत् ॥ यशोवितानधवलीकृतजगत्रित
यापच ॥ वज्रदेहेतिचोक्काहृद्रावतारपदंतथा ॥ संबुध्यंतेपदंलंका
पुरीदहनमीरयेत् ॥ उदधीलंघनंचापिदशग्रीवकृतांतकं ॥ सी
ताश्वासनेतिपदमंजनीगर्भसंभवः ॥ श्रीरामलक्ष्मणानंदकार
कपिसैन्यप्राक्रमे ॥ सुग्रीवसखधारणपदंपर्वतोत्पाटनंतथा ॥ वा
लब्रह्मचारिन्नितितथागंभीरशब्दचसर्वग्रहविमाशनसर्वज्वरो
छेदनेतिच ॥ डाकिनीध्वंसनपदंततस्तारमुदीरयेत् ॥ मायाहात्रय
मुच्चार्यभस्मनेहिवदेत्ततः ॥ सर्वविषंहरणपाबलदोभपएवच

१७ सर्वकार्याणि चिन्ततः साधयेत्तद्धितं च तत् ॥ ह्रौं फट् स्वाहेति मंत्रोयं
17 मालाख्यः सर्वकामदः ॥ ऋषिरीश्वर एवास्यानुष्टुप्छंद उच्य
ते हनुमान्देवता प्रोक्ता ह्रं बीजं शक्तिरितजौ ॥ कीलकं ह्यात्र यं प्रो
क्तं वै रक्तं हसौ पुनः ॥ हनुमत्प्रीणनं चैव फलमाघमुदीरितं ॥ न
मो भगवते चाञ्जनेयायांगुष्ठयोर्न्यसेत् ॥ रुद्रमूर्तये पश्चात्तर्ज
नीभ्यां नमो नमः ॥ वायुसुतायापि तथा मध्यमाभ्यामपि स्फुटं ॥ अ
ग्निगर्भाय च तथानामिकाभ्यां प्रविन्यसेत् ॥ रामदूताय च पुनः क
निष्ठाभ्यां विचक्षणः ॥ ब्रह्मास्त्रनिवारणाय चास्त्रमंत्रः समीरितः
एवं षडंगं च मुने कृत्वा ध्यायेदनन्यधीः ॥ स्फटिकाभं स्वर्णकांति १७
द्विभुजं च कृतांजलिः ॥ कुंडलद्वयसंशोभिमुखांभोजं मुहुर्मुहुः

अपुत्रेणतुपरश्वपीरामस्यानेशिवस्यवा॥पूजातुवैष्णवेपीठेशैवेवावि
दधीतवै॥आवृत्तिभिर्विनानित्यंनक्षोभीविजितेन्द्रियः॥लघुद्रोगानि
वृत्त्यर्थमष्टोत्तरशतंजपेत्॥जप्त्वात्रिदिनमेकांतेरोगेभ्योमुच्यतेक्ष
णात्॥क्षुद्रभूतप्रशांत्यर्थंशतमष्टोत्तरंपुनः॥दिनत्रयमथोजप्त्वा
भूतानांमुच्यतेभयात्॥भूतप्रेतपिशाचानांशांतयेष्टोत्तरंशतं॥जप्त्वे
वत्द्रुपान्मुक्तोभवेद्दैवेनसंशयः॥महारोगादिशांत्यर्थमष्टोत्तर
सहस्रकं॥जप्त्वातस्मात्प्रमुच्येतनिश्चितंनियताशनः॥जप्याभिकां
क्षिणाणाज्ञात्समस्मात्त्वंविधीयते॥ध्यायेद्दक्षहंतारं अपुत्रेनियताश
नः॥जपन्निपंतमांश्चैवकृजपेद्धजेपमप्पाः॥संध्यान्मापतुस्नीवह
धातारंस्मरन्नपि॥अपुत्रेनैववलिनामेधिमाप्नोत्यसंशयं॥लंकायाः

१८

196

दारुकंध्यापनजपन्नपुत्तमंजसा ॥ शत्रुणाक्रुद्धहेदेवंदुराध्याश्चिमपिवा

नषः ॥ जयार्थीरिपुसंधानामस्मादन्योनविद्यते ॥ यत्नगोहेहनुमंतंस

वैदेवप्रपूजयेत् ॥ तंवंदेत्तसमंत्रेणतस्यलक्ष्मीरचंचला ॥ दीर्घमायु

र्भवेद्देवसर्वतोविजयीभवेत् ॥ पापीरिभूतस्तंक्षोभंतद्दशेनैवजाय

ते ॥ शत्रवःसर्वदामित्रःभावैनैवासतेसदा ॥ शैवानांवैष्णवानांचष

ट्कर्मीत्रप्रदर्शितं ॥ नान्यत्साधनमात्यैवमंत्रादस्माद्धनुःमतः ॥

चौरव्याघ्रादिभीतानांमयमेवपरायणं ॥ परापहृतराज्यानांधर्षि

तानांपरैःपुनः ॥ सन्नाहभाजांपृद्धेषुहृष्टानांप्रासेनिकैः ॥ यात्रा

कालेहनुमंतंस्मरन्यत्नुनहान्वकात् ॥ भिरंछितिसर्वेगोणरछार्थ

मभिवाछति ॥ स्वापकालेस्मरन्नित्यंचौरभूतादिकान्जयेत् ॥ य १८

हृपं वा स्वदेवस्यं हनुमंतं पदं तनः॥ लेति फलितपदं धगोति धगित्ते तिव
श्रापुत्तत्वेपहृत्याहेतिसघः प्रत्ययकारकः॥ चतुर्विंशत्यक्षरको मंत्रोयं
सर्वरोगहृत्॥ नागवल्लीदलं चैकमच्छ प्रगुणितं भ्रमं॥ वंशजं सकलं
स्थाप्य क्रमाज्ञी होदरोपरि॥ सत्याणयोपमा लागतो वैवे दर्पच्छिं प्रता
पयेत्॥ मंत्रेणानेनाभिमंत्र्य सत्यवारं तथा पुनः॥ तदाभिमंत्र्य पटे वं
सत्यभित्तु विचक्षणा॥ स्फोटद्वाणभव की हो भस्मभूतो न संशयः॥ क
र्पूरणघच्छगंधेन पिच्छाकारे पटे लिखेत्॥ कोकिलाख्यमले विन्याह
पंहनूमतो मनुं॥ उद्धृत्य पाछदशाणोनु मंत्रमध्ये भिधापरे॥ मध्ये वह्नेन
ते नैव त्रैलोक्यं जपति ध्रुवं॥ पट्टासे माजपे छायां सत्ताकायांसमालिखे
त॥ चंद्रसूर्यग्रहेज्वामात्काकामोक्षणावधिः॥ होमयेच दशांशेन तिल

सर्षपकादिभिः॥ पुष्टकालेपनाकायांजयार्थीसंपरिस्थितं॥ दशी
पन्परसैन्यस्तद्भंगःस्यान्नात्रनिश्चितं॥ मालामंत्रंजपेद्यस्तुहनुमंत
स्यात्मने॥ वज्रांगोजायतेपुष्टहनूमत्समविक्रमः॥ अथरक्षांप्रव
क्ष्यामिसर्वसिद्धिप्रदायकं॥ तांभिनींपरसैन्यानांभूतानामवशा
तनी॥ रोचनाकुंकुमाभ्यांचभूर्जपत्रेशुभेमने॥ सवर्णमयपले
खन्यापत्रमष्टदलंलिखेत्॥ साध्यनामचतन्मध्येमूलमंत्रंदश
ष्टके॥ ओंह्रूंवज्रकटायओंअयंमूलमंत्रः॥ मालामंत्रंचतद्वाह्ये
त्रिधाह्रींकारवेष्टितं॥ वेष्टमंत्रंलोहेनकटिबाहुशिरःस्थितं॥ धा
रयेद्घरमारक्षांविघ्नस्तस्यनजायते॥ रणेराजकुलेद्यूतेव्यवहारे
पराभवे॥ शाहनाक्रमतेतस्यवज्रदेहोमहाबलः॥ उपसर्गादिदो १९

बाध्वविषंस्थावरजंगमं ॥ नभयंविद्यतेतस्यह्रीणांचातीववल्लभः
नस्मापीडंप्रकुर्वंतिनग्रहाश्चैवस्तुपन्नगाः ॥ जलवह्निभयंनास्ति
व्याघ्रतस्करजंतथा ॥ ज्वराःसर्वेविनश्यंतिमिहिकाघामहावलाः ॥
अक्षजातान्महारोगान्मंत्रराजप्रभावतः ॥ नाहकाएतिसमःदीर्घ
बाहुस्वरविडुमानन् ॥ प्रणवांतोछक्षरकोमूलमंत्रउदाहृतः ॥ नाराघं
वज्रकायेतिवज्रतुंडेतिचोद्धरेत् ॥ कपिलःपिंगलःप्रोक्तोऊर्ध्वकेश
महावलः ॥ रक्तमुखवज्रडित्तज्जिह्वमहारौद्रपांत्ततः ॥ दंष्ट्रोत्कटदे
हपर्यंकरालीनेवटेततः ॥ महाहठप्रहारींचलंकेश्वरवधापत्तु ॥ म
हासेतुबंधनपरंमहाशैलप्रवाहकं ॥ गगनचरएहेहिभगवं श्वम
हापरं ॥ वलपराक्रमपरंभावात्तापपेजितच ॥ हेएहिमहारौद्रनीर्थ

२० मुच्छिन चच्छपा ॥ वैरिणां भंजनपदे द्विठःठः ॐ हुं फट् ततः ॥ पंचविंशाधि
20 कः प्रोक्तो मंत्रराजः शताक्षरः ॥ मालाख्योयं ज्वरादीनां रोगाणां मंतक
स्मृतः ॥ इति श्रीराममंत्रोद्धारः ॥ गणेशादिचतुर्णां तु रामांगत्वं प्रती
यते ॥ सर्वे देवास्तु वर्तन्ते सामान्यश्रुतिचोदनात् ॥ मंत्रराजांगता
सर्वमंत्राणां श्रुतिसंचिता ॥ तेषां साक्षादनुक्तापि परब्रह्मत्वविग
हात् ॥ तस्मात्तेषां गणेशानं सूर्यं नैऋत्यकोणके ॥ वायव्ये त्वंबिका
मीशान्ये हरिपूजने ॥ शाशिविनासगविशाशिनसशाशिशिनासवि
स्वगसव्यततोगुक्तः क्रमः पंचस्वविहिताः ॥ तेषां त्वनेकमंत्रास्तु जैया
दिध्यांतराद्बुधैः ॥ संक्षेपेणेह कथ्यंते न तु विस्तारभीतितः ॥ तत्र श्री २०
शक्तिसमारूढः स्वबीजं गणपतिर्वदेत् ॥ ङेंतं वरांते वरदं सर्वप्रजंज्व

नंचमे ॥ वशंचेति वदेत्सर्वादानपेत्सानिवह्लभां ॥ अष्टाविंशत्यक्षरोयं
महागणपतेर्मनुः ॥ गणकोस्य ऋषिः छंदो गायत्री निचृदन्विका ॥ म
हागणपतिः प्रोक्तो देवो भुवनवंदितः ॥ षडंबीजां नमो शक्तिः श्रीम
त्विंह हृदयंस्मरः ॥ सर्वाभीष्टफल प्राप्त्यै विनियोव कीर्त्तितः ॥ स्वस्थानर
हितो दैवाद्दुःखशोकाभयप्रदः ॥ मुखेषुपंजलिं दत्वा गणेशार्धचे
नभवेत् ॥ गणेश एवमुख्येश्वेत्तत्र स्वर्यक्रमाद्भवेत् ॥ तागघाटिस्ववी
जेनदीर्घभुजाग कल्पना ॥ वीजपूरगदेक्षुकार्मुकरुजाचक्राब्जपः
बोत्पलव्रीह्यग्रस्वविषाणरत्नकलश हास्तैर्वहंतं भजे ॥ हस्तीन्द्रान
नमिंदुचूडमरुणच्छायं त्रिनेत्रं रमा ॥ द्राश्लिष्टं प्रियया सपद्मकर
या स्वांकस्थया संततं ॥ आत्मेस्य विल्वसमभितश्चारामारमेशौ तदक्षि

२१ णीवटज्जुघोणिरिजावकांकौ॥ वृक्षे च पिप्पलज्जुघोरत्निपुष्पवाणीस
र्वेप्रियं नमभिन्नस्वमहीवराहो॥ सर्व्वापसव्यभागेन मध्ये ये च शंखप
द्मानि धीमौक्तिकमालिकाभ्यो वर्णतो धारयोध नानिसदानिजपुष्क
रध्नतकलणधन्नमणिमुक्ताप्रवालवर्णेन॥ अविज्ञधारं विकेलि
भितः साधकसमनसंपत्तो॥ नांध्वलिः सर्पेपद्मादित्यामितिवोद्ध
रेत्॥ एवमक्षास्सराः सर्पमंत्रोयं सम्प्रदीरितः॥ भार्गवो ऋषिः छंदोगाय
त्रीदेवता मनोः॥ आदित्यो मुनिभिः प्रोक्तो हक्षाहक्षफलमहः॥ अत्र
नामंत्रो प्रहृश्वं पत्तिसत्पापहृदयपुनः॥ ब्रह्माणो च शिरः प्रोक्तं विष्णुवेच
शिखामता॥ रुद्रापवमनिर्दिष्टं अलपेनेत्रमीरितं॥ सर्वापास्त्र चवि २१
जपमितीस्मार्द्दगकल्पना॥ रक्षाऊपामाभपरानहस्तेकेपूरभूषा

गरुकुंडलाढ्यं ॥ माणिक्यमौलिं दिननाथमीडे बंधूककांतिं विलसत्त्रि
नेत्रं ॥ सांतानुग्रहसेंदुक्रोविंदुभूषितमस्तकः ॥ प्रसादाख्यो मनुः प्रो
क्तो भक्तानां सर्वपादपः ॥ ऋषिः स्याद्वामदेवोस्य पंक्तिश्छंदः समीरितं
सदाशिवो देवता च ह्रौं बीजं शक्तिरोम्मता ॥ दीर्घस्वरयुजा मूलबीजे
तस्यात्षडंगकं ॥ मुक्तापीतपयोद मौक्तिकजपावर्णैर्मुखैः पंचभिः ॥
त्र्यक्षैरंचितमीशमिंदुमुकुटं पूर्णेंदुकोटिप्रभं ॥ शूलं टंककृपाणव
ज्रदहनं नागेन्द्रघंटांकुशान् ॥ पाशं भीतिवरं दधानममिताकल्पो
ज्ज्वलं चिंतयेत् ॥ अमौलकुलीशोलिमाहृठो वामेनाक्ष्णा ई चंद्र
वान् ॥ भुवनेशीसमाख्याता भुक्तिमुक्त्यैकसाधनं ॥ ऋषिः शक्तिभ
वेच्छंदो गायत्री देवता मनोः ॥ ह बीजं मीं शक्तिरस्येष्टार्थे विनियो

२२ जपेत् ॥ शारदातिलके ॥ माया हृद्भगवत्यंते माहेश्वरिपदं वदेत् ॥ अ
22 न्नपूर्णादेवता ह्रीं बीजं स्वाहा शक्तिः अन्नपूर्णाप्रीः हुप्रगालमंत्रः
सप्तदशाक्षरः ॥ अस्य श्री अन्नपूर्णामंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिः गायत्री
छंदः अन्नपूर्णादेवता ह्रीं बीजं स्वाहा शक्तिः अन्नपूर्णाप्रीतये
जपे विनियोगः ॥ ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्रैं ह्रौं ह्रः ॥ इति षडंगः ॥ हृद्धस्तोड्वविलो
लां भद्रवक्त्रनपनांभवकांतां ॥ अन्नदाननिरतांजननीतां भावये
द्बुधसिचित्रकूलां ॥ एवं ध्यात्वा अक्षोतरशतं जपेत् ॥ पुरश्चरणं ॥
॥ १६००० ॥ घृतशर्करामधुविल्वपायसेन होमं कुर्यात् ॥ ब हिर्यपुतं
बीजेन षडंगानि प्रकल्पयेत् ॥ उद्यद्दादित्यसंकाशामंभोजोस्मेरस
खीभजेत् ॥ पाशांकुशाभयवराहस्तीजनादौ विकां ॥ सिद्धादिशोध २२

नेतेषामनात्वेसतिराजवत् ॥ पूजाप्रकारप्राधान्येद्रष्टव्योनन्यथाविस्त
रात् ॥ इत्युपचारेवृत्तोमन्त्रोद्धारः ॥ आगमोक्तंचमहात्म्यंप्राधान्येकारणं
महत् ॥ वक्ष्येश्रीमन्त्रराजस्यश्रवणात्पापघातिसन्ततिं ॥ सर्वेषुमन्त्रवर्गे
षुश्रेष्ठंवैष्णवमुच्यते ॥ गाणाधिपत्यशैवेषुमन्त्रकासौरेषुभीष्टदं ॥
वैष्णवेष्वपिमन्त्रेषुराममन्त्राःफलाधिकाः ॥ गाणपत्यादिमन्त्रेषुको
टिकोटिगुणाधिकाः ॥ विनैवदीक्षांविप्रेन्द्रपुरश्चर्यांविनैवहि ॥ विनै
वन्यासविधिनाजपमात्रेणसिद्धिदाः ॥ मन्त्रास्तिष्वप्पनापासकल
रोपंषडक्षरः ॥ षडक्षरोऽयंमन्त्रस्तुसर्वाघौघविनाशनः मन्त्रराज
इतिप्रोक्तःसर्वेषामुत्तमोत्तमः दिनेदिनेंचदुरितंपक्षमासर्तुव
र्षजं ॥ सर्वंदहतिनिःशेषंतूलाचलमिवानलः ॥ ब्रह्महत्यासह

२३ त्याशतसहस्राणि नानाहस्रानकृतानि च ॥ स्वर्णस्तेयसुरापानगुरुतल्पसमानि
च ॥ कोटिकोटिसहस्राणि ह्युपपातकजान्यपि ॥ सर्वाण्यपि प्रणश्यं
ति राममंत्रानुकीर्तनात् ॥ इत्यादि तथा च श्रुतिः ॥ य एतं तारकं ब्राह्म
णो नित्यमधीते स पाप्मानं तरति स मृत्युं तरति स भ्रूणहत्यां तरति
स वीरहत्यां तरति स सर्वहत्यां तरति स संसारं तरति स सर्वं तरति ॥ स
विमुक्ताश्रमस्तो भवति सोमृतत्वं च गच्छतीति ॥ अनेन सदृशो मंत्रो
जगत्स्वपि न विद्यते ॥ अनेनाराधितो रामः प्रसीदत्येव सत्वरं ॥ सा
मान्येनैव सर्वेषां मंत्राणां राघवस्य तु ॥ अनुष्ठानविधिर्ह्येषो विशेष
स्तत्र तत्र हि ॥ इति श्रीराममंत्रमहात्म्यं ॥ श्रीराममंत्रराजस्य सम्यगर्
थोभिधीयते ॥ संहितोपनिषन्मूलः सर्वकर्मार्थसिद्धिदः ॥ रकारो व

न्हिवचनःप्रकाशेपर्यवस्यति॥सच्चिदानंदरूपोसौपरमात्मार्थउच्य
ते॥व्यंजनंनिष्कलंब्रह्मप्राणोमायेतिचस्वरः॥व्यंजनैस्वरसंयोगो
विद्धितत्प्राणयोजनं॥रेफज्योतिर्मयंतस्मात्कृतमाकारयोजनं
मकारोभुवनार्थत्वात्प्राणमायेतिकीर्तितः॥अयमेवोत्तमस्ज्या
कारमेकाक्षरोमनुः॥सोयंबीजंस्वकंतस्मात्समापंब्रह्मउच्यते॥स
बुद्धिरुक्तोपिपुरुषःशिवसूर्येदुरूपवान्॥ज्योतिस्तस्यशिखारूपंना
दःसप्रकृतिर्मता॥प्रकृतिपुरुषश्चोभौसमायाब्रह्मणस्मृतः॥वि
दुनादात्मकंबीजंवन्हिसोमकलंमतं॥अग्निषोमात्मकंविश्वंए
मबीजेप्रतिष्ठितं॥यथैववटबीजस्थःप्रकृतश्चमहाद्रुमः॥तथैव
एमबीजस्थंजगदेतच्चराचरं॥इतिबीजार्थः॥अक्षरार्थधनसेव

२५ विशदीक्रीयतेमतः॥वीजोक्रमुभयात्मानरमनामानिदृश्यते॥
वीजंमायाविनिर्मुक्तंपरंब्रह्मेतिकीर्त्यते॥मुक्तिदंसाधकानांवम
कारोमुक्तिदायकः॥माहात्म्यवाद्देतोरामोभुक्तिमुक्तिफलप्रदः॥त्र
घोवातत्सदार्थस्यान्मकारस्त्वंपदार्थवान्॥तयोःसंयोजनमसीत्या
त्मतत्त्वविदोविदुः॥तत्त्वमस्यादिवाक्यंतुकेवलंमुक्तिदंयतः॥मु
क्तिभुक्तिप्रदंचैतत्स्माद्ध्यातिरिच्यते॥रमन्तेयोगिनोनित्यंयत्रार
मयन्तिस्वकान्॥निर्गुणंसच्चिदानंदंसगुणंचेतिकीर्त्यते॥जीववा
चिनमोनामब्रह्मणोमेतिगीयते॥तदात्मिकांवाचतुर्थीन्यामाये
तिगीयते॥मंत्रोयंवाचकोरामोवाच्यस्याद्योगएतयोः॥फलद २५
श्चैवसर्वेषांसाधकानांनसंशयः॥यथानामीवाचकेननाम्नायोभि

मुखोभवेत् ॥ तथाबीजात्मकोमंत्रोमंत्रिणोभिमुखोभवेत् ॥ चिन्मयस्या
द्वितीयस्यनिःकलस्याशरीरिणः ॥ उपासकानांकार्यार्थंब्रह्मणोरू
पकल्पना ॥ रूपस्थानांदेवतानांपुंस्त्र्यंशादिकल्पना ॥ मननात्त्राण
नात्मंत्रोमंत्रिणःकल्पभूरुहः ॥ मूलत्वात्सर्वमंत्राणांमूलाधार
समुद्भवात् ॥ मूलस्वरूपलिंगत्वान्मूलमंत्रइतिस्मृतः ॥ सप्तकोटि
महामंत्राउपमंत्रागणश्चतादृशाः ॥ वर्णामंत्राःस्मृताःसर्वेमूलमंत्रास्त
मस्थिताः ॥ तेनाधीतंश्रुतंतेनतेनसर्वमनुष्ठितं ॥ मूलमंत्रंविजाना
तियोविद्वान्गुरुदर्शितं ॥ मूलविज्ञानमात्रेणजीवन्मुक्तोभवेन्नरः
त्रैणिमासिकमैश्वर्यमचिराद्देवजायते ॥ इतिश्रीमंत्रराजार्थः ॥ मनु
ष्वतेषुसर्वेषामधिकारोस्तिदेहिनां ॥ समस्तानांविरक्तानांतथा

२५ 25 वाश्रमितोमहा ॥ एमोध्येयः प्रणवत्वान्यतीनांनुविशेषतः ॥ श्रु
त्युक्तत्वात्तारकत्वंमंत्रराजस्यतुस्फुटं ॥ ओंमर्द्धमात्राविंदुश्चना
देवर्णाःक्रमेणवह ॥ तारकत्वात्तारकेणतस्यक्रमवधार्यतां ॥ अ
थहैनंभरद्वाजःपप्रच्छयाज्ञवल्क्यंकिंतारकंकिंचतारयतीतिस
होवाच्यमपवल्क्यःतारकंदीर्घनलविंदुएवंकेदीर्घानले ॥ ओंनः
एमायनमश्चंद्रायनमः ॥ भद्रायनमः ॥ इत्येतेनब्रह्मात्मकाःसच्चि
दानंदाख्याइत्युपासितव्यं ॥ अकारःप्रथमाक्षरोभवति ॥ उकारो
द्वितीयाक्षरोभवति ॥ मकारस्तृतीयाक्षरोभवति ॥ अर्द्धमात्राश्चतु
र्थाक्षरोभवति ॥ अकारःप्रथमाविंदुःपंचमाक्षरोभवति ॥ नादःष २५
ष्ठाक्षरोभवति ॥ तारकत्वाद्ब्रह्मत्वंविद्धीतिश्रुतेः ॥ एमेतिपरमंजा

प्यं तारकं ब्रह्मसंज्ञितं ॥ तथा च राम रामेत्येतत्तारकमुच्यते ॥ इत्याद्याः
श्रुतयः संति श्रुस्मृतंश्च सहस्रशः ॥ एतद्देवाविमुक्ते श्रीरुद्रः कथयप
स्वयं ॥ मुमुक्षो मर्णिकायामधोरिकनिवासिनः ॥ अहं दिशामि ते मंत्रेता
रको ब्रह्मसंज्ञितं ॥ ब्रह्मत्वं जानकीनाथ इतिपाद्ये शिवोक्तितः ॥ रु
द्रस्तु तारकं ब्रह्म व्याचष्टे इति श्रुतेरपि ॥ सर्वेषामधिकारो वै ज्ञानतत्त्वो
देशिकोत्तमे ॥ आगमसंहितायां तु ह्येतदेवोपपादितं ॥ शुचिव्रतत
माः रुद्राधार्मिका द्विजसेवकाः ॥ स्त्रियः पतिव्रताश्चान्ये प्रतिलो
मानुलोमजाः ॥ लोकाश्चांडालपर्यंत सर्वेप्यत्राधिकारिणः ॥ श्रुति
ब्रह्माहषडुर्णस्मृतिर्वर्णाद्वयात्मकं ॥ तपोविरोधः स्वस्यैवं प्राप्तो
नाधपैतत्तद्व्यवस्यया ॥ श्रुतिस्मृतिविरोधे तु श्रुतिसेवलीयसी ॥ व्य

२९ वक्ष्याभावमाश्रित्यवाक्यमेतन्निपातकं ॥ षड्वर्णी ब्राह्मणादीनां त्र
याणां तु द्विवर्णकं ॥ अन्येषां देशिकेंद्र एव कर्णतारकं परं विनानुप्रण
26 वं मंत्रान् गायत्रीं श्रुतिवारणात् ॥ सावित्रीलक्ष्मीकन्याः प्रणवं परि
ज्ञानीयात्स्त्रीशूद्राः समन्तो योगाद्वेति तस्मात्सर्वदा नाचक्षेप यद्यावेच्छेत
आचार्यः सोनैवमन्त्रो भवतीति तापनीयश्रुतिः ॥ तथा चाहागमः ॥
मंत्रोपमुपदेष्टव्यो ब्राह्मणाद्यनुरूपतः ॥ नमोंतं ध्यक्षरं वाच्यं नवव
र्णं षडक्षरं ॥ ॐ नाद्यपेक्षाहीनत्वाच्छ्रुतिरप्याह निर्भयं ॥ रमंते योगि
नो नित्यं सत्यानंदे चिदात्मनि ॥ इति राम पदेनासौ परं ब्रह्माभिधी
यते ॥ इत्यधिकारिनिर्णयः ॥ अथाभिषेकं वक्ष्यामि दीक्षाविधिमनुत्तमं २९
उपासनं सतेनापि विनायेन न सिध्यति ॥ मधुमासे भवेद्दुःखमाध

वेरल्लसंपदः ॥ मरणंभवतिज्येष्ठेआषाढेबंधुनाशनं ॥ समृद्धिःश्राव
णेनूनंभवेभाद्रपदेत्वपःप्रजानामाश्विनेमासेसर्वतःशुभमेवहि
ज्ञानस्यात्कार्त्तिकेमासिमार्गशीर्षेभवेत्सपि ॥ पुष्येज्ञानत्वयोमा
घेभवेन्मेधाविवर्द्धनं ॥ फाल्गुनेतिसमृद्धिःस्यात्तलमासेपरित्यजे
त् ॥ इतिमासशुद्धिः ॥ रवौगुरौतथासोमेकर्त्तव्यंबुधशुक्रयो ॥ इति
वारशुद्धिः ॥ अश्विनीरोहिणीस्वातीविशाखाहस्तभेषुच ॥ ज्येष्ठो
त्तरात्रयेचैवंकुर्यान्मंत्राभिषेचनं ॥ नारदतंत्रे । रोहिणीश्रवणा
र्द्राचधनिष्ठाउत्तरात्रये ॥ पुष्यःशतभिषाचैवदीक्षानक्षत्रमुच्यते
॥ इतिनक्षत्रशुद्धिः ॥ पूर्णिमापंचमीचैवद्वितीयासप्तमीतथा ॥ त्र
योदशीचदशमीप्रशस्ताःसर्वकामदाः ॥ मंत्रसारसंग्रहे ॥ द्वितीया

२७ पंचमी वापि षष्ठि चापि विशेषतः ॥ द्वादश्यामपि कर्त्तव्यं त्रयोदश्याम
27 थापि वा ॥ इति तिथिशुद्धिः ॥ पंचांगशुद्धदिवसे स्वोदये शशितारयो
गुरुशुक्रोदये शुद्धलग्ने द्वादशशोधिते ॥ चंद्रताराऽनुकूले च शस्य
ते सर्वकर्मसु ॥ इति कालशुद्धिः ॥ सूर्यग्रहणकाले तु नान्यदन्वेष
णं भवेत् ॥ सूर्यग्रहणकालेन समो नान्योऽस्ति कश्चन ॥ तत्र यद्यत्कृ
तं सर्वमनन्तफलदं भवेत् ॥ न मासतिथिवारादिशोधनं सूर्यपर्व
णि ॥ दद्यात्विष्टकालहीनं यत्तस्मिन् ले गुरोर्नतिः ॥ सिद्धिर्भवति मंत्र
स्य विनायासेन वेगतः ॥ अतस्तत्रैव ग्रहणस्य मंत्रतीर्थाभिषेचने ॥
कर्त्तव्यं सर्वयत्नेन मंत्रसिद्धिमभीप्सुभिः ॥ तथा ॥ सतीर्थेऽर्कविधु २७
मासे सतुंगामनपर्वणि ॥ मंत्रदीक्षां प्रकुर्वाणो मासर्क्षादीन

शोधयेत् ॥ इति पावकरकालः ॥ उपासकस्तु शुद्धात्मा गृहं यत्नेन ततोच
येत् ॥ स्वचित्तवित्तकार्येस्तु भक्तिश्रद्धासमन्वितः ॥ पश्चाद्ददाति सं
तुष्टः प्रसन्नो वरदो मनुं ॥ स्वयमेव सदा चैव मीति कर्तव्यता क्रमः
गृहविशुद्धिः प्रागेव शुद्धाहान्स्तस्मेहनि ॥ संकल्पो पोष्यकर्तव्य मं
कुरारोपणं शुभं ॥ कुर्यान्नांदीमुखं श्राद्धं पूर्वं स्वस्तिवाचनं ॥ स्वगृहे
न्ते पद्मकोणान्तर्देते हृदद्धीतकैः ॥ चतुर्भिर्वर्णकैः सम्यक् नीलपीतसि
तासितैः ॥ सर्वतोभद्रमालिख्य तत्र धान्याञ्जलिद्वयं ॥ निधाय कलशं
तत्र तीर्थतोयप्रपूरितं ॥ वेष्टितं वस्त्रयुग्मेन पंचरत्नसमन्वितं ॥ आ
म्राश्वत्थप्रसूनाद्यैः शाखाभिरुपशोभितं ॥ नारिकेलफलोपेतं मंग
लैः परितोज्वलं ॥ सर्वौषधसमायुक्तं कांचनेनाचर्येद्धरिं ॥ कृपजुः

सामन्यजैश्चसूक्तैः पौराणिकैरपि ॥ मंत्रैरागमिकैश्चैव वेदसूक्तैर्वैदैर्व
मर्चयेत् ॥ वस्त्रैर्हाराभरणान्वासः कुंडलांगुलिभूषणैः ॥ श्रावयेत्ते
श्वसूक्तानि मंत्रविधुतत्त्वेशुभे ॥ पुरस्तात्कल्पविधिना भूतशुध्या
यथाभवेत् ॥ न्यासजाले च विधिवत्तत्र प्रपूजयेत् ॥ पूजनीयश्च पू
र्वोक्तसाधनैः पुरुषो नमः ॥ पूर्वोक्तं नन्दगीताधेरहस्यं तत्र कारय
त् ॥ जालं च विन्यसेद्विधिवत्तत्र प्रपूजयेत् ॥ पूजनीयपुराणश्रि
रहस्यभ्योदथा तत्रोत्सवं ॥ गंधपुष्पं च तांबूलसद्भोभूषणादि
के ॥ भोजनं चान्नपानीयैरन्यैर्भ्योपि प्रदीयते ॥ एवं तत्रोत्सवं कृत्वा
रात्रौ जागरणं चरेत् ॥ एवं दिवसरात्रौ च त्रिकालं पूजयेत्प्रभुं ॥ षट्
सहस्रं जपेत्तत्र पूजांते हर्निशं गुरुं ॥ परेहि नित्यथा प्रातः पूर्ववत्स

वेमाचरेत् ॥ संपूज्य विधिवद्धाममग्निकार्यमथाचरेत् ॥ वसिष्ठसंहिता
यान्तु कुंडलक्षणमीरितं ॥ तद्धस्तेशानभागे तु मंडपं कारयेद्बुधः ॥ षट्ह
स्ताष्टभिर्हस्तैः षोडशैर्वा समंततः ॥ चतुर्हस्तं समायुक्तं तोरणाद्यैरलंकृ
तं ॥ कुंडं तन्मध्यभागे तु कारयेच्चतुरश्रकं ॥ वितस्तिद्वयखातेपि कुंडले
सचरंगुला ॥ विप्राणां क्षत्रियाणां तु द्व्यंगुलत्रयसंयुतं ॥ वैश्यानां षडंगु
लाधिकं शूद्राणां हस्तमात्रकं ॥ प्रथमामेखला तत्र द्वादशांगुलवि
स्तृता ॥ चतुर्भिरंगुलैस्तस्याश्चोन्नतत्वं समंततः ॥ तस्याश्चोपरि वप्रस्या
च्चतुरंगुलमुन्नतं ॥ अष्टाभिरंगुलैः सम्यक् विस्तीर्णं तु समंततः ॥ त
स्योपरि पुनः कार्यो वप्रस्योन्नतिपंककः ॥ चतुरंगुलविस्तीर्णो चापता
द्वादशांगुलैः ॥ पक्षोन्नता गजोष्ठसमवसाछिद्रा मध्यमोन्नता ॥ कंठोष्ठ

पवमात्रमस्मात्कुंडेकामात्रके ॥ कठोपलेनकर्तव्योभुक्तिमुक्तिफले
प्सुभिः ॥ नाभिरप्यथवाकुंडमेकमेवलकंभवेत् ॥ एवंलक्षणांत
युक्तंकुंडमित्याहुर्मिद्धिदं ॥ अक्तिनेदोषदंकुंडं ॥ यत्रन्यूनाधिकंप
रि ॥ तस्मात्सम्यक्परिक्ष्यैवकर्तव्यमभमिच्छता ॥ द्रुममात्रंस्थंडिले
वासंक्षिप्तेहोमकर्मणि ॥ इतिकुंडलक्षणं ॥ वायव्येवाथऐशानेपू
जयेद्दिम्रकल्पयेत् ॥ हस्तोन्नतंचविस्तीर्णंचतुरंस्रासमंततः ॥ शाली
तंडुलेचरौश्चनिलपीतासितासिते ॥ रक्ताहरोधूम्रगौरवर्णैःपवि
त्रिशमालिखेत् ॥ एतोदीक्षापदान्येववसुपत्रंनिरूपितं ॥ आदौरेखा
सप्तर्दिक्षुदशास्नचकारयेत् ॥ मध्येषोडशकोष्ठानीयंत्रस्थेपरिमा
जयेत् ॥ ततःपंक्तिद्वयंःसर्जेद्दिक्षुकोणाधराणहेलिखेद्दिक्षुच

समाचरेरवारवालत्र द्वादशराशयः॥ कृत्वापङ्क्तिद्वयंवास्वंवल्पर्थं
मार्जयेत्ततः॥ शेषपङ्क्तिद्वयेषड्भिःकोष्ठैर्द्वीराःसमंततः॥ शोभोपशो
भाषट्कोष्ठैरर्धचंद्राहिविभिस्त्रिभिः॥ पंचापत्तनदीस्साश्रयेपसाधा
रणक्रमः॥ अष्टपत्त्रनुकमलेवदत्रपरीवृत्ता॥ सोमसूर्याग्निविंवा
नितथाकुर्याद्विचक्षणः॥ चतुरस्रबहिस्तस्यषट्कोणकर्णिकांत
रे॥ पीतंपूर्वदिशिसीदेपंपश्चिमेपतांतथा॥ रक्तंतुदक्षिणेकृसंपुट
लंचवह्निसंस्थितं॥ नैरृतेनीलवर्णंतुवायव्येधूम्रवर्णकं॥ एशे
शेद्विविनिर्दिष्टमष्टपत्रेश्ववपंविधिः॥ शंखचक्रगदापद्मधनुर्बाणा
श्वमंडले॥ विलिखेद्वर्णकैःसम्यकृतत्र्याम्रंसमचंपेत्॥ न्यायार्जि
तैःधनैस्वदानहोमार्चनादिकं कुर्यान्नाचदध्योयातिमन्त्रयाकु

३० वेंन्नपि द्विजः ॥ कुंडांतरेप्येवमेव मा(न)ध्यजुहुयान्मुने ॥ इति वेदि
30 कलक्षणं ॥ श्रुवेवाहुप्रमाणेन हेमार्थे विरधीतवै चतुरस्रं वि
धायाद्दैसप्तपंचांगुलं क्रमात् त्रितिपांशेन रातेस्मान्नहंतवैत
शोभनं खातं वा समं तिर्यगूर्ध्वं तदधः शोधयेद्बहिः चतुर्थांच
चांगुलस्य शोभा स्वार्द्धं तदंततः रम्याचमेव लावांते शिक्षनार्द्धे
तं कारयेत् कुर्यात्त्रिभागविस्तारमंगुष्ठेन समाहितं सार्द्धमंगुष्ठ
कं वास्यात्तदोनं मुखं भवेत् चतुरंगुलविस्तारं पंचांगुलमथा
पि वा त्रिद्व्यंगुलकं तस्य मध्यात्तनस्तु शोभनं सार्द्धकुंडदे
शः स्याद्द्विशोघा वक्तनीयसी शोभितं दंडं तु कर्तव्यं पथ्याह विविधि ३०
त्रकं चद्धकोणसमायुक्तो हस्तमात्रः स्रुवो भवेत् चषकं शोभ

नेवत्र्यंगुलंविरद्धीतवे॥तथान्यपंकेणोःपाइहृविंदश्पणेत्तथा
पलाशपत्रोनिछिद्रैःहविरैःस्रुक्स्रुवौमुने॥विरद्ध्याह्याब्वाथ्यप
त्रैक्षिप्रेहोमकर्मणिः॥इतिस्रुक्स्रुवलक्षणं॥ततःकुंडस्थलंसम्य
क्गोमयेनोपलिप्यच आदौवन्हिमात्रादधीतवै प्रोक्ष्यामुखकु
पोडुपविष्टस्तुविष्ठरे प्राणानायम्यमनसाजप मंत्रमनन्यधिः
यावत्सहस्रंसंचरतिसर्वांगेष्वपिनिश्चलः संकल्पस्थंडिलेकुंडेहत्वा
लेखाश्चमध्यतः षट्षट्कोणंत्रिकोणंवावन्हिमात्रादधीतवै प्रो
क्ष्योपलीपितत्सश्चाहत्वाविष्ठरमादरात् लक्ष्मीमनुमतीतत्रप्रमो
नीयपरामम्प्यत्त नामध्यमेणसंजातमग्नितत्रविधिवित्पत्त प्रम
थ्यविधिनैवाग्निमाहितानेर्ष्टिहादपि आनीयचादधीतात्रकुशैः

३१ प्रज्वाल्य पश्चात् संप्रोक्ष्य याज्ञिकैः काष्ठैः पुनः प्रज्वालयेदपि प्राणा
यामं ततः कृत्वा परीत्तीर्य कुशाङ्कुरैः स्वगृह्योक्तविधानेन वा सदे
वादिभिर्मुनेः। पात्राण्यासाद्य विधिवद्दिव्यमन्त्रेण मन्त्रवित् ता
न्यवेक्ष्य पवित्रेण चैतानानि विधाय च पुनः प्रक्ष्याक्तैः पात्राणि प
रिप्रपैश्च भोवुना दत्वाक्षतापवित्रं तत्र तन्मोकृत्वा निधाय तत्र हि
ष्टतरं स्यात्तत्पात्रे प्रणीतेत्युच्यते बुधैः तत्रार्चयेदिध्मं विल्वं ब्रह्म
णं ब्राह्मणोर्पितं आज्यसंस्कृत्य विधिवत्स्रुवावोमिति ब्रुवन् गर्भा
धानादिके वन्हेर्विवाहान्तं सदा चरेत् अच्छो वच्छोवतारेण वैके
कस्य तु कर्मणः जुहुयाद्विधिवन्होवोषडन्तं समाप्य च कर्मा ३१
न्तरं समारभ्य तदप्येवं समारभेत् इध्माधानादिनिर्मुखोज्यभागो

जुहुयात्पुनः ॥ इत्यग्निमुखं ॥ एवमग्नौ समुत्पन्ने वैस्वदेवं श्रपतेच्चरुं
स्तां गणावाहनमंत्रात्तेनो पूजयेद्रघुनायकं समिदाज्यचरूणां च प्रत्ये-
कं षोडशाहुतिः जुहुयान्मूलमंत्रेण परिवारेभ्य एव च तिस्रो
विनायकादिभ्यः सर्वेभ्योप्याहुतिं ठेने द्वाराणां परिवारेभ्यो हुत्वा
दोजुहुयात्पुनः हुत्वाज्येनाहुतिस्तत्र भरद्वाजत्रारिसपे ततद्र-
व्यैश्च जुहुयात्सर्वं चरुमतो हरेः द्वारपीठसुरेभ्यश्च हुत्वा दोजुहु-
यात्ततः अंगादिवैश्वदेवेभ्यः तिस्रश्चाज्याहुतीः पृथक् ततः
स्विष्टकृतं हुत्वाथ तेन मुनिसत्तमः जलेन विधिना सम्यक् परिषिं-
च्य समेत्ततः प्रणीतामार्जनं कृत्वा दद्याद्ब्राह्मणदक्षिणां स्ववित्त-
मानुसारेण लोभमोहविवर्जितः ततो ब्राह्मणमुद्वास्य ब्राह्मणान्

भोजयेद्रथ अग्निमभ्यागतं देव पुनस्त्वामभियोजयेत् एकीभूतं
विधिस्यैव वाचयेत्स्वस्तिवाचनं आशीर्वचोभिर्विद्वांमेधमानः
सर्वोभवेत् हुतशेषं ततः प्राश्य कुक्कुटाण्डप्रमाणकं मंत्रितणमगा
पश्चात्तत्सैवलिहरेत् सन्निधावपि देवस्यवा प्रांतादिक्षुवा
धर्मा नित्यनैमित्तिके काम्येष्वेतद्दिनमुखेस्मृतं सर्वेषामप्युदय
स्याद्धमें कुराणोपशांतथा अदावेवमकुर्वीत कर्मणोत्पद्यापार्थि
नः ॥इति होमविधिः॥ कलशस्थापनमापद्यात्तु ब्धांजलिं ततः
ततः शिष्यमुपानीय भक्तिनम्रमकल्मषं प्राणानायम्य विधिवत्त-
तच्छुद्धिं विधाय च स्नात्वाभिजिन्मंत्रेणावह्नभिर्ब्राह्मणैः सह त्र- ३२
भिर्विंचयत्तं मुष्टिं तदेतत्कलशोदकं स्नात्वामभिषिंचेत्नुर्ब्रह्म

विस्नुमहेश्वराः वासुदेवोजगन्नाथोस्तथासंकर्षणोविभुः प्रद्युम्न
श्चानिरुद्धश्चभवंतुविजयायते आखंडलोग्निर्भगवान्यमोवैनै
ऋतिस्तथा वरुणः पवनश्चैवधनाध्यक्षस्तथाशिवः ब्रह्मणास
हिताह्येतेदिक्पालाःपांतुवःसदा कीर्तिर्लक्ष्मीर्धृतिर्मेधापुष्टिः
श्रद्धाक्रियामतिः बुद्धिर्लज्जावपुःशांतिर्मायानिद्राचभावना ए
तास्त्वामभिषिंचंतुतुष्टिःकीर्तिःक्षमातथा आदित्यश्चंद्रमाभौमो
बुधोजीवःसितोर्कजा ग्रहास्त्वमभिषिंचंतुराहुकेतुश्चपूजिताः
देवदानवगंधर्वायक्षराक्षसपन्नगाः ऋषयोमुनयोगावोदेव
मातरएवच देवपत्न्योद्रुमानागादैत्याश्चाप्सरसांगणाः अस्त्रा
णिसर्वशस्त्राणिराजानोवाहनानिच औषधानिचरत्नानिका

३३

33

त्नस्नावयपवाम्भुये॥ सरितःसागराःशैलास्तीर्थानिजलदानदाः

एतत्त्वामभिषिंचंतुसर्वकामार्थसिद्धये॥ इतिवसिष्ठसंहितायां

नभिषेकमंत्राः॥ नारायणःस्वयंरामःश्रीभ्मेसन्निदधातुवै सर्व

गः सर्वतोप्यतिप्रसिद्धस्नपनविधिः इतिसस्नपनसंस्नपनजल

लैरभिषिंचयेत् परिधाप्यवस्त्रंचंदनाद्यनुलेप्यच कुंड

लेवांगुलीयंचधारयित्वान्यसेततः वैष्णवीमातृकाचैवततस्त्वन्या

सविशारदः तन्मूर्तिपंजरन्यासमस्त्रादिन्यासएवच पूर्ववं

द्विधिवद्विप्रस्ततनावेवंप्रविन्यसेत् ततस्तच्छिरसिन्यस्य हस्तं

दत्त्वाप्यतंजपेत् अष्टोत्तरं ततोमंत्रंदद्यादुदकपूर्वकं श्राव ३३

येत्तत्फलदोभवत्वेवमुदीरयेत् प्रसन्नवदनस्तस्मैशि

ष्यायमुनिपुंगवः स्थितोऽप्यात्मिमेपीविघांगाछेत्तीभावयेऽहं अ
गत्तोभावयेच्छिष्याधन्यास्मितिविशेषनः कृत्तकृत्यत्त्वथाशिष्यः
सर्वेत्तस्मैनिवेदयन् पञ्चपावञ्चसङ्गत्यागुरवेह्रछचेत्तनः गोभ
हिरण्यविपिनागृहक्षेत्रादिकंवहुः नचेदर्थेत्तदर्धेवात्तदशांश
मथापिवा अल्केशारद्लवघ्वाहिंदयाछित्तानुसारतः ॥श्रीमद्भा
गवते॥ दूयदेवहिसतच्छिष्यैःकर्तव्यगृहनिष्कृतिः यद्वैविश्रद्धभा
वेनसर्वस्वात्मार्पणंगुरुः प्रकारांतरमालव्यगुरुपत्नेनत्तोबपे
त् गुरुपुत्रकलत्रादितोषपोत्कनकादिभिः अर्हेणाभिश्चव
हुधाभक्त्याच्छादनभूषणैः एवमुक्तप्रकारेणगुरवेदत्तदक्षि
णाः कृतकृत्यत्तथात्मानंमत्वाविप्राश्चभोजयत् तेभ्योपिद

३४ 34

क्षिणांदत्वासर्वेतत्परिपूरयेत् कृतार्थःस्यान्नसंशयः ॥ इतिदीक्षा
प्रकारः ॥ दीक्षावस्थेपरेक्षिप्तो अशक्तश्चार्यसमंततः पदैवेच्छा
तदादीक्षागुरोराज्ञानुरूपतः नतिथिर्नव्रतंहोमोनस्नानंनज
पक्रिया दीक्षायाःकारणंकिंतुस्वेच्छयाप्राप्तेनसद्गुरोर्वित्ति तदे
वलग्नेसुदिनंतदेवताराबलंचंद्रबलंतदेव विद्याबलंदैवब
लंतदेवलक्ष्मीपतेतेंघ्रियुगंस्मरामि ॥ इतिसामान्यदीक्षाकालः ॥
मुहूर्तेसर्वतोभद्रेनवकुंडेनिधायच सोदकंगंधपुष्पाभ्याम
र्चितंवस्त्रसंयुतं सर्वौषधीपंचरत्नपंचपल्लवसंयुतं ततोदे
वार्चनंकृत्वाहुनेद्दक्षोत्तरंशतं शिष्यस्वलंकृतवेषामुपानि ३४
मुपवेशयेत् मंत्रितप्रोक्षणीतोयैःशांतिकुंभजलैस्तथा मू

लमंत्रेणाच्छशान्तेमंत्रितैरभिषिंचयेत् अथसंपादयेन्मंत्रंहस्तेशि
रसिधारयेत् ॥मोक्षविन्यस्ततोद्पादपद्मशिष्योर्चयेद्गुरुं ॥इतिमंत्र
परीक्षा॥ तत्राप्यशक्तःकश्चिच्चेत्कुंभमभ्यर्च्यसाक्षतं तदेवतुनाभि
बिंवाथवारंमूलेनकेवलं निधायपाठजपेत्कर्णेपजादेशात्वयंवि
धिः चंद्रसूर्यग्रहेतीर्थेसिद्धक्षेत्रेशिवालये मंत्रमात्रप्रथक्तेन
उपदेशःसउच्यते॥इत्युपदेशः॥द्विविधंस्याल्लक्ष्यमनोवाक्यांतर
मुपासने न्यासितोवांतरंप्रोक्तमन्येषामुभयंतथा पंचवर्णात्म
काशक्तिर्विद्याव्याप्तमुदाहृता नादशान्तिशिवेषष्ठेसंहत्मानु
चिंतनं आत्मनस्तत्त्वचिंतानुत्तमाप्यात्मानचिंतने उभयोरैक्य
चिंतानुत्तज्ञावांतकमांतरं द्रव्याद्ग्राधनेवाह्यंगहस्थसनदप्प

३५ था तदेवोक्तं संहितायां शम्भुना शाम्भवीं प्रति न गृही स्नानमात्रेणाप
35 रत्रेह च मंगलं प्राप्नोति चेद्दधत्ने दानहोमादिभीर्विना गृहस्थो
पर्द्दिदानादिरपि पानजुहुयादपि पूजयेद्विधिनानेवं कः कुर्यादितन्व
हं न ब्राह्मचारिणोऽत्राधिकारोऽस्तिभामिनी गृहस्थोऽस्यत्र सर्वेभ्यः
कोवादासत्यपेक्षितं नारायवामि नाशान्क्ति न तेसंति कलौ पुरो पारि
प्राट्स्नानमात्रेणाद्य न होमादिभिर्विना सर्वदुःखपिशाचेभ्यो मुक्तो भ
वतिनान्यथा परिप्राड विरक्तश्च गृहीतथा कुंभीपाके निमज्जेयाते
तावुभौ कमलानने प्रयापहिश्विपोगृहस्थश्च मंगलेमंगलार्थिनः पू
जोपकारणेः कुर्युः स्नानानि चार्हणे वानप्रस्थाश्च मत्तपोपद्यैवं ३५
कुर्युरन्वहं संसारान्नपि निवर्तन्ते विध्यतिक्रमदोषतः आहूटः पति

ताद्वितेभवेपुंईस्वभाजनं अहिंसापरमोधर्मःहिंसामेवेतिपद्धतिः
नहिंसाव्यतिरेकेणलभ्यंतेतत्तानितानिच भावनाकल्पनैःपूसाने
रेवपुज्यतेततः नवहिंयोगयुक्तानामंत्रहिंसाप्रशस्यते आत्मानं
सततंरामसंभाव्यविहरंतिये नतेषांदुःकृतंकिंचिद्दुःकृतोत्थान
चापदः पतिभिर्भावितैर्दिव्यैःपूज्योरामोन्वहंततः सपार्षदैर्गृह
स्थैश्चसएवक्रमउच्यते॥इतिश्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्री
मन्मुकुंदवनश्रीचरणशिष्यानंदवनविरचितायांश्रीरामार्चनच
न्द्रिकायांप्रथमःपटलः॥१॥ वदंतितत्त्वविदंस्तत्त्वंयज्ज्ञानमद्वयं
ब्रह्मेतिपरमात्मेतिभगवानितिशब्द्यतेतच्छ्रद्धानामुनियोज्ञानवै
राग्ययुक्तया पश्यंत्यात्मनिचात्मानंभक्त्याश्रुतिगृहीतया अतः

३६ 36

प्रभिर्द्विजः श्रेष्ठा वर्णाश्रमविभागशः स्वनिष्ठितास्य धर्मस्य सं
सिद्धिर्हरितोषणं तस्मादेकेन मनसा भगवान्सात्वतांपतिः श्रोतः
व्यः कीर्तितव्यश्च ध्येयः पूज्यश्च नित्यदा अव्यक्तं ब्रह्मसेवी हरिर्वि
श्वं परं ब्रजेत् दुर्जयो हरिरिषड्वर्गो मूर्तं ब्रह्म ततो भजेत् ॥ इति भक्तेरार्द्धः
॥ विना स्वधर्मं पात्किं विद्देवताराधनादिकं ॥ तत्तस्मात्स्वस्पतेपस्मात्ते
कृतेहस्मैवतु ॥ इति स्वधर्मनिष्ठा ॥ ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय पश्चिंतयेद्रघु
नंदनं राम रामेति रामेति तारकाख्यं परं शुभं प्रातः स्मरामि दिनना
थकवंशभूषणं वैदेहीवेघमभयप्रैक्षतराजवेष वैदेहिलक्ष्मणयुतं
स्वजनाभिरामं संसारसर्पगरलोपशमापहामं १ प्रातर्भजामि च
रितं दुरितं निहंतु रामस्य फलभक्ष्सकृतान्तकस्य पः सिंधुबंधक ३६

थयाभववंधहंताराज्यंततनोतिचविभीषणाराज्यमेतया २ प्रातःको
मिकलिकल्मषनाशकर्मरंभवतुभक्तिकरंपरंमे अंतःस्थितेनमल
स्वभावचित्तरामकेनरामेणवायुगुहदेवनयानिपुक्तः ३ सश्लो
कत्रयंयःपठतिप्रभातेश्रीरामचंद्रार्पितचित्तवृत्तिः आयुःश्रियं
कीर्तिमरातितसोपलब्ध्वाचिरंराममपदंप्रयाति गुर्वर्थेत्यक्तराज्योव्य
चरदनवनंपद्मपद्भ्यांप्रियायाः पाणिस्पर्शाक्षमाभ्यांमृजितपथि
रुजोयोहरीद्रानुजाभ्यां॥ वैरूप्याच्छूर्पणख्याःप्रियविरहरुषा
रोपितभ्रूविजृंभ॥ त्रस्ताब्धिर्बद्धसेतुःखलदवदहनःकोशलेंद्रो
वतान्नः॥इतिस्मरणं॥ मध्यामध्रुष्णाशंवोहन्यापिनिशिचपुनर्ध्यक्षि
णाया निवीता कुर्यान्मूत्रादिशौचं वहिश्यसलिलात्तत्रलिंगो

३७ मरिचैका ॥ पंचापानेथ्यहस्तेदशपुनर्नवयोः समंचैवतन्दूहस्ये ॥ दृग
37 रापादिक्रमात्स्माद्दुवनिपातिपुष्पात्तरहें निशापा ॥ इतिमूत्रा
घृत्तरीविधि ॥ क्रत्वालेपादशो चं विमलमथजलं त्रिः पिवेद्दुनम
जेद्धिः ॥ देशिन्वंगुच्छपुगमान्तजलममभिमशेन्ना मिसिकारध्र
पुगंम ॥ अंगुच्छानामिकाभ्यांनपनपुगपुत्तंकरोपुगंकनिछं
गुच्छाभ्यांनाभिरेदपांहरपममत्तलेनांगुलीभिःशिरोमो ॥ कृत्या
वमनविधिः ॥ दत्तोहत्वेवोवितत्त्वाभवृत्तिपरिमित्तादन्तमित्ता
दिमंत्रा स्मातःक्षीपादिकाछाकटखदिरपलाशैस्तैर्विनाम्ना
कैविल्वैः मल्लातांहयपकोद्धरापिकुशमतैद्दे शिनीमंगुलि ३७
भिर्नदाभृत्ताछपर्वीरापपिनखलुनवम्यर्कसंक्रांतिपात्त त्र

न्नाघापेक्ष्य हृष्वं सोमोराजायमागमत् समेमत्स्वंप्रवे
क्ष्यंति भागेन सह वर्चसा ॥ इति देहधावनमंत्रः ॥ सर्वाशा
स्वानिसंशोध्य अविभर्त्स्वा विशोध्य सर्वाः स्वालिका घासनेध्या
पेक्षघवंस्व स्वरूपिणं अहं रामो न चान्योस्मि ब्रह्मैवाहं
न शोकभाक् ॥ सच्चिदानंदरूपोहं नित्यमुक्तस्वभाववान्
॥ इति भावना ॥ त्रैलोक्यचैतन्यमयादिदेव श्रीनाथ विष्णो
भवदाज्ञयैव प्रातः समुत्थाय तव प्रियार्थं संसारयात्राम
नुवर्तयिष्ये जानामि धर्मं न च मे प्रवृत्तिर्जानाम्यधर्मं न च
मे निवृत्तिः केनापि देवेन हृदिस्थितेन यथा नियुक्तोस्मि
३. तथा करोमि ॥ इति प्रार्थनाविधिः ॥ अथ चौदेशविधानेन कृ

तेपृष्ठलग्नत्वकं यज्ञोपवीतमितितन्मंत्रधारयेच्छुभे दक्षि
णाभिमुखेनोर्ध्वकूर्पान्केशप्रवेधने स्नात्वौंकारं चगायत्री
निवर्धीयाद्विरावातत: धौतोवरास्त्रिदर्भीश्वरा ह्रीवासमति
कांतथा नयादिनीरमागात्पलापात्वविधिविधानवित् अ
धौतेनचवस्त्रेणानित्यनैमित्यकिंक्रियां कुर्वन्फलंनचाप्नो
तिदत्तंभवतिनि:फलंधौतांघ्रपालिराचांत:कुर्यात्स
कल्पमादत: रामाचीगतनपास्नानंकरिष्येहंतेदानपा स्ना
नंस्नाद्वाहरणादिन्दरसरासिसमुद्रेनद्यशौचगाहेइस्याबाणो
रजौमिर्भवतिविपरीतकेवलेवापिमंत्रै: स्वासचोर्ध्वेवि ३८
डातोवरपयासितपेदचमंत्रात्वजपी: सोहात्याकककें

टाद्योपरिजलधिगात्तात्तीरनिष्क्राम्यमुक्ताः स्वस्थित्तपुंडरीकाक्षं
मंत्रमूर्त्तिप्रभुंस्मरेत् अनंतादित्यसंकाशंवासुदेवंचतुर्भुजं श-
ङ्खचक्रगदापद्ममुकुटंवनमालिनं तत्पादोदकजांधारांनि
पतंतींस्वमूर्द्धनि चिंतयेत्ब्रह्मरंध्रेणप्रविशंतींस्वकांततनुं
तथासंक्षालयेत्सर्वमंतर्देहगतंमलं तत्क्षणाद्विरजोमंत्रीजा
यतेस्फटिकोपमः इदंस्नानवरंमंत्रात्सहस्रमधिकंस्मृतं कृत्वा
दैवदिकंस्नानंततस्तांत्रिकमाचरेत् विन्यस्यांगेषडंगानिप्राणा
यामपरःसरं श्रीसूर्यमंडलात्तीर्थमाकृष्यांकुशमुद्रया वमित्यने
नचाप्लाव्यकवचेनवगुंठयेत् संरक्ष्याह्वेणामूलेनमंत्रयेदुद्रसं
ख्यया वारिक्षिपंततःकुर्यादेवेणाप्यार्कसंख्यया निमज्यतासि

३९ नध्यायेत्श्रीरामशास्त्राजपन्मनं उन्मज्यकुंभमुद्रांचवध्वात्मा
39 नोहिबहिस्ततः ततःसंक्षेपतोदेवान्मनुष्यांस्तर्पयेत्पितॄन् पीडये
त्वांबरंचाहूप्रक्षाल्याचमयेत्ततः धारयेद्वाससीशुद्धेपरिधानो
त्तरीयके अछिन्नेसदृशेशुक्ले आचामेत्पीठसंस्थितः वहृच
परिशिष्टपत्नीनामासनेश्लक्ष्णाकुमीकारंतुकारयेत् अन्येषां
चचतुष्पादंचतुरस्रंचकारयेत् गोशकृन्मृ[illegible]भिन्नंतथावा
तालपैप्पलं लोहवंधंसदैवार्कवर्जयेदासनेवुधः स्नानमाचम
नेहोमंभोजनंदेवतार्चनं प्रौढपादोनकुर्वीतस्वाध्यायंचैवतर्प
णं आसनारूढपादस्तुजानुनोर्वाथजंघयोः कृतावसक्थ्यो॥इ ३९
तिस्नानविधिः॥ केशवाद्यैस्त्रिभिःपीत्वाद्वाभ्यांप्रक्षालयेत्करौ

द्वाभ्यामोष्ठौ च संमृज्य द्वाभ्यां मुन्मार्जनं तथा एकेन हस्तं प्रक्षाल्य
पादौ च पीत्वा चैकतः संप्रोक्ष्यैकेन मूर्ध्नि नं ततः संकर्षणादिभिः आ
स्यनासाक्षिकर्णां चनाभ्युरः कंभुजौ स्पृशेत् एवमाचमनं कृत्वा सा
क्षान्नारायणो भवेत् केशव नारायण माधव गोविंद विष्णु
मधुसूदन त्रिविक्रम वामन श्रीधर हृषीकेश पद्मनाभ दा
मोदर संकर्षण वासुदेव प्रद्युम्न अनिरुद्ध पुरुषोत्तम अधो
क्षज नृसिंह अच्युत जनार्दन उपेंद्र हरिः कृष्ण २४ चतु
र्थीनमोंतैनामभिः ॥इति वैष्णवमाचमनं॥ ललाटे केशवं विद्यात्
नारायणमथोदरे हृदये माधवं चैव गोविंदं कंठकूपके उदरे द
क्षिणे पार्श्वे विष्णुव्यापन्नं विचिंतयेत् तत्पार्श्वे बाहुमध्ये तु चिंतये

न्मधुसूदनं त्रिविक्रमं च तत्स्कंधे वामपार्श्वे तु वामनं श्रीधरं वा
मबाहौ तु हृषीकेशं तु कंधरे अपरे पद्मनाभं तु ककुन्दामोदरं स्म
रेत् तत्प्रक्षालनतोयेन वासुदेवेति मूर्द्धनि पद्ममत्स्यं चापरे च
शंखं कूर्मं गदां तथा ललाटे तु गदां धार्यां मूर्ध्नि चापं शरांस्तथा ने
त्रके चैव हृन्मध्ये शंखचक्रे भुजद्वये शंखचक्रं कोकिनो विप्रः स्म
स्नानेमपतेपदि प्रयागे या गतिः प्रोक्ता सा गतिस्तस्य नारद ॥ इति
तिलकविधानं ॥ निःपीडयित्वा वस्त्रं तु पश्चात्संध्यां समाचरेत्
अन्यथा कुरुते यस्तु स्नानं तस्याफलं भवेत् वस्त्रं त्रिगुणितं यस्तु
निःपीडयति मूढधीः वृथा स्नानं भवेत्तस्य निःपीडयति चांबुना
रामात्मकं गृहं नत्वा रामं संध्यामथाचरेत् सायं प्रातश्च मध्याह्ने ४०

णमंध्यात्वा मनुं जपेत् जलमस्त्रेण संशोध्य कवचेनावगुंठ्य वै च
क्रीकृत्य जलं सम्यक् दर्भैर्मूलेन मंत्रवित् आवाहनादिमुद्राभिस्ती
र्थमावाह्य पूर्ववत् ब्रह्मांडोदरतीर्थानि करैः स्पृष्टानि ते रवे तेन सत्ये
न सकलमिह तीर्थं प्रयच्छ मे गंगे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वती न
र्मदे सिंधु कावेरि जलेस्मिन्सन्निधिं कुरु एवमावाह्य चार्घ्यविधि
वत् जलं मुने आदायांजलिना सम्यक् जपेन्मालामनुं सकृत्
जले दक्षिणहस्तस्य सव्यहस्ते विनिक्षिपेत् तन्निःसृतांबुना मू
र्ध्नि सिंचेन्मालामनुस्मरन् दशाक्षरेण तच्छेषमभिमंत्र्य जलं पि
बेत् पुनरंजलिमादाय जलमूर्ध्वं त्रिरुत्क्षिपेत् मंडलस्थाय परा
मायनमो र्घ्यं कल्पयाम्यहं ततो रामोहमस्मीति गायत्रीं नियतो ज

४१ 41 येन जन्मप्रभृति यत्पापं दशभिर्याति संक्षयं शतैकेन शतेनैव
सहस्रेणाजपेन वा ॥ वरदेद्धारशरण्यायेति विद्महे इति पदं गोजः ॥ भीमापदे स
मुद्धृत्य वह्नभायनतो वदेत ॥ धीमहीत्यपि तन्नो थरामश्चापि प्रचोदया
त् ॥ एवमस्याद्वामगायत्रीमन्त्रानां भुक्तिमुक्तिदा पुरश्चरणमस्याल
चतुर्लक्षजपावधिः पञ्चपावच्च पूजादि सर्वं पूर्ववदाचरेत् ॐमा
दि बागायत्री मुक्तिमेव प्रयच्छति मायादिरपि वैराज्यं रमादिश्च
श्रियं मुने मदनेनापि संयुक्ता संमोहयति मेदिनीं अनयाराधितो
रामः सर्वाभीष्टं प्रयच्छति तर्पयेच्च ततो मूलमन्त्रोच्चारणपूर्वकं रा
मं तर्पयामि नमः पीठदेवतादि पूर्वकं चत्वारिंशद्धरिन्त्वादौ सीतादौ
श्च ततः क्रमात् हृदादीन् तर्पयेत्पश्चात्तन्मध्यमध्येषु षट्ह नाममं ४१

त्रैर्भवेदेवंचत्वारिंशच्छतद्वयं लुवश्चप्रणामेद्रामंयथाशक्त्या मु
नीश्वर् कृत्वैतत्प्रत्यहंसम्यक्त्रिसंध्यंचयथाविधि कृतकृत्योभ
वेन्मंत्रीसत्यंसत्यंचनान्यथा ॐहंसःपूर्वमुच्चार्यसोहमित्यजपां
जपेत् ऋषिर्हंसोव्यपेक्षःछंदः परमात्मापदेवता सर्वात्मनेहंसा
सोमात्मनेशिरः विवर्जनायशिखानिराभासायकवचं अनंतः
सूक्ष्मःनेत्रंप्रचोदयात्ह्रीं ध्यानम् ह्रोनेंयस्यविप्रावदंतिर्विवेनाभिंचंद्र
सूर्यौ दिशःश्रोत्रंयस्यपादौक्षितिंचध्यात्वासौसर्वभूतांतरात्मा
एकविंशतिसाहस्रंस्वासोछ्सजपेनषट् ॥ शताधिकेनश्रीरामःप्री
तोहिभवतिविसर्जेयत् ॥ इतिरामसंध्याः ॥ रामंनत्वागृहन्जेष्ठान्कुशा
मःपुष्पधारकान् मुन्कान्तथैवपापघ्नान्रामेस्त्वागृहंविशेत्

उर्द्धं प्रकाशयाद्धोमोन्नखिद्दग्नो दिवाशिनि भवेत्तस्मीं द्वितीयावे
द्वैश्चैब्रह्मादिभिर्यथा देवपूजा ततः कृष्णो न्नाममंत्रै स्तक्षन्त्रकान्
दघाद्दानं यथाशक्ति पात्रे रामं परेत्तथा ॥ इति द्विनाधभाग कल्पवि
धिः ॥ दिवसस्य द्वितीयांशे वेदाभ्यासं समाचरेत् मिमांसां तर्कधर्म
र्थशास्त्रदीनामपि द्विजः ॥ सालंकारः सहसमनाः सपुष्पं च गाला
छके गाम्भूमिमिविप्रांबुहेमपुष्पमणिविहमूपानिति ॥ इति द्विति
पादिनभाग कल्पविधिः ॥ विभागे तृतीये तु पोष्य वर्गानुपोषितुं
वेदशास्त्राद्धि हेत्वेन द्रविणं कर्म गाजेयत् कृतां मतां भ्यां जीवे
न मन्तेन प्रमत्तेन वा सत्यानृताभ्यां जीवेत्तनश्ववृत्त्या कथं चन
कृतमुंछशिलं प्रोक्तममृतं स्याद्याचितं मृतं तु नित्यपाच्या ४२

स्वात्मन्तेकर्षिणांन्यस्तं सन्यासन्तत्वानिर्जपश्चवतीर्नीचसेवनं
सेवाश्ववृत्तिपैशुन्यानसम्यक्तैहृदाहृतं स्वच्छन्दचारितःक:
विश्वाविक्रीतासक्त सेवक: स्मृतिता:पतवोवेद्या:कन्यकाश्च
रजस्वला: देवताश्वसनिर्माल्याहेतिग्रापेप्रणक्तं पराक्र
स्यात्मन: प्राणान्पेवर्तेतेद्विजाधमा तेषां दुरात्मनामन्तेभु
क्ताचोद्धापरांचरेत् ॥ अनपेक्षकर्मविधि: ॥ अथ धान्नो विप्रुक्ते
सचतुर्थे शेपथाद्विज: कुर्यान्माध्याह्निकं स्नानं जपदेवार्चनादि
च स होमपात्रस्रुक्कुशासनमुद्रिकादिपुष्पाक्षतातिलकमण्डलु
चन्दनानि नीत्वा जलान्ति कमेनेहसमार्चकंचसत्वाचयेत्सतु
तीर्थपवित्रकीर्त्ति स्वगृहे नैमित्तिकवै:स्नात्वासंध्यांविधायच

श्वेतकं चरालकं स्मैश्वदेवादींस्तर्पयेत्तिलैः तथैव वटवनेशास्सुखा
नं सं ध्यात्वा तर्पणं ॥ पूर्ववदाचरेन्मन्त्री मंदिरं सुंदरं स्वकं ॥ इति च
तुर्थदिनभागकृत्यं ॥ गृहं वा तीर्थे पट्टमंडपं च मे दिवशोभिके प्र
क्षाल्य पादावाचम्य दद्यादर्घ्यं रवेर्बहिः दृष्ट्वेशं पादुकेत्य कृत्वा रेड
वत्मर्णि मन्त्रधीः पादेवः पूजकश्चाथ पूजाद्रव्याणि तत्फले
प्राणबुध्यात्मकं सर्वं तस्मै रामात्मने नमः अनेन मनुना नत्वा
द्वारदेवान् प्रपूजयेत् आगत्य संहितापांपनपूजनाक्रमे
णतु अनुष्ठानक्रमेणात तत्तडुघ्रस्य विलिख्येत ॐ नमो ग
मचंद्राय गणेशाय तेनमः सं सवित्रे हैं शिखायै ह्रीं श्रीं प ४२
रमात्मने ह्रीं दीपनाथाय नमः त्रैलोक्याधिपतये नमः पुष्पास

तादिभिः पूज्याश्रीरामद्वारदेवताः पटद्वांप्रजनस्तस्मास्त्रमथमा
मर्चयेत्सुधीः द्वारश्रियेनमश्चार्‍ह्रीं देहल्यैतेदधस्तनः द्वारस्य
शोभनस्याथपार्श्वयोर्ईक्षवामयोः धात्रेविधात्रेगांगायैयमुना
यैचपूर्वतः ॐभद्रायसुभद्रायगोशाकेस्माचदक्षिणे चंडायप्र
चंडायैवानापिचपश्चिमे शंखायपद्मनिधयेवाणीवैतांपातथो
तरे चतुर्द्वारंस्तसंपूज्यगृहोपरिततोर्चयेत् गृहेशायगृहोपा
यकुलदेव्यैनमोस्त्विति सशरशार्ङ्गायफट् विनायकायफट्
नमः श्रीभ्यांमंत्रगीतिपुष्पशरयोगेनवामतः निःसार्यविघ्नसंघ
त्रिःपार्ष्णिघातंसमाभ्यसेत् देहलीमस्पृशन्दक्षपादएवंप्रवि
श्यच शेषायविघ्नपीठायचात्तपुंसेनमोर्चयेत् ॥इतिद्वारपू

४५ जाविधिः॥ वंशाश्मदारुधरणीतृणपल्लवनिर्मितं वर्जयेदासनं
धीमानदारिद्र्याध्याधिदुःखदं कृष्णाजिनं व्याघ्रचर्म कौशेयं च विनि
र्मितं वस्त्राजिनं कंबलं वा कल्पयेदासनं मृदु निवेश्य तस्मिन्ना
सने तु पात्रसादनमारभेत् तपाद्यैर्विविधैः पुष्पैः पूजयेत्पुष्पडालि
कां तुलसीपद्मजात्याद्यैर्माल्यैर्बहुविधैरपि स्वपुरो दक्षिणे ती
र्थं शुद्धवारिपूरितं कलशं स्वपुरो वामभागे तु विनियोजयेत्
अन्यानि पूज्योद्धव्याणि पुरस्तादेव तानि निपेत् ॥ इत्यासादनं ॥ तुल
सीकाष्ठकठिनैरुद्राक्षाकारकारितैः शंखचक्रगदापद्मपादु
काकारकारितैः निर्मितां मालिकां कंठे निधायार्चनमारभेत् ४५
तथामलकमालां च सम्यक्पुष्करमालिकां निर्माल्यतुलसी

44

मालां शिरस्यपि निधापयेत् निमील्य चंदनेनांगं चर्चयेत्तस्य ना
मभिः तस्याग्रधानिवाह्वोश्च तेनैव हि जनस्ततम पापीष्ठो वा
प्यपापिष्ठः सर्वस्त्रोप्यस्त्र एव च भवेद्देवाधिकार्यत्र पूजाक
मीणप सशयः ॥इति मालाधारणं॥ पुष्पाक्षतादिद्रव्याणांकुपी
ठं चादि शोधने क्षालनेनानुलेपाद्येर्मंतितं हि समाचरेत्
च्चमान्तत्वेनात्मस्तद्धि क्षिति तद्धि समाचरेत् विलिप्य वेदि
कां सम्यक् मंडलं तत्र कारयेत् रक्तैस्तंडुलकस्तैश्च नीलपी
तासितासितैः लिखेद्दलदलंपद्मं चतुरस्रं समावृतं षट्
कोणाकर्णिकमध्य कोणानेवृत्तं संवृतं साध्यमेवं ततः शोभार
त्वाभिरुपशोभितं संपूज्य मंडलं चैव तत्र सिंहासनं न्यसेत्

८५ वंद्यातपपजाश्चैकतोरलोरपिसर्वेजः विविवेतत्रनत्रापिभिति
तेभस्कुलादिषु अणुमात्रेचयः कुर्यात्मंडलेराघवानतः ॥
45 सजोमयेधीनृनिवीसानेतफलमश्नुते ॥ इतिशुद्धिचतुष्टयं ॥
पयस्विनीतिकमंत्रादिहृपेणाकुर्यात्पद्मं पृथिवीत्वयेतिमंत्रे
णास्थापयेदासनेबुधः पृथिवीत्वयेतिमंत्रस्यमेरुपृष्ठऋषिः
सुतलंछंदः कूर्मोदेवता आसनस्थापनेविनियोगः पृथ्वी
त्वयाधृतालोकादेवित्वंविष्णुनाधृता त्वंचधारयमांदेविप
वित्रंकुरुचासनं ॐभूर्भुवःस्वःकूर्मायनमः आधारशक्तये
नमः इष्टविद्रावणायेतिश्रीनृसिंहेतिधृजपेत् अपक्रामं ८५
तुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशं सर्वेषामविरोधेनब्रह्मक

मेसमारभेत् पाश्विधानत्रयं कृत्वा मंत्रेणानेन मंत्रवित् ॥ भूतसंघा
त्समस्तापसर्पंतु विशोदासनेबुधः ॐ रक्ष्वाह्वायफट् प्रोक्त्वा दिशाबंधा
श्चतुर्ष्वपि करास्फालनतो दिक्षु जतो गुर्वादिसेनतिः ॥ इत्यासनं ॥
विनायकं नमस्कृत्य समासेवसरस्वती रक्षिणांसे पूर्ववच्चदुर्गां
वदेत्रयं पुनः तत्रश्चादित्त्वारभ्य नमोगुरुपरंपरां नमोस्त्वनंता
यनमोस्तुवेधसे नमोवशिष्ठाय नमोस्तुशक्तये पराशरायाथ नमोस्तु
शाश्वते नमोस्तु ते सत्यवतीसुताय योगींद्राचार्यपादांश्च गौडपादा
श्चिदात्मकान् भगवत्पूज्यगोविंदपादांस्त्वदेशतत्त्वहे श्रीमच्छ्री
शंकराचार्यान्विश्वरूपान्सुरेश्वरान् वहश्वेतान्ब्रह्मरूपान्ब्रह्म
विद्याप्रवर्तकान् माधवान्वासुदेवाद्यान्सर्वपञ्चकृतांस्तथा ॥

५६ 46

माधराज्ञागादेवान्भट्टश्रीसुखाङ्गपंडितान् परमानंदराजान्बौबुली
षाभिधांस्तथा निवाहिन्यान्महासिद्धान्मार्गीतरहशःप्रभून् श्री
मद्धिल्लुस्वामिराजान्विल्लुभक्तिप्रवर्तकान् वैदेहेप्रभुराजांश्च
विल्लुस्वामिकुमारकान् नमोगुरुभ्योगुरुपादुकाभ्योनमःपरपादु
काभ्यः आचार्यसिद्धेश्वरपादुकाभ्योनमोस्तुसीतापतिपादुकाभ्यः
॥इतिगुरुनतिः॥ ततोदेवनमस्कृत्यकुर्यात्तालत्रयंपुनः ॐ रः अ
स्त्रायफट्इत्यंगुष्ठाभ्यामपेदक्षिणांकरं कालस्यत्वाकरिष्येहं श्री
रामप्रीतयेर्चनं संकल्प्यैवंततोन्यासस्थानान्यायान्संहोरे प्रा
तिलोम्येनस्थूलयोलकारेलहकारके हलयश्चसकारेषसत
यश्चवकारके क्रमतोवंश्रयंयंत्तलयमगुप्ताघपत्लतः ॐ औमि ५६

ति ब्रह्मरंध्रे सह स्वात्मना नियोजयेत् ॥ इति मातृकोपसंहारः ॥ ततस्तु विं
न्यसेद्देवं स्वस्थानं स्वरूपांतरे ज्योतिर्मयमनुस्यूतं सत्यज्ञानसुखात्म
कं आत्मनः परितो वह्निप्राकारं त्राणनाय च भूतप्रेतपिशाचे
भ्यो विधाय तदनंतरं अद्भिः पुष्पाक्षतैश्चैव वह्निबीजाभिमंत्रितैः
प्रक्षिपेत्परितो मंत्री भयविघ्ननिवृत्तये हृदंबुजे ब्रह्मकंदसंभू
ते ज्ञाननालके ऐश्वर्याष्टदलोपेते प्रियतो वैराग्यकर्णिके आत
नमात्रो जीवस्तु चिंतनीयो मनीषिभिः तेनात्मा हंसमंत्रेण हृद्देशा
त्संस्थितः परः तेन संयोज्य विधिवद्भूतशुद्धिमथाचरेत् ॥ इति जी
वस्थापनं ॥ पादाद्याजान्वंबुजं कांपीतं द्रुहिणदैवतं चतुरस्रां
पंचगुणं ग्लौं ह्रौं हूं फट् इत्सर्वं जले जान्वादिनाभिपद्मांकं श्वेतम

४७ ध्येदुवैस्मवं रसरूपस्पर्शशब्दं ह्रीं हूः फट् जलेऽब्धौ नाभ्या हृदं
47 तं प्रः घुम्नत्रिकोणस्वस्तिकाहृलं वन्हिरूपंस्पर्शशब्दं रं क्रूं ङ्कः फ
ट् समीरणोऽम्भू पर्यन्तं हृद्दो वायुं षट्‌बिंदुस्पर्शशब्दं वत् वतेसांकर्ष
णं धुम्रं पं हैं हूः फट् विहायसी भ्रूमध्याद्ब्रह्मांध्रान्तं वा सदेवेस
शब्दं खं हं ह्रौं हूः फट् उहकारं हं महतत्वके चतनं प्राकृतोरामचं
द्याव्येपरे ब्रह्मणि संहरेत् ॥ इति भूतशुद्धिः ॥ शरीराकाशभूतानां
मिह शोधनं अव्यक्तब्रह्मरूपकोऽद्भुतशुद्धिश्च एषमता मूला
द्यानेनतः पापं जन्मादि दुःखदं च पचेत् प्राणापानौ निरुध्याथ तत्
स्वरूपं विचिंतयेत् महापातकपं चाथ पातकोपांगसंश्रयं उपपा ४७
तकरोमाणं कृष्णं क्रूरातिभीषणं नाभौ वह्निदहसं पुनः षडस्रासि

नवर्तुले वामपाणुरित्नेवायो श्रोंयं श्रौंतेनशोषयेत् हृदित्रिकोण
निर्गच्छत्स्वस्तिकैरक्तैतेजसि वह्निनाकुंभितेवायो श्रोरंश्रौ २१ सं
दहामितंबीजंवेद्धृसमहस्वभेमत्तिकाज्वेशिस्थितेसिते औंवंऔं २२ सु
तेपियूषे श्रावयेत्तेनरेचयेत् ॥इति अघप्लावनं॥ वाग्जीवभूतसंहा
र अघस्याप्लावनंततः कृत्वैवंतुसहस्राज्वेरामोहमितिसंस्मरेत्
पूजावाप्रोततोभक्त्यास्वदेहेभावयेत्पुनः ध्यापंजीवात्ममंत्रेकं
गहृत्संगंभ्रमभ्रमद्दे मूलाधरोत्थायायात्स्वभासासोषुम्नमार्गेततः ॐ
हुंफडितिसंपम्यप्राणे २१ विन्यस्यमहेति अखंडाद्ब्रह्मणो ए
मात्मैकः प्रहृषत्ततः प्रकृतिर्महानहंकृतेस्ततोहत्रिगुणात्मकः
तस्माद्वाएतस्मादात्मन आकाशः संभूतः आकाशाद्वायुः वायो

४८ ग्निः अग्नेरापः अद्भ्यः पृथिवी बीजेन तं संधनतां नयेत् ओं हं ओं ह्
त्रिबीजेनाप्लवीकरणं भवेत् सोहं मन्त्रेणात्मानं न्वीं नाडीतेसि छ
भावित्वा ध्यात्वैवं ब्रह्मरंध्रेणात्र जीवकलां न्यसेत् हृदि हृल्लेस
न्निधापयन्तां प्राणप्रतिष्ठया ओं प्राणप्रतिष्ठामन्त्रस्य ब्रह्माविष्णु
रुद्रा ऋषयः ऋग्यजुःसामानि छंदांसि आति छंदो वा छंदः क्रिया
मयवपुः प्राणाख्या देवता प्राणप्रतिष्ठासिध्यर्थे विनियोगः ओं
कं खं गं घं ङं अं पृथिव्याप्तेजोवाय्वाकाशात्मने आं हृद
याय नमः ओं चं छं जं झं ञं इं शब्दस्पर्शरूपरसगंधात्मने ईं शिरसे स्वा
हा ओं टं ठं डं ढं णं उं श्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणात्मने ऊं शिखायै ४८
वषट् ओं तं थं दं धं नं एं कुंभवाक्पाणिपादपायूपस्था

48

त्मनेऐंकवचायहुं ॐपंफंबंभंमंओंव्यक्तव्यादानगमनविसर्गाने
द्रात्मनेओंनेत्रत्रयायवौषट् ॐयंरंलंवंशंषंसंहंलंक्षंअंमनोबुध्य
हंकारचित्तात्मनेअस्त्रायफट् ओंआंनाभेरधः ॐह्रींहृदयादाना
भितः ॐक्रौंमस्तकादाहृदयं॥ ॐमंत्वगात्मनेनमः हृदि ओंअ
सृगात्मनिनेनमः ह्रींमंलेओंलंमांसात्मनेनमः ककुदि ओंवंमे
दात्मनिनमःकक्षयोः ओंशंअस्थ्यात्मनेनमः हृदियाहृक्षिणक
वेषु ओंषंमज्जात्मनेनमः हृदयाद्वाम्भांसरे ओंसंशुक्रात्मनेनमः
हृदयादृक्षिणपादपर्यन्तं हंप्राणात्मनेनमः हृदयाद्वामपादप
र्यन्तं लंजीवात्मनेनमःव्यापकं ओंक्षंपरमात्मनेनमः हृद
यात्मतलकपर्यन्तं ॥ अथ ध्यानं ॥ रक्तांभोधिस्थपोतोल्लसदरुणस

दरुणसरोजाधिरूढाकराब्जैः पाशंकोदंडमिक्षूद्भवमथगुणम
प्यंकुशंपंचबाणान् बिभ्राणासृक्कपालंत्रिनयनलसिता
पीनवक्षोरुहाढ्या देवीबालार्कवर्णाभवतुसुखकरीप्राणशक्तिः
परानः ॥इतिध्यानं॥ ओंआंह्रींक्रोंयंरंलंवंशंषंसंहंसःसोहंमम
प्राणाइह प्राणाःपुनस्तान्येवबीजानिउच्चार्यममजीवइहस्थितः
पुनस्तथोच्चार्यममसर्वेन्द्रियाणिपुनस्तथैवोच्चार्यममवाङ्मन
श्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणासर्वेप्राणाइहायान्तुस्वस्तयेसुचिरंसुखे
नतिष्ठन्तुस्वाहा ॥इतिप्राणप्रतिष्ठामन्त्रः॥ ततोजन्मादिकषष्ठ
क्रियासंस्कारसिद्धये षोडशप्रणवावृत्तिंकृत्वाशक्तिंपरांस्मरे ४९
त् ॥इतिपुनर्देहोत्पादनं॥ चत्वारिवाक्परिमितापदानितानिउ

श्रीलक्ष्मणाद्यैर्मणिभिर्गणैः गुहात्रीणिनिहितानेगयंतितुरीयंवाचो
मनुष्यावदंति ॥इतिभूतशुद्धिः॥ भूतशुद्धिंविनाकर्तुंजपहोमार्च
नक्रियाः भवंतिनिःफलाःसर्वाःप्रकारेणाप्यनुष्ठिताः स्वस्मा
द्भिन्नकाद्यावैर्णालिपिमातृकाः स्वाभिन्नत्वात्स्वकार्यार्थाः
तस्मान्न्यासःप्रकीर्त्यते न्यासंविनाजपंप्राहुर्निःफलमृकमास्व
रं न्यासतत्त्वात्मकोहिंसाद्रामोभूत्वारघुंजयेत् वामांगुष्ठाद्दक्षि
णांतःपाणिपादन्यतिसंहितः संहारोविपरीतोसौकनिष्ठांतःस्थि
तिःस्मृतः शिरआरभ्यपादांतोदेहेसृष्यतिसंज्ञितः संहारोविपरी
तोन्योमूर्धान्तेस्थितिनामितः स्थितिन्यासोगृहस्थस्यसंहारोव
तिनोपतेः ब्रह्मचारिणउत्पत्तिःस्विपःभद्रस्यचेष्ठितः ॥इति

न्यासनिर्णयः॥ इडयापूरयेत्प्राणान्स्वरैः उऊश्च कुंभयेत् रेचयेद्यादि
कैर्वर्णैस्ततः पिंगलया पुनः तथैव पूरणं वायोः कुंभनं रेचनं पुनः
इडया स्यात्ततो द्वाभ्यां पूरणादित्रयं पुनः प्राणायामं त्रयं त्वेवं कृत्वा
न्यासकमाचरेत् अकाराद्यैः क्षांतवर्णैरापादतलमस्तकं॥ इति
प्राणायामः॥ अस्य श्रीमातृकामंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छंदः॥ श्री
मातृका सरस्वती देवता हलो बीजानि स्वराः संघः शक्तिः अनुष्ठीप
मान श्रीरममंत्रांगन्यासे विनियोगः उच्चार्यैवं ऋषिः छंदो देवता
बीजशक्त्यः शिरोवदनहृद्गुह्यपादेषु क्रमतो न्यसेत् ॥इति मातृ
काऋष्यादिन्यासः॥ करांगुलीनां रेखासु स्वरैकैकं प्रविन्यसेत् वि
न्यसेत्स्पर्शान्वैपाणितलयोः पृष्ठयोरपि ओंअंकंखंगंघंङं·ओंआं

गुष्ठाभ्यां नमः ॐ इं चं छं जं झं ञं ईं तर्जनीभ्यां नमः ॐ उं टं ठं डं ढं णं
ऊं मध्यमाभ्यां नमः ॐ एं तं थं दं धं नं ऐं अनामिकाभ्यां नमः ॐ ओं पं
फं बं भं मं औं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॐ अं यं रं लं वं शं षं सं हं लं क्षं अः
करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ एतान्येव षडङ्गेषु योजनीयानि ॥ ॐ हृ
दयाय नमः शिरसे स्वाहा शिखायै वषट् कवचाय हुं नेत्रत्रया
य वौषट् अस्त्राय फट् ॥ इति प्रकारेण केवलमातृकाषडङ्गन्यासः ॥
पञ्चाशद्वर्णभेदैर्विहितवदनदोःपादयुक्कुक्षिवक्षो देशां भा
स्वत्कपर्दीकलितशशिकलामिन्दुकुन्दावदातां अक्षस्रक्कुम्भ
चिन्तालिखितवरकरां त्र्यक्षणां भसंस्थामच्छाकल्पामतुच्छस्तन
जघनभरां भारतीं तां नमामि ॥ इति केवलमातृकाध्यानं ॥ अथ

५१ नमातृकान्यासः कंठहृन्नाभिगुह्यके पायौ भ्रूमध्यके पद्मे षो-
51 डश द्वादश छदे दशपत्रे च षट्पत्रे चतुःपत्रे द्विपत्रके पंचाश-
द्वर्णान्विन्यसेन्मनसा ततो बहिर्न्यसेत् शिरोवदनवृत्तेपि चक्षु२
श्रोत्र२घ्राणयुग्ममथ नासाकपोलयुगले२ तथोष्ठाधरयो२पि उ-
र्ध्वाधोदंतपंक्तौ च२ बोडुमूर्धास्यान्तके चवर्गे द्वयं वा स्वेः पंचसं-
धिष्वथ लेन्न्यसेत् टतवर्गद्वयं पादसंध्यग्रेष्वपि तथा न्यसेत् पवर्गं
पार्श्वयुगलपृष्ठनाभ्युदरेषु च हृदोःमूले ककुत्कक्षौ हृदादि
करपद्वये जठराननयोश्चैव व्यापके विनियोजयेत् ओंमाद्यं-
तोनमोतो वा सविंदुविवर्जितः पंचाशदक्षरन्यासः क्रमेणैव ५१
विधीयते ॥ इति केवलमातृकान्यासः ॥ ततः सविंदुकन्यासे ऋषिः

छेदस्व पूर्ववत् सेहारशारदादेवंगानि विंदुपुजैः स्वरैः अक्ष
स्रजं हिरण्यपोतमुद्गनटंकं विद्याकैरवित्तेदधतीं त्रिनेत्रां अर्द्धे
न्दुमौलिमरुणामरविंदसंस्थां वर्णेश्वरीं प्रणमत स्तनभारनम्रां
॥इति सविंदुमातृकाध्यानं॥ विंदुयुक्तां मातृकां नु विन्यसेदनु
लोमतः॥इति न्यासः॥ अथ कलान्यासः॥ ध्यानेच्वेत्तच्वेथपुन
र्मातृकायाः कलान्यसेत् अथ कलान्यासस्य प्रजापतिर्ऋषिः
र्गायत्री छंदः कलासरस्वती देवता रक्षार्थे विनियोगः अं ओं
आं हृदयाय नमः ईं ओं ईं शिरसे स्वाहा उं ओं ऊं शिखायै वषट्
एं ओं ऐं कवचाय हुं ओं ओं औं नेत्रत्रयाय वौषट् अं ओं
अः अस्त्राय फट् हस्तैः पद्मं रथांगं गुणमथ हरिणं पुस्तकं वर्ण

मालांटंकंभ्रूलंकपालंवरममृतलसद्धेमकुंभंवहंती मुक्तावि
द्युमयोद्गस्फटिकनवजपाबंधुरैःपंचवक्त्रैः त्र्यक्षैर्वक्षोजनम्रा
सकलशशिनिभांशारदांतांनमामि ॥इतिकलशेध्यानं॥ ओं
अंनिवृत्यैनमः ऊं आंप्रतिष्ठायैनमः ऊं इंविद्यायैनमः ऊं ईंशा
न्त्यैनमः ऊं उंइंधिकायैनमः ऊं ऊंदीपिकायैनमः ऊं ऋंरेचि
कायैनमः ॠंमोचिकायैनमः लृंपरायै ॡंसूक्ष्मायै॥ एंअमृतायै
ऐंक्षमायै ओंअमृतायै औंआप्यायनायै अंव्यापिन्यै अःव्यो
मरूपायै कंसृष्ट्यै खंऋद्ध्यै गंस्मृत्यै घंमेधायै ङंकान्त्यै चंल
ल्म्यै छंद्युत्यै जंस्थिरायै झंस्थित्यै ञंसिद्ध्यै टंजरायै ठंपालि
न्यै डंशान्त्यै ढंऐश्वर्यायै णंरत्यै तंकामिकायै थंवरदायै दं ५२

ल्हादिन्यै धं प्रीत्यै नं दीर्घायै पं तीक्ष्णायै फं रौद्र्यै वं भ्रमया
यै टं ऐश्वपी भं निद्रायै मं तन्द्रायै यं क्षुधायै रं क्रोधिन्यै लं क्रियायै
वं उल्कायै शं मृत्यवे षं पीतायै सं श्वेतायै हं अरुणायै ळं अ
सितायै क्षं अनन्तायै ॥ इति प्रवाह्नि नमोन्ताः ॥ अथ पंचाशत्कलान्या
सः ॥ ओं अं अमृतायै नमः ओं आं मानदायै नमः इं पूष्णायै ईं तुष्ट्यै
उं पुष्ट्यै ऊं रत्यै ऋं धृत्यै ॠं शशिन्यै लृं चन्द्रिकायै ॡं कान्त्यै एं
ज्योत्स्नायै ऐं श्रियै ओं प्रीत्यै औं अङ्गदायै अं पूर्णायै अः पूर्णा
मृतायै नमः इत्येताः स्वरस्थानेष्वेव न्यसेत्सर्वाः कं भं तपिन्यै खं बं
तापिन्यै गं फं धूम्रायै घं पं मरीच्यै ङं नं ज्वालिन्यै चं धं रुच्यै छं दं
सुषुम्नायै जं थं भोगदायै झं तं विश्वायै ञं णं बोधिन्यै टं ढं धा

५३ 53 रिरोषे ठं डं क्ष्मायै· मं पं धूम्रार्चिषे बं ऊष्मायै लं ज्वालिन्यै वं ज्वा
लामालिन्यै शं विस्फुलिंगिन्यै षं सुश्रियै सं स्वरूपायै सं सुरत्व
न्यै हं कपिलायै एता हस्तपादयुगलसंधिषु न्यस्तव्याः लं हव्य
वाहनायै नमः इति मस्तके कं क्षं कव्यवाहनायै नमः इति व्यापकं
॥ इत्यग्निकलान्यासः ॥ मायाधेपुटितान् वर्णान् केशवादि न
यामरान् सशक्तिकान्यसेद्धात्वाम्मस्तकादिक्रमेण तु मायाल
क्ष्मीकामबीजपूर्वो न्यस्तव्य उच्यते ॥ तथाहि ॥ केशवादिमातृका
न्यासस्य प्रसाध्यनारायण ऋषिः अमृता गायत्री छंदः लक्ष्मीना
रायणो देवता ह्रां लों बीजं स्वरसंग्रहः शक्तिः इष्टार्थे विनियोगः ५३
जौं जें श्रीं श्रीं ॐ नमो नारायणाय हंसः सोहं अं कं खं गं घं ङं ओं

ह्रीं हंसः सोहं ॐ नमो नारायणाय ब्रह्मोल्काय स्वाहा श्रीं देव्यै नम
इति हृदये हंसः सोहं चं छं चं छं जं झं जं झं ॐ ह्रीं हंसः सोहं नमो ना
रायणाय महोल्काय स्वाहा श्रीं पद्मिन्यै इति शिरः ॐ श्रीं ॐ नमो
नारायणाय हंसः सोहं टं ठं डं ठं णं ॐ ह्रीं हंसः सोहं ॐ नमो नारायणा
य वीरोल्काय स्वाहा श्रं विश्वरूपिण्यै इति शिखा ॐ ह्रीं ॐ नमो नाराय
णाय हंसः सोहं एं तं थं दं धं नं एं ह्रीं हंसः सोहं ॐ नमो नारायणाय
सहस्रोल्काय स्वाहा श्रौं कमलहस्तायै इति नेत्रं ॐ ह्रीं ॐ नमो ना
रायणाय हंसः सोहं अं यं रं लं वं शं षं सं हं लं क्षं अः ह्रीं हंसः सोहं ॐ
नमो नारायणाय अनन्तोल्काय स्वाहा श्रः श्रियै अस्त्राय फट् ॥ इति
केशवादिमातृकाषडङ्गाः ॥ विधाय विदध्यात् कुमारतन्त्रपद्यकुंभको

मोदकीदरसुदर्शनशोभिहस्तं सौदामिनीमुकरकोटिविभागि
लक्ष्मीनारायणात्मकमखण्डितमादिमूर्त्ति ॥इतिकेशवादिमान
काध्यानं॥ ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं अं लौं श्रीं ह्रीं केशवायकीर्त्यै नमः ॥इति
सर्वत्रसंपुटः॥ आं नारायणायकान्त्यै इं माधवायतुष्ट्यै ईं गोविंदा
यपुष्ट्यै उं विष्णवेधृत्यै ऊं मधुसूदनायक्षान्त्यै ऋं त्रिविक्रमा
यक्रियायै ॠं वामनायदयायै लृं श्रीधरायमेधायै लॄं हृषी
केशायहर्षायै एं पद्मनाभायश्रद्धायै ऐं दामोदरायलज्जायै
ओं वासुदेवायलक्ष्म्यै औं संकर्षणायसरस्वत्यै अं प्रद्युम्नाय
प्रीत्यै॥ अः अनिरुद्धायरत्यै कं चक्रिणेजयायै खं गदिनेदुर्गायै
गं शार्ङ्गिणेप्रभायै घं खड्गिनेसत्यायै ङं शंखिनेचण्डायै चं ह ५४

लिनेवालिपे छं मुण्डालिनेविलासिन्यै जं हालिनेविजयायै झं पा
शिनेविरजायै ञं क्रकशिनेविश्वायै टं मुकुन्दायपविमदायै ठं नं
दजायपद्मणोदायै डं नंदिनेसुमुख्यै ढं नरायऋद्ध्यै णं नारकघ्नेसमृ
ध्यै तं हरयेशुद्ध्यै थं कृष्णायपबुद्ध्यै दं सत्यायमुक्त्यै धं सात्वताय
मत्यै नं शौरिणेक्षमायै पं शूरायरमायै फं जनार्दनायउमायै बं
भूधरायक्लेदिन्यै भं विश्वमूर्तयेक्लिन्नायै मं वैकुण्ठायवसुदायै
यं त्वगात्मनेपुरुषोत्तमायवसुधायै रं असृगात्मनेवृषघ्नायपरे
धायै बं मज्जात्मनेवृषापप्रज्ञायै सं शुक्रात्मनेहंसायप्रभायै
हं प्राणात्मनेवराहायनिशायै प्रभादिव्यानेनिशाधाः क्षं तैवि
धुत्तेविधुविक्रमः प्रभायै लं क्रियाशक्त्यात्मनेविमलायनिशा

पै स्हुं ह्रीं श्रीपरमात्मनेनृसिंहायविद्यापेनमः केशवादिरयंन्या
सोन्याससमात्रेणदेहिनो अच्युतत्वंदद्यात्मेवसत्यंसत्यंनसंशयः
॥इतिकेशवादिमातृकान्यासः॥ वाग्व्यायामादिकानवर्णान्मात्
कापाःसशक्तिकान् श्रीकंठादिंतथादिन्यान्म्यसेत्स्थानेषुतेषुहि
श्रीकंठादिन्यासस्यअवरीषऋषिःअनुष्टुप्छंदः अर्द्धनारी
श्वरोदेवताहलोबीजानिस्वराःशक्तयःज्ञानविज्ञानार्थेविनियोगः
ऐं ह्रीं श्रीं ॐ कंखंगंघंङं ओं अंगुष्ठाभ्यांनमः ऐं ह्रीं श्रीं ॐ चंछंजं
झंञं ॐ तर्जनीभ्यांनमः ऐं ह्रीं श्रीं ॐ टंठंडंढंणं ॐ मध्यमाभ्यांन
मः ऐं ह्रीं श्रीं ॐ तंथंदंधंनं ॐ अनामिकाभ्यांनमः ऐं ह्रीं श्रीं ॐ
पंफंबंभंमं ॐ कनिष्ठिकाभ्यांनमः ऐं ह्रीं श्रीं ॐ यंरंलंवंशंषंसंहं ५६

लं क्षं अः कालानलकालपृच्छाभ्यां नमः ॥ एतैरेव हृदयादिन्यासः ॥ सिं
हूरक्रौंचवसमाभमभागमर्द्धनारीश्वरं गिरिसुताहारभूषचिन्हं पा
शाभयाक्षवलयेष्टदहस्तमीशं स्मरत्वान्यमस्तकलवां छिन्नवल्ल
सिध्ये १ ॐ ऐं ह्रीं श्रीं श्रीकंठेशपूर्णोदरीभ्यां नमः इति मस्तके २
श्रीं अनंतेशविरजाभ्यां नमः ॥ आननवृत्तादिस्थानेषु न्यसेत् ॥
इं सूक्ष्मेशशाल्मलीभ्यां नमः ईं त्रिमूर्तीशलोलाक्षीभ्यां नमः
उं अमरेश्वरवर्तुलाक्षीभ्यां नमः ऊं अर्घीशदीर्घघोणाभ्यां
नमः २ ऋं भारभूतीशदीर्घमुखीभ्यां नमः २ ॠं तिथीशगोमु
खीभ्यां नमः २ लृं स्थाण्वीशदीर्घजिह्वाभ्यां नमः २ ॡं हरेशकुं
कुटोदरीभ्यां नमः २ एं झिंटीशोर्ध्वकेशीभ्यां नमः २ ऐं भौतिके

शविक्रान्तमुखीभ्यां नमः २ ॐ सद्योजातेशज्वालामुखीभ्यां न
मः २ कं क्रोधेशमहाकालीभ्यां॰ खं चण्डेशसरस्वतीभ्यां॰ गं पंचा
न्तकेशगौरीभ्यां॰ घं शिवोत्तमेशत्रैलोक्यविद्याभ्यां॰ ङं एकरुद्रे
शमन्त्रशक्तिभ्यां॰ चं कूर्मेशात्मशक्तिभ्यां॰ छं एकनेत्रेशभूत
मातृकाभ्यां॰ जं चतुराननेशलम्बोदरीभ्यां॰ झं दारुकेशरूपिणी
भ्यां॰ जं सर्वेशनागरीभ्यां॰ टं सोमेश्वरेशखेचरीभ्यां॰ ठं लाङ्गली
शमञ्जरीभ्यां॰ डं दारुकेशरूपिणीभ्यां॰ ढं अर्धनारीश्वरेशवीर
णीभ्यां॰ णं उमाकान्तेशकाकोदरीभ्यां॰ तं आषाढीशपूतनाभ्यां॰
थं दण्डीशभद्रकालीभ्यां॰ दं अत्रीशयोगिनीभ्यां॰ धं मीनेशशं
खिनीभ्यां॰ नं मेषेशतर्जनीभ्यां॰ पं लोहितेशकालरात्रिभ्यां

फं शिखीशकुंडनीभ्यां· वं गडेशकपर्दिनीभ्यां· भं द्विरण्डेशजया
भ्यां· मं महाकालेशविजयाभ्यां· यं वालीशसुमुखेश्वरीभ्यां·
रं भुजङ्गेशरेवतीभ्यां· लं पीनाकीशमाधवीभ्यां· वं खड्गीशवारु
णीभ्यां· शं वकेशवायवीभ्यां· षं श्वेतेशरक्षोपधारिणीभ्यां· सं
भृग्वीशसहजाभ्यां· हं लकुलीशलक्ष्मीभ्यां· लं शिवेशव्यापि
नीभ्यां· क्षं संवर्तकेशमहामायाभ्यां नमः ॥३॥ इति कंठादिमातृका
न्यासः ॥ क्लाक लाभिः केशवादिभिः श्रीकंठमातृकाचात्रन्यासे
गो पंचमीस्मृता अद्धाहृदे पुंक्लीं केवलो वामनंनो कमीरुभमा
तृकान्यसेय: मंत्राः सर्घः कुर्वन्तेतस्य सिद्धिं पापैः सार्द्धं यान्ति नाशं
जरा च ॥ अथ तत्त्वं प्रवक्ष्यामि तत्त्वन्यासं तदर्थिनां ॥ पलन्यासस्समा

त्रैगुणात्त्वमेवप्रजापते माद्यः प्राप्तिलोमेकांताः स्वःस्वरसंज्ञ
काः नमःपरायएवंतुप्रणवात्तेव्यवस्थितः जीवःप्राणश्चबुद्धि
श्चाहंकारोमनस्तथा सर्वांगेहृदिविन्यस्यशब्दादींश्चततःपरं
ओंमंनमःपरायजीवात्मनेनमः फंनमःपरायअहंकारात्मनेन
मः पंनमःपरायमनआत्मनेनमः॥ एतत्त्रयंहृदये॥ ओंदंनंनमः
परायशब्दात्मनेनमः॥ इतिमूर्द्ध्नि॥ ओंधंनमःपरायस्पर्शात्मने
नमइतिमुखे ओंदंनमःपरायरूपात्मनेनमइतिहृदये ओंथं
नमःपरायरसात्मनेनमइतिउपस्थे ओंतंनमःपरायगंधात्म
नेनमः इतिपादयोः णंनमःपरायश्रोत्रात्मनेनमइतिचक्षुषे
ओंटंनमःपरायजिह्वात्मनेनमइतिजिह्वायां ओंठंनमःप

रापघ्राणात्मनेनमइत्तिघ्राणयोः ओंजंनमःपरायवागात्मने
नमइत्तिवाचि ओंम्हंनमःपरायपाण्यात्मनेनमइत्तिपाण्योः ओं
जंनमःपरायपायात्मनेनमइत्तिपाविपायो छंनमःपरायपादा
त्मनेनमइत्तिपादयोः ओंचंनमःपरायउपस्थात्मनेनमइत्तिउ
पस्थे ओंङंनमःपरायआकाशात्मनेनमइत्तिमूर्ध्नि ओंघंन
मःपरायवाय्वात्मनेनमइत्तिमुखे ओंगंनमःपरायतेजात्मनेन
मइत्तिहृदये ओंखंनमःपरायसलिलात्मनेनमइत्तिगुह्ये ओं
कंनमःपरायपृथ्व्यात्मनेनमइत्तिपादयोः ओंशंनमःपरायहृ
त्पुंडरीकात्मनेनमः ओंहंनमःपरायसोममंडलात्मनेनमः
सूंनमःपरायसूर्यमंडलात्मनेद्वादशकलायनमः ओंरंनमः

५९ 59

परायवन्हिमंडलात्मने संकर्षणाय नमः इति तत्त्वतषपं हृदि
ओं वं नमः परायपरमेष्ठ्यात्मने वासुदेवाय नमइतिमूर्ध्नि ओं
यं नमः परायपुरुषात्मनेनमइतिमुखे ओं रं नमः परायविश्वात्म
नेप्रद्युम्नायनमइति हृदये ओं लं नमः परायनिवृत्यात्मनेअ
निरुद्धायनमइतिगुह्ये ओं क्षं नमः परायसर्वात्मने नारायणा
यनमइतिपादयोः ओं क्ष्रौं नमः परायकोपात्मने नृसिंहायनम
इतिव्यापकः अनेनतत्त्वन्यासेनपूज्यस्सतत्साम्यंहेतुनापुनः ॥ त
त्त्वन्यासइतिप्राहुः॥ न्यासं तत्त्वविदो बुधाः॥ यकुर्यात्तत्त्वन्यासं तु स
पूज्यो भवति ध्रुवं तदात्मनात्मप्रविश्य भगवानिह तिष्ठति
यतः स एव तत्त्वानि सर्वतत्त्वे प्रतिष्ठितं इतितत्त्वन्यासः त ५९

नम इति पं जां न्यासं कथ्य पिध्ये धुनापं ए । यस्मा स्फलान्तरं नास्तिं
मन्त्र नम इति सिद्धये ओं अं जां केशवाय धात्रे नम इति ललाटे
ओं ओं नं नारायणायापन नम इति कंठे ओं ईं माधवाय मित्राय न
म इति हृदये ओं ईं भं यं गोविंदाय वरुणाय नम इति दक्षि
णनाभौ ओं उं गं नं विष्णवे अंशाय नम इति दक्षिणपार्श्वे
ओं ऊं वें मं मधुसूदनाय भगाय नमः इति दक्षिणांसे ओं एं तं
त्रिविक्रमाय विवस्वते नम इति दक्षिणकंधरे ओं ऐं वां एं वा
मनाय इंद्राय नम इति वामपार्श्वे ओं ओं स मां श्रीधराय पूष्णे
नम इति वामांसे ओं औं द्रं यं हृषीकेशाय पर्जन्याय नम इ
ति वामकंधरे ओं अं नं वानं पद्मनाभाय त्वष्ट्रे नम इति पृष्ठे

६०

60

त्र्यं त्र्यः पं मं दामोदराय विश्वे नमः इति ककुदि ॐ नमो भगव
ते वायवे इति मूर्द्धि विन्यसेत् इति तन्मूर्त्तिपंजरो न्यासो विहितः प
द्मयोगिना सकृन्न्यासाद्भवेन्मन्त्री राममूर्त्तिरनुत्तमो ॥ इति मूर्त्ति
पंजरन्यासः ॥ किरीटकेयूरहारमकरकुंडलशंखचक्रगदाम्बुज
हस्तपीताम्बरधरश्रीवत्साङ्कितवक्षस्थलश्रीभूमिसहिताम
ज्योतिःरूपो दीप्तिकराय सहस्रादित्यतेजसे नमः इति मंत्रं स्वश
रीरे परं तेजो व्याप्तिं स्मरन् किरीटमुद्रया मूर्द्धि विन्यसेत् ॥ इति कि
रीटन्यासः ॥ वक्ष्ये हमिन्द्रियन्यासमिन्द्रियाणां विशुद्धये पद्मा
से प्राप्यते रामो हृषिके द्रुतधीमता ॐ दिग्भ्यो नमः इति श्रोत्र
योः ॐ वायवे नमः इति त्वचि ॐ आदित्याय नमः इति चक्षुषोः ६०

ॐ वरुणाय नम इति जिह्वायां ॐ अश्विभ्यां नम इति घ्राणे ॥
ॐ अग्नये नम इति उपस्थे ॐ इंद्राय नम इति पाण्योः ॐ विष्ण
वे नम इति पादयोः ॐ मित्राय नम इति पायौः ॐ प्रजापतये न
म इति उपस्थे ॐ चंद्रमसे नम इति मनसि ॐ ब्रह्मणे नम इति
बुद्धौः ॐ रुद्राय नम इति अहंकारे ॐ क्षेत्रज्ञाय नम इति चित्ते ॐ
ईश्वराय नम इति मनसि ॥ इति इंद्रियन्यासः ॥ न्यासमस्य प्रवक्ष्या
मि मनोः सर्वफलप्रदं न्यासं विना जपं प्राहुरासुरं विमलं बुधाः
ऋषिर्ब्रह्मास्य मंत्रस्य गायत्रं छंद उच्यते रामाख्यं वैष्णवं धाम दे
वता परिकीर्तिता आद्यं बीजं नतिः शक्ती रामायेति च कीलकं
ऋषिगुरुन्यसेच्छिरसे वधायौः छंदोक्षरान्वाद्रत्तनागत्तस्मान्

६१ 61

धिपावगन्तव्यतयासदैवहृदिप्रतिष्ठामनुदेवतायाः वीजंह्यु
घ्रंभवतीतियुद्धेनत्तिः परशोर्माधवसंश्रितत्वात् अथवावीजश
क्तिस्तत्त्वयोर्ह्रीं कीलकं अस्यायमर्थः ऋषयेब्रह्मणेनम
इतिशिरसि गायत्रीछंदसेनमइतिमुखे श्रीरामायपरमात्मने
नमइतिहृदये वीजात्मनेनमइतिगुह्ये शक्तयेनमइतिपादयो
॥इतिन्यासः॥ ओंरां अंगुष्ठाभ्यांनमः ओंरींतर्जनीभ्यांनमः ओंरूं
मध्यमाभ्यांनमः ओंरैं अनामिकाभ्यांनमः ओंरौंकनिष्ठिकाभ्यां
नमः ओंरःकरतलकरपृष्ठाभ्यांनमः ॥इत्यंगुलिन्यासः॥ ओंरांहृ
दयायनमः ओंरींशिरसेस्वाहा ओंरूंशिखायैवषट् ओंरैंकव ६१
चायहुं ओंरौंनेत्रत्रयायवौषट् ओंरः अस्त्रायफट् ॥इतिहृदया

दिन्यासः शिरोभ्रूमध्य हृदयनाभिगुह्यपादद्वस्थले मूलमंत्रा

क्षरन्यासः स्वरन्यासस्य उच्यते इति अक्षरन्यासः ऐं नमः इति शि

शिरसि शिखायनमः इति भ्राभौ नमो नमः इति पादद्वयोः इति पद्मा

सः मंडूकाय नमः इत्याधारे कालाग्निरुद्राय नमः इति स्वाधिष्ठा

ने कच्छपाय नमः इति नाभौ धाराशक्तये नमः इति हृदये क्षीर

सागराय रत्नद्वीपाय रत्नमंडपाय कल्पवृक्षेभ्यः रत्नवेदिकायै

रत्नसिंहासनाय धर्माय नमः इति दक्षिणादक्षिणस्कंधेः ज्ञा

नाय नमः इति वामस्कंधे वैराग्याय नमः इति वामपादस्थले

ऐश्वर्याय नमः इति दक्षिणपादस्थले अधर्माय नमः इति वक्त्रे

अज्ञानाय नमः इति लिंगे अवैराग्याय नमः इति दक्षिणपार्श्वे

६२ अनैश्वर्यायनमइतिवामपार्श्वे सत्यनीवलपोपेताय सहस्र
62 फणाय अनंताय नमइति हृदये कमलमध्ये न्यसेत् तन्मध्ये
फणोपरि आनंदकंदाय नमः संविन्नालाय नमः सर्वतत्वा
त्मकाप्यकमलायनमः प्रकृतिपत्रेभ्यो नमः विकारमयकेस
रेभ्यो नमः पंचाशद्वर्णाढ्यकर्णिकायै नमः अर्कमंडलाय द्वा
दशकलात्मनेनमः सोममंडलाय षोडशकलात्मनेनमः
वह्निमंडलाय दशकलात्मनेनमः संसत्वाय प्रबोधात्मनेन
मः रंजसे प्रकृत्यात्मने तं तमसे मोहात्मने आं आत्मनेनम
इतितमदक्षिणे अं अंतरात्मनेनमइतिपश्चिमे परमात्मने ६२
नमइति उत्तरे ह्रां ज्ञानात्मनेनमइतिपूर्वे मध्यमायातत्वापन

मः कलातत्वायनमः विद्यातत्वायनमः परमतत्वायनमः
॥इत्येके केचित्परिभ्रमणावादिसर्वेञ्चमंत्रानेस्यपप्रमादिन्दलेषु मध्येन
वशाक्लीम्यसेतानथाहि॥ विमलायैनमः उत्कर्षिण्यैनमः
ज्ञानायैनमः क्रियायैनमः योगायैनमः प्रह्वायैनमः सत्या
यैनमः इशानायैनमः अनुग्रहायैनमः ॐनमोभगवतेवि
ष्णवेसर्वभूतात्मनेवासदेवायसर्वात्मयोगपीठात्मनेनमइति
मध्येतस्मिन्पीठेसहस्रादित्यसंकाशंमंत्रध्यात्वाभ्यासमार्गेण
जलावातीयव्यापकंन्यसेत् इतिव्यापकन्यासः एवंविन्यस्य
विधिवन्मंत्रीनारायणोभवेत् ज्वररोगाभिचाराद्याः प्रलयया
तिनानस्था भूतप्रेतपिशाचाश्चतथैवब्रह्मराक्षसाः कूष्मा

ग्रश्चैवडाकिन्यो नैवद्रष्टुमपिक्षमाः यएवंविन्मेसद्धिमानरामः
साक्षात्स्वयंभवेत् नातःपरतरंकिंचित्पावनंपुन्यमस्तिहि॥ इ
तिश्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमन्मुकुंदवनश्रीचरण
शिष्यानंदवनविरचितायांश्रीरामार्चनचंद्रिकायांद्वितीयपट
लः॥ अथ ध्यानं॥ अयोध्यानगरेरम्यरत्नमंडपमध्यगो ध्या
येत्कल्पतरोर्मूलेरत्नसिंहासनंशुभं तन्मध्येष्टदलंपद्मंना
नारत्नप्रवेष्टितं तत्रश्रीरामचंद्राख्यंध्यायेत्तेजःपरात्परं प्रस
न्नासीनतयाश्यामंस्थितंसमतप्पयावहे देवाहरमुनिंद्रैश्चयो
गिंद्रैश्चसेवितं चतुर्भुजंशंखचक्रगदापंकजधारिणं कि
रीटहारकेयूररत्नकुंडलशोभितं देवतागृहमंत्राणांभावय ६३

देकयमात्मना गदादिशंखाब्जधरं भवारिं सर्वदं शुभं यो ध्याये
त्मोक्षमाप्नोति सर्वमाप्नोत्यसंशयं इति श्रुतेः एवं ध्यात्वा जपेन्मं
त्रं षट्सहस्रं दिने दिने वाचः श्रियः पतिर्भूत्वा कविर्भवति वत्स
रान् ऐहिकानखिलान्भोगान्भुक्त्वा ते तत्पदं व्रजेत् पद्मासि हा
सनेतस्मिन्वीरासनसमाश्रितं सम्यक् ज्ञानमयीमुद्रां दधानं
दक्षिणे करे तेजःप्रकाशनं वामजानुमूर्द्धनि चापरं जानकीव
ल्लभं देवमिंद्रनीलसमप्रभं व्याख्याननिरतं देवं द्विभुजं रघुनं
दनं वसिष्ठवामदेवादिमुनिभिः परिसेवितं वामभागे समासी
नं सीतां कांचनसन्निभां भजंतीं कामदां नित्यं रक्तोत्पलकरांवुजां
लक्ष्मणं पश्चिमे भागे धृतच्छत्रं सचामरं पार्श्वे भरतशत्रुघ्नौ ता

६४ 64

लव्हन्नकरांवुभौ अनेनध्यानं हनूमंतं वाचयंतं हपुस्तकं एवं
ध्यात्वा जपेन्मंत्रं ज्ञानलक्ष्म्योः सभाजनं जपतो मंत्रिणामेवं
ध्यानयोगेन धीमता पुरश्चरणक्रियेन विनापि फलदो मनुः व
श्यमाणोमहाचक्रे कर्णिकायां निरंजनं सर्वसव्याप्यसकलं स
च्चिदानंदविग्रहं चतुर्व्याहृह्लणोहंपेणमस्य परमात्मनः सेवते
योगिनो नित्यं सोहंभावेन सिद्धयः तथा च श्रुतिः अथैतत्श्लो
को भवति अकाराक्षरसंभूतः सौमित्रिर्विश्वभावनः उकारा
क्षरसंभूतः शत्रुघ्नः तैजसात्मकः प्रज्ञात्मकस्तु भरतो मकाराक्ष
रसंभवः अर्धमात्रात्मको रामो ब्रह्मानंदैकविग्रहः श्रीरामस ६४
न्निध्यवशाज्जगदानंदकारिणी उत्पत्तिस्थितिसंहारकारिणीस

वैदेहि नाम सीता भवती जेपा मूलप्रकृतिसंज्ञिता प्रणवत्वा
त्प्रकृतिरिति वदंति ब्रह्मवादिन इति ॐमित्येतदक्षरमिति
इदं सर्वं तस्योपव्याख्यानं ॐ भूतं भवद्भविष्यदिति सर्वमोंका
र एव यच्चान्यत्त्रिकालातीतं तदप्योंकार एव सर्वं ह्येतद्ब्रह्मायं पर
मात्मा ब्रह्म सोयमात्मा चतुष्पात् जागरितस्थानो बहिःप्रज्ञः स
प्ताङ्ग एकोनविंशतिमुखः प्रविविक्तभुक्तैजसो द्वितीयः पा
दः यत्र सुप्तो न कंचन कामं कामयते न किंचित्स्वप्नं पश्यति तत्
सुषुप्तम् सुषुप्तस्थान एकीभूतः प्रज्ञानघन एवानंदमयो ह्यानंदभुक्
चेतोमुखः प्राज्ञस्तृतीयः पादः एष सर्वेश्वर एष सर्वज्ञ एषोन्त
र्याम्येष योनिः सर्वस्य प्रभवाप्ययौ हि भूतानां नांतःप्रज्ञं न

वहिःप्रज्ञं नोभवतःप्रज्ञं नप्रज्ञं नाप्रज्ञं नप्रज्ञानघनमदृष्टम
व्यवहार्यमग्राह्यमलक्षणमचिंत्यमव्यपदेश्यमेकात्म
कप्रत्ययसारं प्रपंचोपशमं शिवमद्वैतं चतुर्थं मन्यंते स आत्मा
विज्ञेयः परोज्ज्वलितो विधानात्कार्यहीनः स्वात्मबंधरहितः
सर्वं द्वैतरहितः आनंदरूपः सर्वाधिष्ठानसन्मात्रो निरस्ता
विद्यातमोमोहोहमेवेति संभाव्य वृत्तिसंभाव्यमोंतत्सद्यत्परं ब्र
ह्मरामचंद्रश्चिदात्मकः सोहं ह्रामभद्रः परं ज्योतिः सोहमोमि
त्यात्मानमादाय मनसा ब्रह्मणैकीकुर्यात् सदा रामोहमिति तत्त्वे
नतत्त्वतः प्रवदंति ये नैते संसारिणो नूनं ते राम एव न संशयः

इत्युपनिषद्य एवं वेद स मुक्तो भवतीति याज्ञवल्क्य इति:

एतच्छिवपरं ध्यानमेतद्देवपरं जपः एतद्देवपरं पूजनं भगव
त्कृतं अश्वमेधसहस्राणि वाजपेयशतानि च एतस्य ध्यान
योगस्य कलां नार्हन्ति षोडशीं ततो जपः जपांते शंखमादाय पात्रके
ते अश्वमेधयुग्यानीतं पठेन्मन्त्रं दद्याच्छंखोदकं पुष्पं देवस्य द
क्षिणे करे इति ध्यानं ततः सामान्योदके चतुरस्रं षट्कोणं त्रि
कोणं मंडलं कृत्वा शंखमुद्रया वक्ष्यपुष्पाक्षतैः आग्नेये नैरृ
त्यवायव्येशानेषु हृदयं शिरः शिखा कवचानि मध्ये नेत्रं पूर्वा
दिदिक्षु चास्त्रं संपूज्य आधारं मूलमन्त्रेण प्रक्षाल्य अग्निमंड
लाय दशकलात्मने स्थाने श्रीरामार्घपात्रासनाय नमः इति आ
धारं प्रतिष्ठाप्य पूर्वादिषु दिक्षु उपर्यधः अग्नेः दशकलाः

६६ पूजयेत् तद्यथा हि यं धूम्रायै नमः रं नीलायै वं स्फुलिंगिन्यै
षं निष्पत्तिकायै सं हव्यवाहिन्यै हं कव्यवाहिन्यै लं रौद्र्यै क्षं
संहारिण्यै नमः ॥ इति सर्वत्र आधारोपरि एताः कलाः संपूज्य ॥
ततः शंखं मंत्रेण संशोध्य आधारे निधाय च द्वादशेमार्चयेत्
त्र शंखोपरि रविकलाः सूर्यमंडलाय द्वादशकलात्मने श्री ए
मार्घ्यपात्राय नमः इति पात्रं सदाधारे निधाय कं भं तपिन्यै गं
फं संधिन्यै घं पं बोधिन्यै ङं नं कालिन्यै चं धं शोषिण्यै छं दं व
रेण्यायै जं णं आकर्षिण्यै झं भं वैस्वत्यै यं मं विश्वविद्यायै
ठं ढं ज्योत्स्नायै ठं डं हिरण्यायै १२ नमः सर्वत्र एताः शंखं ६६
संपूज्य तामार्क प्रातिलोम्येन उच्चारयन् द्वादकेन गं

शं रवं सं एवं ओं सोमममंडलाय षोडशकलात्मने श्रीरामाघी
मृतायनमः इति संपूज्य तत्रैव चंद्रमहेनमः षोडशकलाः संपू
जयेत् तथाहि अं अमृतायेनमः आं मानमायै इं तुष्ट्यै ईं पु
ष्ट्यै उं प्रीत्यै ऊं रत्यै ऌं लांज्जायै॥ नमः इति सवैत्रएवा जलेसं
पूज्या॥ धूम्रां च नीलारक्ता च कपिला च स्फुलिंगिनी ज्वाला
निष्पत्तिका चैव हव्यवाहनिका तथा कव्यवाहनिका रौद्री सं
हारिणापुः कला दश तपनी तापनी चैव संधिनी बोधिनी तथा
कालिनी शोषिणी चाथ वरेण्या कर्षिणी च वै वैस्मवी विश्वविद्या
घा च ज्योत्स्नाहिरन्या तथैव च सर्पस्य सूर्यस्य द्वा काः कलाः
प्रोक्ता लसरिभिः अमृता मानसा तुष्टिः पुष्टि प्रीतिरतिक्रि

पाः श्रीः स्वधा च रात्रिश्च ज्योत्स्ना हंसवती तथा छाया च पूर
णी वामा चेंद्र षोडश कला चिताः ॥ इति वसिष्ठसंहितायां कल्ला
सेतहः ॥ ततस्तस्मिंछुभ्रजले गंगेति मंत्रमुच्चरन् तीर्थमावा
हयेत्कुंभं गंधाद्यैरर्चयेत्ततः शंखपात्रस्थितं तोयं दत्वा जपेन्मंत्रं
षडक्षरं चिन्मयं चिंतयेत्तीर्थमानीयाकुंभमुद्रया ब्रह्मांडोदर
तीर्थेभ्यो धेनुमुद्रां प्रदर्श्य च शंखमुद्रां चक्रमुद्रां गरुडाख्यां
च दर्शयेत् परमीकरणं पावनं तद्धि चिंतयेत् करावेक
त्र संयोज्यावाणांत्रिकमित्र प्रिये परमीकरणं नाममुद्रेयं सर्व
कामदा देवस्य मूर्द्धि तस्मिंश्च स्रजाद्व्यणुनात्मनः श्रीवत्स
णां प्रोक्षणं च दृष्ट्या चताडनं तथा अर्चनं चैव सर्वेषां पावन ६७

त्वंप्रकल्पयेत् घृतमेवाविलेपनं जायोज्ञं भवति साधक ॥ इति
शैवप्रतिष्ठा ॥ पात्राणि तानि हेमादिनिर्मितानि जलान्तरे ज
लजानि वनिर्मीय पाद्यार्घ्याघहेणादिषु पाद्यार्थमर्घ्यदाना
र्थं मधुपर्कार्थमप्यथ तथैवाचमनार्थं च न्यसेत्पात्रचतुष्टयं आ
त्मनः पुरतः शैवः पूर्वतः साधयेत्ततः अर्घ्यपाद्यादिपात्रेषु संपूर्य
सलिलं शुभं तत्रार्घ्यपात्रे दातव्या गंधपुष्पापवास्तनाः कुशाग्र
तिलदूर्वाश्चैवमर्घ्यपात्रार्थसिद्धये पाद्यपात्रेपि दातव्यं श्यामाकं
पूर्वमेव च अज्वं च विल्लुविक्रांतायाघसिध्यै प्रयोजयेत् तथाचम
नपात्रेषु दद्याज्जातिफलं मुने लवंगमपि कंकोलं शस्तमाचम
नीयकं दध्ना च मधुसर्पिभ्यां मधुपर्को भविष्यति एकस्मिन्नथ

६८ वापात्रे पाद्यार्घ्यादि निकल्पयेत् सर्वोपचाराख्यवस्तूनामलाभे
68 भावनैव हि निर्मलेनोदकेनैव पूर्णेनेत्याह नारदः इति पात्रा
सादनं पात्राणि चैव मोसाघततेतयोगमाचरेत् तथा हि
ब्रह्मापंकदसमुद्भूतं ज्ञाननालं सुशोभनं ऐश्वर्याछदलंपांवै
राग्याय चकर्णिके तस्मिन्पीठे चिदात्मानं एमचंद्रस्वरूपिणं
ध्यात्वावाहजे चंदनाद्यैर्मानसैर्धूपदीपकै भोजनावसरे किंचि
जपं हत्वा निवेदयेत् गुह्यातिगुह्यगोप्ता त्वं गृहाणास्मत्कृतं
जपं सिद्धिर्भवतु मे देवत्वत्प्रसादात्त्वयि स्थिता स्वाधिष्ठान
गते कुंडे त्रिकोणे वह्निमुज्वलेत् चिद्रूपं प्रणमेनाद्यन्तवर्हंता ६८
दिकं हुनेत् पूजाहोमादिकं देवकृतं पन्त्वदनुगृहात् तेनप्री

नोमदेवत्वं भो शम्भो मम मानसं कुरु निवेदयामि चात्मानं त्वं गतिः परमे
श्वर स्वात्मसमाराधितं तेजरूपक्त्वानं समर्पयेत् तन्मयः सच्चिदा
नन्दो भूत्वा तिष्ठेत्क्षिप्रलक्षणं इत्यन्तर्यागः मानसैकसुमेधर्वा
सात्त्विकास्सा शम्भामता अनिर्माल्या परा शम्भोः मानसपूजा सिद्धिदा शम्
भा तस्मात्सर्वप्रयत्नेन मानसं पूजनं ध्रुवं आदौ चैव प्रकर्तव्यं
पश्चाद्द्रव्यैः सविस्तरैः अथवात्मानं चिन्मयं पञ्चतत्त्वैर्गन्धादिभिः
ॐ आत्मतत्त्वाय नमः ॐ कालतत्त्वाय नमः ॐ विद्यातत्त्वाय नमः
ॐ शिवतत्त्वाय नमः इत्यात्मानमभ्यर्च्य बहिर्यागं कुर्यात् आ
दौ तत्र लिखेद्यन्त्रं शुभं नन्दनविग्रहे कामक्रोधादिदोषोत्थदीर्घ
दुःखनियन्त्रणात् यन्त्रमित्याहुस्तस्मिन्नात्मः प्रीणाति पूजिते य

६९ त्वं मंत्रमयं प्रोक्तं मंत्रात्मा देवतेति च देहात्मनोर्यथाभेदो मंत्रदेवत
69 योस्तथा तस्मात्पीठे मंत्रराजं लिखित्वा तत्र पूजयेत् सौवर्णे राजते
ताम्रे पट्टे भूर्जे थवा भुवि विना यंत्रेण चेत्पूजा देवता न प्रसीदति
श्रीरामपूजितो यंत्रे सीतया सह यंत्रितः यदिच्छेत्तत्करोत्येव तत्र मं
त्रवराहते तापनीयोपनिषदि श्रुत्युक्तं यंत्रनायकं उच्यते कामदं
नृणां मोक्षदं धारणादपि त्रिरेखापुटमालिख्य मध्ये तारद्वयं लि
खेत् तन्मध्ये बीजमालिख्य तदंतः साध्यमालिखेत् द्वितीयांतं च त
स्याधश्च षष्ठ्यंतं साधकं तथा कुरुद्वयं तस्य पार्श्वे लिखेद्बीजांतरे रमां त
त्सर्वं प्रणवाभ्यां च वेष्टयेद्बुद्धिमान् दीर्घभाजि षडस्रेषु लिखेद्धी ६९
जं हृदादिभिः कोणपार्श्वे रमामाये तदंतरेनंगमालिखेत् क्रोधकं

ग्लां ग्लौं तरेषु लिखेन्नं त्रं भितो गिरं कतत्रयं स्वाच्छपत्रं सरोजं विलि
खेत्स्वरान् केसरे वाच्छपत्रे चवर्गाच्छकमथालिखेत् तेषु मालाम
नार्वर्णान्विलिखेद्भूमिसंस्थपा श्वंतेयं वा स्वरानेवं पुनरच्छदले लि
खेत् तेषु नान्यवर्णाच्छार्णान् लिखेत् केसरेरमा ततो वहिर्द्वादश द
लेविलिखेद्द्वादशाक्षरं तथा नमो भगवते वासुदेवाय द्वयं श्री
हिश्रिता केसरेषु व्यंजनाकारे रामं लिखेत् ततो वहिः षोडशदलं
लिखेत् केसरेन्द्रियं वर्गाद्विनतिसंयुक्तं दलेषु द्वादशाक्षरं त
त्संवंधि ष्वीरजादीनां मंत्राणां त्रीसमालिखेत् हं सं भं कं लं अं
श्रं जं ष्वं लिखेत्तस्मात्ततो वहिः द्वात्रिंशाक्षपत्रं चनादविंड
समायुक्तं विलिखेत् मंत्रराजानं तत्र त्वानुष्टुभं रघोः श्रुत्वेन क्र

७० मपिनाद्येपदेत्तं प्रदापकं ध्यायेद् लवसनेकादशाह्र द्वाश्वते
70 त्रैवे द्वादशाक्षरं ध्यातारं वषट्कारं ततो बहिः भूगृहं वज्रशू
लाढ्यं शोभितं वज्रपमलिखित्वा द्वारेषु चतुर्पादिभूषितं फणिसंपु
टं अनन्तो वासुकिश्च तक्षककर्कोटपद्मकाः महापद्मस्तथा
शंखः कुलिकोऽष्टौ कुलानि च अनन्तकुलिकौ विप्रौ श्वेतवर्णौ
बुद्धाहतौ प्रत्येकं तु सहस्रफणान्वितौ समलंकृतौ वासुकिः शं
खपालश्च क्षत्रियौ रक्तवर्णौ प्रत्येकं तु फणाः सप्तशतसंख्या
विराजितौ तक्षकश्च महापद्मो वैश्यौ वर्णा च हीनस्तौ पीतव
र्णौ फणाः पंचशततनुगोलक्षमणौ पद्मकर्कोटकौ शूद्रौ नीलव ७०
र्णौ बुद्धाहतौ फणात्रिशतकौ द्वयो विख्यातौ विनितनवतः एवं

मंडलमालिख्य तत्र दिक्षु विदिक्षु च । नारसिंहं वराहं च लिखे
न्मंत्रद्वयं तथा ॥ कूटरेफानुग्रहेंदुनादशशक्त्यादिभिर्युतः ॥ योन
सिंहोः समाख्यातो नहमारणकर्मणि ॥ २ ॥ इदं सर्वात्मकं यंत्रं प्राग्
क्रमणभिसेवितं ॥ २ ॥ इदं रहस्यं परमीमश्वरेणापि दुर्गमं ॥ एवं यंत्रस
माख्यातं नदेयं प्राकृते जने ॥ गुह्यद्भितिमार्गेणात्वबुध्यानेवत
ल्लिखेत् ॥ गर्वेन क्राः क्रियाः सर्वाः निःफलास्युर्यतो ध्रुवं ॥ रामपू
र्वतापनीयटीकायां मंत्रनायकः ॥ प्रपंचितो यथास्माभिर्दृष्टव्यः सि
द्धिकांक्षिभिः ॥ ६ ॥ इति पूर्वरामतापनीयोपनिषदि उक्तो यं मंत्रराजो
द्धारः ॥ अस्मिन्पूजा महाचक्रे राघवस्याधुच्यते ॥ पीठं त्वत्पूजेयत्वा
दौ स एव चक्रे म उच्यते ॥ स्ववामभागे श्रीगुरुपरमगुरुपरमेष्ठिगु

७१ ह्रपरात्परगुरुभ्योनमइत्यभ्यर्च्य स्वदक्षिणभागेगंगणपतयेसं
सात्वसैडुं दुर्गायैवंक्षेत्रपालायणमइत्यभ्यर्च्यततःवास्तुपुरुषाय
नमइतिपागगाहमध्ये ॐ मंडुकायनमइतिपीठमध्येकालाग्नि
रुद्रायनम कूर्मायनमः आधारशक्त्यैनमः इत्युपर्युपर्यभ्यर्च्यः
ॐपृथिव्यैनमः ॐक्षीरोदायनमः ॐरत्नाद्रयेनमः ॐरत्नद्वीपा
यनमः ॐरत्नमंडपायनमः ॐकल्पवृक्षेभ्योनमः ॐरत्नवेदि
कायैनमः ॐरत्नसिंहासनायनमः इत्यभ्यर्च्य आग्नेयापीठपादे
षुधर्मादींश्चतुरोयजेत् पीठगात्रेषुपूर्वादि अधर्मादिंस्तथैवच क
र्णिकायांतथानंतंकंदंनालंसरोरुहं पत्राणिकेसरांश्चैवकर्णिकां ७१
चतथायजेत् तारार्केंदुमणींस्पूर्वमर्काग्निमंडले गुणत्रयंच

सत्वादितत्त्वात्मचतुष्कं मायातत्त्वंकालतत्त्वंविद्यातत्त्वंपरंतथा
एकैकोपरिसंपूज्यततस्तुशक्तयोनव विमलोत्कर्षिणीज्ञानाक्रिया
योगाचपंचमी महासत्यातथेशानानुग्रहानवमीपरा पूर्वाद्यष्टद
पत्रेषुकाणिर्षियोयजेत्क्रमात् चतुर्थ्यायुक्तैःस्वैःस्वैरेवचनामभि
कर्णिकायांयजेत्पीठंपीठमंत्रेणमंत्रवित् प्रणवंपूर्वमुच्चार्यनमः
शब्दंततोवदेत् भगवतेपदमाभाष्यविष्णवेतिपदंवदेत् सर्वभू
तात्मनेचेतिवासुदेवायइत्यपि ततःसर्वात्मसंयोगयोगपीठात्मने
नमः मूलयुक्तेनवानेनदद्यात्पुष्पांजलिंपुनः इतिसंपूजितेपीठे
देवमावाह्यपूजयेत् न्यासस्यनविशेषस्तुज्ञातव्यःपीठपूजने
इतिपीठपूजा चैतन्यविग्रहेरामंस्थितंहृद्यपंकजे श्वासमार्गे

७२ ण्णागतं तं चिंतयेत् कुसुमांजलौ पादुकामुद्रपानीयमन्त्रौ संयो
ज्य सिद्धया मुद्राः प्रदर्शयेत्सप्तदश वाहनादिकाः तथा चावाह्य
आवाहनी स्थापनी च सन्निधीकरणी तथा ससंनिरोधिनीमु
द्रा सन्मुखीकरणी मता सकलीकरणी चैव महामुद्रा तथैव
च शंखचक्रगदापद्मधेनुकौस्तुभगारुडी श्रीवत्सवनमाला
श्च योनिमुद्राश्च दर्शयेत् एताभिः सप्तदशभिः मुद्राभिस्तु वि
चक्षणः योऽर्चयेन्नित्यं मोदयेत्स सुरेश्वरं द्रावयेद्यपि वि
प्रेंद्र ततः प्रार्थितमाप्नुयात् इति सप्तदशमुद्राः मूलाधाराद्वा
शांतमानीतः कुसुमांजलिः त्रिस्थानगततेजोभिर्विनीतः प्र ७२
तिमादिषु आवाहनीया मुद्रा स्याद्देवार्चनविधौ सदा एषैवा

धोमुखीमुद्राख्यापने शस्यते पुनः उन्नतांगुष्ठयोगेण मुष्टीकृत
करद्वयं सन्निधीकरणी नाम मुद्रा देवार्चने विधौ अंगुष्ठ
गर्भिणी चैव मुद्राख्या सन्निरोधिनी उत्तान मुष्टियुगला सम्मु
खीकरणी मता अंगैरेवांगविन्यासः सकलीकरणी भवेत् अ
न्योन्यांगुष्ठसंलग्ना विस्तारित करद्वया महामुद्रेयमाख्याता
न्यूनाधिकसमापिनी कनिष्ठानामिकामध्यात्तस्यांगुष्ठात् द
न्तः गोपितांगुष्ठमूलेन सन्नधा मुकुलीकृता करद्वयमुद्रा
ख्या [illegible] पराचने अन्योन्याभिमुखस्पर्शव्यत्ययेन तु वेष्ट
येत् अंगुलीभिः प्रयत्नेन मंडलीकरणं मतं चक्रमुद्रेयमाख्या
ता गदा मुद्रा ततः परं अन्योन्याभिमुखाश्लिष्टांगुली प्रोन्नतम

७३ ध्यत्ता मध्यांगुष्ठद्वयन्मध्ये दत्त्वापिपरितःकरौ मंडलीकारणं
सम्यक् अंगुलीनांतपोधन पद्ममुद्राभवेदाबाधेनुमुद्रा ततः प
73 रं अनामिकेकनिष्ठाभ्यांतर्जनीभ्यांचमध्यमे अन्योन्याभि
मुखाश्लिष्ठे ततःकौस्तुभसंज्ञका कनिष्ठेन्योन्यसंलग्नेभिमुखे
पिपरस्परं वामस्यतर्जनीमध्येमध्यानामिकयोरपि वामानामि
कसंस्पृष्ठतर्जनीमध्यशोभिता पर्यायपरानतांगुष्ठद्वयाकौस्तुभ
लक्षणं कनिष्ठानोन्यसंलग्नाविपरीतनियोजिता अथस्था
त्वापितांगुष्ठामुद्रागारुडसंज्ञका तर्जन्यंगुष्ठमध्यस्थामध्यना
मामिकाद्वया कनिष्ठानामिकामध्यतर्जन्यग्रनकरद्वयी मुनेश्री ७३
वत्समुद्रेपवनमालाभवेत्ततः कनिष्ठान्नामिकामध्यामुष्ठिह

न्नीततर्जनी परिभ्रामिताशिरस्येवतर्जनीभ्यांदिग्वोकशः योनि
मुद्रासमाख्याताघोतत्कारद्व्याश्रिताः तर्जन्याङ्गुष्ठमध्यंतेस्थिता
नामिकयुग्मका मध्यमूलस्थितांगुष्ठाज्ञेयाशक्तार्चनेमुने इ
तिमुद्रालक्षणं शालग्रामेस्थावरेवावाहनेनविसर्जनं शा
लग्रामसिलादौचनित्यंसन्निहितोहरिः मूलमुच्चार्यतत्थाण
ममायत्रीचसायुधायसखीका रामायसवाहनायसपरिवाराय
स्वशक्तिप्रक्रायपुष्पांजलिंकल्पयामिनमः इतिपुष्पांजलिं
पाद्याद्युपचारेषुसर्वेष्वन्दद्यात् आदौपुष्पांजलिंदत्वापाद्यार्च
नमतःपरं पाद्यमर्घ्यंत्वाचमनंमधुपर्कमतयोचितं अभ्यंगोद्व
र्तनेकृत्वामहास्नानंसमाचरेत् अभिषेकांगवस्त्रंचदत्वानीरा

७४ जपेद्धृतीं स्नानं पुरुषसूक्तेन भृङ्गशङ्खोदकेन च क्षीरदध्या
74 ज्यमधुभिः खण्डेन च पृथक्पृथक् नारिकेलोदकेनापि तथा
तालफलाम्बुना गन्धद्रव्यैश्च बहुभिः तथा गन्धोदकेन च ए
लावेनोदकेनापि सकर्पूराधिकगन्धिना कदलीफलसाम्बेनान्य
जेलेनापि सुगन्धिना शतसहस्रमथुत्तेश रक्त्या चाप्यभिषेचये
त् शङ्खं वस्त्रं पूर्णं तेनैव सर्वस्मिन्नारुह्य तम सकुम्भाग्र धूपेन धू
पयन्तं तरां ततः भृङ्गजलेनैव स्नापयेत्तमतन्द्रधी राज्या
भिराज्यसिद्ध्यर्थी नित्यं वत्सरमादरात् एवमेवाभिषिच्यैव राजा
भवति नान्यथा दत्वाद्यं चाचमनीयं च वासः सोपरिधापयेद्धा ७५
दाचमनं भूयः श्रौतं यं सोपवीतकं पीठमानीय संस्थाप्य पादुका

मुद्रयाहरिं भरतात्मभरयपेद्वंतुलसीदलसंश्रितं मूलेनाध्या
यपाद्यधूपग्रन्थांजलयच्छकेततः वामभागेसमासीनांसीतांकांचन
सन्निभां श्रीसीतायैस्वाहेतिमंत्रेणार्चयेत्ततो ततोदक्षिण
कोणास्थेसेवायेलक्ष्मणंपूजेत् ॐ लंलक्ष्मणायनमइतिमंत्रे
णत्रिकोणके एवंत्रिकोणरूपंस्यात्सजापंत्रमितिश्रुतिः वाम
पार्श्वेत्रिकोणस्यशाङ्गः वेदक्षिणेशरान् ॐ शंशाङ्गायनमः
ॐ ऐं शिरसेस्वाहा ॐ हं शिखायैवषट् ॐ रैं कवचायहुं ॐ ौं
नेत्रत्रयायवौषट् ॐ रः अस्त्रायफट्द्रूपकोणेप्रथमावृत्तिःस्या
द्गैरुहरूपादिभिः वरदाभयधारिण्यापावद्याणायारभ्यपूजयेद्धा
रेद्रुश्यामनीलाभाकृष्णारुणरुचःस्त्रियः ततोहेतोश्चप्रक्षाल्य

७५ णमायगंधंदत्वापुष्पांजलिं दक्षिणहस्तांगुष्ठतर्जनीमध्यमां
75 गुलीभिर्गृहीत्वामध्येशंखोदकं दयाद्धेत्राहिसंसारसर्पान्मां
शरणार्थिनं भक्त्यासमर्पयेत्वाहमादिमावरणार्चने इत्यु
क्त्वार्घ्यजलेनसक्तांपुष्पांजलिमध्यार्पयेत् हस्तप्रक्षालनाकं
द्वितियावरणार्चने चतुर्थावरणार्चने पंचमावरणार्चने
षष्ठावरणार्चने सप्तमावरणार्चने अष्ठमावरणार्चने द
शमावरणार्चने शंखार्घकमुद्रादर्शनंचेतिप्रत्यावरणंकुर्या
त् इतिप्रथमावरणं ॐ आत्मनेनमः ॐ निष्कल्पेनमः ॐ
अं अंतरात्मनेनमः ॐ प्रं प्रतिष्ठायैनमः ॐ पंपरमात्मनेनमः ७५
ॐ विं विद्यायैनमः ॐ ज्ञां ज्ञानात्मनेनमः ॐ शां शांत्यैनमः

द्वितीयात्मादिके दैवे रक्षाग्निमूलके तथा पश्चारामलस्तथैवेनश्च
त्तापथ्वके एंबुजा इतिद्वितीयावरणं ॐ वासुदेवायनमः श्री
श्रियैनमः ॐ संकर्षणायनमः ॐ शांत्यैनमः ॐ प्रद्युम्नाय
नमः ॐ प्रीत्यैनमः ॐ अनिरुद्धायनमः ॐ रत्यैनमः इती
योवासुदेवाघेरछपत्रेतथैवच चपगशधरान्वाघोणमःशग
चयःस्मृतः प्रद्युम्नःपंचगाणवानश्चचगपद्मेचतुर्थकः दक्षि
णाधःकराद्येपक्रमाद्व्यंकएंबुजाः स्फटिकस्वर्णवैडूर्यनी
लाभ्रःत्रिदशाक्रमात् स्वर्णास्तपप्रकिंजल्केश्यामलाभ्रः
श्रियाद्यः इतितृतीयावरणं ॐ हंहनुमतयनमः ॐ हंस
लीवायनमः ॐ लंलक्ष्मणायनमः ॐ अंअंगदायनमः ॐ

७६
76

शं शत्रुघ्नाय नमः ॐ जां जांबवते नमः चतुर्थे वायुपुत्रौघैः पत्रा
ग्रेन पूर्वतः क्रमात् देवाग्रे स्वस्य चाप्यग्रे प्राची प्रोक्ता विचक्षणैः
प्रोच्यैव प्राची उद्दिश्य मन्त्राण् देवपूजने स्वर्णाभौ श्यामलः क्र
स्मात् स्वर्णाभौ नीलाभौ क्रमात् वाचयन्तं हनुमन्तं देवस्याग्रे स्वपुस्त
कं स्मो भरत शत्रुघ्नौ पार्श्वयोर्धृत चामरौ छत्रातपत्रं सौमित्रिः क
त्वाञ्जलिपुटान्वितान् प्रियपन्त्वास्तुन लक्ष्मणः सह स्वपाणिनातप
त्रः शेषएव लक्ष्मणः प्रोच्यते इति चतुर्थावरणं ॐ छं छ
त्राय नमः ॐ जं जयन्ताय नमः ॐ विं विजयाय नमः ॐ सौं सौ
ष्ट्राय नमः ॐ रां राष्ट्रवर्द्धनाय नमः ॐ अं अकोपाय नमः ॐ धं ७६
धर्मपालाय नमः ॐ सुं सुमित्राय नमः छत्रादि मन्त्रिणः पूर्वा

ह्निक्रमेण मारणकर्मणि । इदं सर्वात्मकं यंत्रं प्रागुक्तं सर्वसिद्धिदं
इदं हि हंसपरमं मोक्षं रोगापि दुर्गमं । एवं यंत्रं समाख्यातं न देयं प्राकृ
तेजने । गुरुदर्शितमार्गेण स्वबुध्या नैव जातुचित् । गुर्वनुक्ताः क्रि
याः सर्वाः निःफलाः स्युर्यतो ध्रुवं । रामपूर्वतापनीयटीकायां मंत्रना
यकः । प्रपंचितो यथास्माभिर्द्रष्टव्यः सिद्धिकांक्षिभिः । इति एवं
रामतापनीयोपनिषदि उक्तं तोऽजलीन् । आन्वीक्षिकीं मंत्रप
तो हित्विपाठ रले वर्जयेत् । इति पंचमावरणं । ॐ वं वसिष्ठाय नमः
ॐ वां वामदेवाय नमः । ॐ जां जाबालये नमः । ॐ गौं गौतमाय न
मः । ॐ भं भरद्वाजाय नमः । ॐ कौं कौशिकाय नमः । ॐ वां वाल्मी
काय नमः । ॐ नां नारदाय नमः । ॐ सं सनकाय नमः । ॐ सं सनंद

७१ नायनमः ॐ सं सनातनायनमः ॐ सं सनत्कुमारायनमः क
७७ मंडलुधरान्सर्वान्मंत्रानुच्चरतोमुनीन् द्वादशांश्चैवरर्चयेत्पूर्वा
दिक्क्रमेणाचतत्परान् इतिषष्ठावरणं ॐ नीं नीलायनमः ॐ नं
नलायनमः ॐ सुं सुषेणायनमः ॐ मैं मैंदायनमः ॐ सं
शरभायनमः ॐ द्विं द्विविंदायनमः ॐ धं धनदायैनमः ॐ गं
गवाक्षायनमः ॐ किं किरीटायनमः ॐ कुं कुंडलायनमः
ॐ श्रीं श्रीवत्सायनमः ॐ कौं कौस्तुभायनमः ॐ शं शंखायन
मः ॐ चं चक्रायनमः ॐ गं गदायैनमः ॐ पं पद्मायनमः षो
डशार्चयेत्पूर्वादिक्क्रमेणाकृतांजलीन् इतिसप्तमावरणं ॐ ७१
छं छवायनमः ॐ धं धरायनमः ॐ सों सोमायनमः ॐ त्रं त्र

निलायनमः ॐ अं अनलायनमः ॐ प्रं प्रत्युषायनमः ॐ प्रं
प्रभासायनमः ॐ विं वीरभद्रायनमः ॐ शं शंभवेनमः ॐ गिं
गिरिशायनमः ॐ अं अजैकपदेनमः ॐ अं अहिर्बुध्न्यायन
मः ॐ पिं पिनाकिनेनमः ॐ भुं भुवनाधीश्वरायनमः ॐ कां का
पालिनेनमः ॐ दिं दिक्पतयेनमः ॐ स्थं स्थाणवेनमः ॐ भं
भर्गायनमः ॐ अं अहरणायनमः ॐ सं सर्पायनमः ॐ वें वे
दांगायनमः ॐ भां भावलोनमः ॐ रुं रुद्रायनमः ॐ रं रवयेन
मः ॐ गं गभस्तयेनमः ॐ पं पमायनमः ॐ हिं हिरण्यरेतसेन
मः ॐ दिं दिवाकरायनमः ॐ मिं मित्रायनमः ॐ विं विष्णवेन
मः ॐ धां धात्रेनमः ५॥ वायौ रक्तमाछन्तिह्रीत्रिशोदलपत्रके

७८ 78

ध्रुवो धरश्च सोमश्च आपश्चैवानिलोऽनलः प्रत्यूषश्च प्रभास
श्च वसवोऽष्टौ प्रकीर्तिताः शूलं खड्गं तथा चक्रं पट्टिशं कुलिशं स्र
रं कोदण्डमङ्कुरं चैव वसूनामायुधाः क्रमात् वीरभद्रश्च शम्भु
श्च गिरिशश्च महायशाः अजैकपादहिर्बुध्न्यः पिनाकी चा
पराजितः भुवनाधीश्वरश्चैव कपाली च दिशांपतिः स्थाणु
र्भगश्च भगवान् रुद्राश्चैकादश स्मृताः सहस्रकं तोमरं शूलं
शिखरं पमदंष्ठकं खड्गाहिकं पिनाकं च अघोरास्त्रं तथा
कुशं खट्वाङ्गं वस्याशायपरं शक्तिं हेतिधरांस्तथा रुद्रायुधानि चै
तानि प्रोक्तवान् क्रमतः शिवः अरुणः सूर्यवेदाङ्गो भानुरि ७८
न्द्रो रविस्तथा गभस्तिस्तु यमस्त्वग्निरेताश्चाथ दिवाकरः मि

त्रो विष्णुरिति प्रोक्तो आदित्यामाधतः क्रमात् पाशांकुमुद्गरं शंखं
शल्यं शृंगं कपालकं गदां दंडं वज्रमस्त्रं तथा सर्पसदृशीने आदि
त्यानामायुधानि विदुः क्रमात् इति अष्टमावरणं ॐ इं इन्द्राय सुराधि
पतये सायुधाय सवाहनाय सपरिवाराय सर्वशक्तियुक्ताय नमः ॐ रं
अग्नये तेजोधिपतये ॐ यं यमाय प्रेताधिपतये ॐ क्षं निऋतये र
क्षोधिपतये ॐ वं वरुणाय जलाधिपतये ॐ यं यं वायवे प्राणा
धिपतये ॐ सों सोमाय नक्षत्राधिपतये ॐ ईं ईशानाय विद्याधि
पतये ॥ इति पूर्वादिषु दिक्षु ॥ ॐ आं ब्रह्मणे लोकाधिपतये इति
पूर्वैशानयोर्मध्ये ॐ ह्रीं विष्णवे भूताधिपतये इति नैरृत्यप
श्चिमयोर्मध्ये इंद्राद्येभ्यो गृहे वा द्वे नवमावरणं भवेत् इति नवमा

७९ 79 वरणं ॐ वंवज्रायनमः ॐ शंशक्तयेनमः ॐ दंदंडायनमः
ॐ खंखड्गायनमः ॐ पांपाशायनमः ॐ ध्वंध्वजायनमः ॐ
गंगदायैनमः ॐ शूंशूलायनमः ॐ अंअंबुजायनमः ॐ चं
चक्रायनमः इतिद्वितियेभूगृहे चैयेन इतिदशमावरणं व
टकोणप्रथमावृत्तिःस्यात्ततोग्नितःक्रमात् द्वितियोत्मादिकै
र्द्वैवरछाज्वमलकेतथा तृतीयावासदेवाद्यैरष्टपत्रेतथैवच
चतुर्थीवासुदेवाद्यैःपत्राग्रेनपूर्वतःक्रमात् षष्ठ्याद्यैःपंचमा
वृत्तिःद्वितीयाष्टदलेतथा षष्ठीद्वादशपत्रेत्रवसिष्ठाद्यैर्मह
र्षिभिः सप्तमीषोडशारेस्यान्नीलाद्यैःकपिपुंगवैः ध्वजाद्यैरष्ट ७९
मीज्ञेयाद्वात्रिंशद्दलपत्रके इंद्राद्यैर्भूगृहेचाद्यैनवमावरणं

भवेत् तदहैर्विंशत्यब्दाधे दशमावरणारभं दशावरणपूजेयं क
र्तव्या साधकोत्तमैः आराधनासमर्थश्चेद्यदार्चनसाधनं योदा
तुं नैव शक्नोति कुर्यादर्चनदर्शनं विस्तारयत्तदेवालं भवाब्धेमु
निसत्तम नैकं चयस्य विधेत्तसो धोयात्येव नान्यथा यत्नभक्त्या
प्रमलेन स्वयं संपाद्यवाखिलं साधनं वार्चयेद्विद्वान्समग्रंफ
लं भवेत् ॐ श्रीरामपार्षदेभ्यो नमः इतित्तत्तियेभ्यस्नहे ततो
वहिर्नीगेभ्यः पुष्पांजलिं दत्वा सपरिवाराय भगवते धूपादि
पचारान्कल्पयेत् इत्यावरणपूजा ततः समर्पयेद्धूपं घंटावाद्य
जयध्वनैः धूपस्थाने समभ्यर्च्य तर्जन्या वामया हरेः वनस्प
तिरसोत्पन्नो गंधाद्यो गंध उत्तमः आघ्रेयः सर्वदेवानां धूपोयं

पारिहमितां संकल्पैवंततःपुष्पांजलिंदत्वापद्यःपठेत् तथा
चवहृचपरिशिष्टे धूपनेव्यजनेचैवधूपेनांगविधूपने नी
रांजनेषुसर्वेषुविस्मोनांमारणकीर्तयेत् जपघोषेप्रकुर्वीतका
हणंचाभिकीर्तयेत् तथामंगलघोषैवजराद्वीजस्यवस्तुतिः
वामेकोदंडदंडंनिजकरकमलेदक्षिणेवाणमेकं पश्चाद्भावे
चनित्यंदधतमभिमतेसासितूणीरभारं वामेवामेवसध्यासह
मिलिततनुंजानकीलक्ष्मणाभ्यां श्यामेरामंभजेहंप्रणत
जनमनःखेदविच्छेददक्षं जयनारसिंहेत्यादि घृताक्तेगग्गु
लेपल्लणघवापनिवेदयेत् तमर्पंविद्यतेतस्यजन्मस्मनुजरा ८०
दिकं इतिधूपं आरार्त्तिकंतुविषमंवहुवर्त्तिसमन्वितं आ

भ्यर्चेरामचंद्रायपवाममध्यमयाजयेत् सुप्रकाशोमहान्दीपः स
र्वतस्तिमिरापहः सबाह्याभ्यंतरंज्योतिर्दीपोयंप्रतिगृह्यतां न
मोदीपेश्वरायेतिदद्यात्पुष्पांजलिंततः अथधूपाभ्यर्चनाघे
मूर्ध्निनीराजयेत्प्रभुं ध्यायेद्राजानुबाहुंधृतशरधनुषंबद्धसि
द्धासनस्थं पीतंवासोवसानंनवकमलस्पर्द्धिनेत्रंप्रसन्नं वा
मांकारूढसीतामुखकमलमिलल्लोचनंनीरदाभं नानालंका
रदीप्तंदधतमुरुजटामंडलंरामभद्रं इतिरामजयेत्सादिपीठे
ते इतिहृदिपेहेरामंराजनेतास्त्रकांस्यपालाशपत्रके नैवेद्या
पाज्यपत्रेवापात्रेविष्णोरितिप्रियं भक्ष्यंभोज्यंलेह्यचोष्यंपेय
मन्नंगुणान्वितं दद्यात्श्रीहरयेनित्यंलभेत्पुण्यमनंतकं प्र

८१ क्षिप्यन्तु लसत्प्रोक्ष्य सलिलं कृत्वोभिमंत्रयेत् मुद्रश्रीधेनुचक्राद्यं
८१ वामांगुष्ठेन संस्पृशेत् पानीयं वामतः कृत्वा पुरो श्नाय निवेदयेत्
शालीभक्तं सुभक्तं शशिकरसितं हृत्कपायसापूपसूपं लेह्यपेह्यं
सुचोष्यं सितममृतफलं खारिकाद्यं सखाद्यं आज्यं प्राज्यं समी
ज्यं नयनरुचिकरं राजिकैलामरीच स्वादीयः शाकराजीपरिकर
ममृताहारयुक्तं जुषस्व इति नैवेद्यं ब्रह्मेशाद्यैः परितडहम्यः सु
पविष्टः समेतो लक्ष्म्यासिंजदुपकरपासारदंवीज्यमानः नमे
क्रीडाप्रहसनमुखैर्हासपन्नं क्रिभोक्तन् भुंक्ते पात्रे पवित्रे कन
कसुघटिते षड्रसं श्रीरमेशः इति जवनिकामंत्रः पश्चिंताराल ८१
कामद्रुमविभवभुवां मंडनं मंडनानां सर्वासां संपदं पः त्रिजगति

जगतां मंगलं मंगलानां हेमामत्स्य दूर्वादधिमधु लवणोछ्छि
मृतायैचायैगौराज्यौरामचंद्रोदिनकरकाजिद्रत्नदीपावलीभिः ल
क्ष्मीनारायणगोविंदेत्यादिपठेत् पश्चाद्यथाशक्तिजपंविधायगु
ह्यातिगुह्येतिहरयेनिवेद्य कुंडेयथावद्विहितेसमच्छेसंस्थाप्यवन्हिं
जुहुयाद्द्रव्यश्च इतिनैवेद्यांतोपचारः विधिवद्विहितेकुंडेस्थंडिले
चतुरस्रके आहवनीयंगृह्यंवालौकिकंवाग्निमुज्वलेत् आहेनो
पाद्वैनेकेनेकेष्वादशेपरित्यजेत् देवालक्ष्ममूलमंत्रेणस्थापयेत्त
तः सुधीः आग्न्याधानादिकंकर्मनित्यहोमेणविघ्नेत वीक्षणंमू
लमंत्रेणशरेणप्रोक्षणंमतं तेनैवताडनंदर्भैर्वर्मणाभ्युक्षणंस्मृ
तं अन्वाधायापिपर्युक्ष्यपरिस्तीर्ययथाविधि प्राणानायम्य ल

८२ 82

क्ष्मी श्रीं सां गं सा पु धमव्यापि स्त्रिहान्तं द्रव्यमतोपक्ष्य इति संकल्प
वोगपत्तः न्यासं कृत्वा प्रणीतां बुप्रोक्षं णापाद्यापन्नज्ज लैः पञ्च
साधनसं प्रा प्र प्रा क्ष्ये नमू लमंत्रेतः पवित्रो समवनांतं तु कु पो
कर्मस्वग्र ह्यतः सहस्रार्चिशे हृदयाय नमः स्वस्ति पूर्णा शिरसे
स्वाहा उत्तिष्ठ पुरुषाय शिखायै वषट् धूमव्यापिने कवचाय
हुं सप्तजिह्वाय नेत्रत्रयाय वौषट् धनुर्धराय अस्त्राय फट् ॐ
र फट् वैश्वानरजातवेदा इहावह लोहिताक्ष सर्वकर्माणि सा
धय स्वाहा एवमाधाय समीधं क्षिप्याग्निं दीपयेद्धिमं चित्पिंगल
हन वह दह दह सर्वज्ञापय स्वाहा अग्निं प्रज्वलितं वंदे जातवेद ८२
समर्जितं हिरण्यपवर्णममलं समृद्धं सर्वतोमुखं सकलज

गात्कारकवन्हेर्गर्भाधानादिकाःक्रियाः संपद्यंतांस्वाहा मणि
र्वंधौसमौकृत्वाकरौप्रविततांगुली मध्यमेमिलितेकृत्वाततन्म
ध्यांगुष्ठकौक्षिपेत् मुद्रेयंसप्तजिह्वाख्याप्रदर्श्यजातवेदसे हि
रण्याकनकारक्ताकृष्णापीतासिताप्रभा सर्वसिद्धिप्रदाःपुराणा
जिह्वासप्तविभावसोः पीठेतानूनपातेप्राग्गोरक्षमूर्तिभिः त
दृनुभ्यःश्वशांतमेवाघेविधिनार्थेर्हिहिरण्यरेतसेसंपूजयेत् जा
तवेदाःसप्तजिह्वोहव्यवाहनएवच अश्वोदरजसंज्ञश्चवै
श्वानरएवच कौमारतेजाश्चतथाविश्वदेवमुखोह्वयो स्म
रक्षमूर्तयोदिक्षुआग्नेयपदमूर्विकां मध्यनायासनेमध्ये पू
जामंडलतःप्रभुं आवाहयेद्रामचंद्रंचपरिवारसमन्वितं मंत्रे

न्यासं विधायाग्निस्थागवन्मुद्रां प्रदर्शयन् गंधपुष्पधूपदीपैः सा
ग्निं संपूजयेत्तम्भं द्रवद्रव्यैस्तु वा भावैर्जुहुयात्स मुद्रया नागव
ल्लीदलपुंजात्तु लसीगर्भं पात्रवा प्रास्यात्समभागवा घार्तैः कु
र्याद्धोमं स्रुतैर्हविः कवचेनावगुंठ्याथ नेत्रेणापरिरक्षयेत्
मे प्रोक्ष्य मूलमंत्रेणाभिमंत्र्य जुहुयाद्बुधः इत्यनुष्ठाय सश
क्तिबीजमंत्रैः शंजह्यात्स्वाहावह्नेस्ततः मंत्रांते आहुतीक्षेपत्स्या
गः सर्वाहुतिष्वपि षोडशाहुतिभिर्देवं यजेदादौ सशक्तिकं
द्वारपीठांगदेवेभ्य एकैकामाहुतिंततः गणेशादिं यजेद्द्वात्रिं
शद्भवंति द्वारदेवताः अष्टचत्वारिंशत्पीठदेवाश्च मंडुकादयः
अष्टादशशांते देवा भवंति हृदयादयः सर्वे षडनवत्यधिकं श

तंदेवाःप्रकीर्त्तिताः गणेशायसवित्रेचमहेशायद्विपेनथा चगु
र्णामाहुतिर्दद्यात्ततोब्रह्मार्पणाहुतिः इतिःएवंप्राणबुद्धिदेव
ताहधर्माधिकारतः जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यावस्थासुमनावाचासक
र्मणा हस्ताभ्यांपद्भ्यामुदरेणशिश्नाचयत्कृतंयत्स्मृतंतत्सर्वं
ब्रह्मार्पणंभवतु ॐ भूर्भुवःस्वःस्वाहाब्रह्मणेइदंनमम मूलम
न्त्रार्थंसांगायसायुधायसवाहनायसावरणायसशक्तिकायश्री
सीतापतयेस्वाहा श्रीरामायइदंनमम इतिपूर्णाहुतिंदत्वाक
त्वापरिसमूहनं आपुबंजमहर्शनेमंत्रेणभस्मधारयेत् पूर्णपा
त्रंपूर्णतोयैःसत्पक्तेत्वाभिमंत्रितैः आत्मानमभिषिंचात्केसह
वैस्तुलसीदलैः विकीर्यपुष्पांजलिमिष्टभावकुर्यात्प्रणामहं

८४ 84
तमष्टाङ्गत्वोय उद्वास्यवन्हेर्हृदि दशाधिपेशं वह्निं हारोङ्गेरवयो
गिनीभ्यः नित्यहोमेभवत्येवमाहुतीनां प्रतद्रूपं विंशत्याधि
कमेतासां त्रिशतीं चाहुतित्रयं इतिनित्यहोमः जपस्याथद
शांशेन हुनेदाज्यप्लुतेर्हविः तद्दशांशेन मूलेन गंधपुष्पयु
तैर्जलैः रांरामं तर्पयामित्येवं संतर्पयेद्धिमं तद्दशांशेन ततो
पेः सत्यकृत्वाभिमंत्रितैः आत्मानमभिषिंचेत्के सहवैस्तुल
सीदलैः इतितर्पयाभिषेकौ ध्यात्वानीयनुमतौतं श्रीरामं
पीठमागतं मुख्याद्दीशानतः पात्रान्नेवेद्योपंसमुद्धरेत सर्व
देवस्वरूपाय परमेष्ठिने श्रीरामसेनाप्रकायविश्वक्सेनायचे ८४
नमः वामतोरामचंद्रस्यतीर्थक्लीन्नं समर्पयेत शंतोशंवास

हत्वाशेषमन्यथानिःफलंभवेत् गणेशंवक्रतुंडायसूर्यंचंडांश
वेर्पयेत् शङ्खाद्युच्छिष्टंचांडालेभ्यःशिवेचंडेश्वरायच इतिबलि
दानं महाप्रसादग्रहणकारणात्यमंजलिनाशुधेः पादोदकंचनि
र्माल्यंनैवेद्यंचविशेषतः उच्छिष्टमनंतसेवकान्जपजपस्वामि
न्नमालोकय मीनोयोनितरांस्वयेरु हविध्यामन्यानुरौवस्थितान्
विष्वक्सेनमुखानहंसपरमात्मप्रीत्यामुद्धालालयन् वंदेपंकजक
र्णिकानिलयनेत्तरमचंद्रपरं पवित्रंविष्णुनैवेद्यंसर्वसिद्धर्षि
भिःस्मृतं अन्यदेवस्यनैवेद्यंभुक्त्वाचांद्रायणंचरेत् इति अन्य
घंशिवनिर्माल्यंपत्रंपुष्पंफलंजलं शालिग्रामशिलासंगाः
सर्वेयांतिपवित्रतां इतिप्रसादस्वीकारः गंडुशीकंजलंदद्या

८५ राघवमनंततः हलवासं सपरि र मुकुटं भूषणानि च कुंडलादी
निकंणहारादीदशमुद्राः प्रदर्शयेत् धनुर्बाणौ तथा वामकराग्रे
स पृत्तिधनुः प्रसार्य दक्षिणांगुष्ठेनतर्जन्या बाणाभव्यते लवंगजा
तिकैकोलं च चूर्णं चक्रमुखवाहिरं कर्पूरं पाटीपत्रैः तांबूलं प्रतिगृह
तो आदर्शयेत्तथादर्शकल्पयेछत्रचामरे महानीराजनंसम
कृपंगलेशाय कल्पयेत् वैदिकं मंत्रमुच्चार्य दद्यात्पुष्पांजलिंत
तः जपन्देवं नमस्कुर्यात्प्रसीदभगवन्निति श्रीरामचंद्र रघुपुं
गव राजवर्य राजेंद्र राम रघुनायक राघवेश राजाधिराज रघुनंद
न राम भद्र दासोहमध्यभवतः शरणागतोस्मि पश्यामलेन पस ८५
दस्त्रपश्वोधुनापि गापत्य घ घ्रम षपोदिभिगोंद्रूपहं तन्नाकपा

लनम्रपालकिरीटजुष्टपादांबुजं रघुपतेः शरणं प्रपद्ये नमो ब्रह्म
ण्यदेवाय रामायाकुण्ठमेधसे उत्तमश्लोकधुर्याय न्यस्तदण्डार्पितांघ्र
ये इन्दीवरदलश्यामाय रामाय राजीवलोचने वर्तते हृदयो यस्या स्तां
सीतां प्रणमाम्यहं दोर्भ्यां पद्भ्यां च जानुभ्यामुरसा शिरसा दृशाः म
नसा वचसा चेति प्रणामोष्टांग ईरितः बाहुभ्यां च सजानुभ्यां शिर
सा वचसा धिया पंचांगकः प्रणामस्यात्पूजासु प्रवराविमौ इति
दंडवत्प्रणामः ततः प्रदक्षिणं कुर्याद्राघवस्य जपस्तवैः सप्तद्वीप
धरादानफलं यत्तत्पदे पदे प्रदक्षिणं नृपः कुर्याद्यो भक्त्या समन्वि
तो हेमपुष्पकविमानेन हरेर्लोकं स गच्छति इति प्रदक्षिणा ततः
स्तुवीत स्थिरमनाः नामसहस्रजनादिभिः स्तोत्रैः शास्त्रमहामंत्राः स्त

८६ क्ता अमृतः प्रदा अथ हैनं भारद्वाजो याज्ञवल्क्यमुवाचाथ
86
केर्मैत्रैस्तुतः श्रीरामः प्रीतो भवति स्वात्मानं दर्शयति तान्नो ब्रू
हि भगवन्निति स होवाच याज्ञवल्क्यः श्रीरामेण वंशिक्षितोथ
ब्रह्मा पुनरेतयागाथया नमस्करोति विश्वरूपधरं विष्णुं नाराय
णमनामयं पूर्णानंदैकविज्ञानं परं ज्योतिःस्वरूपिणं मनसा संस्म
रन् ब्रह्मा तुष्टाव परमेश्वरं ॐ यो वै श्रीरामचंद्रः स भगवान् अद्वै
तपरमानंदात्मा यः परं ब्रह्म भूर्भुवः स्वस्तस्मै नमो नमः ॐ यो वै
श्रीरामचंद्रः स भगवान् यश्चावेडैकरसात्मा भूर्भुवः स्वस्तस्मै
नमो नमः ॐ यो वै श्रीरामचंद्रः स भगवान् भूर्भुवः स्वस्तस्मै न ८६
मो नमः ॐ यश्च ब्रह्मानंदामृतं भुः ॐ आद्यंतो सर्वत्र सदृशो ज्ञ

योऽयं तारकं ब्रह्म भूः ॐ यो वै ब्रह्मा विष्णुरीश्वरो यः सर्वदेवात्मा
भूः ॐ ये सर्वे वेदाः साङ्गाः सशाखाः सपुराणा भूः ये पंचज्ञाय भूः या
संप्तव्याहृतयो भूः यो जीवात्मा भूः यः सर्वभूतान्तरात्मा भूः ये दे
वासुरमनुष्यादिभावा भूः ये मत्स्यकूर्माद्यवतारा भूः यश्च प्राणो
भूः योऽन्तःकरणचतुष्टयात्मा भूः यानि पंचमहाभूतानि भूः य
श्च कालो भूः यश्च मनुर्भूः यश्च यमो भूः यश्चान्तको भूः यश्च मृ
त्युर्भूः यश्चामृतो भूः यो विद्या भूः या सरस्वती भूः या लक्ष्मी भूः
या गौरी भूः या जानकी भूः यश्च त्रैलोक्यं यश्च सूर्यो भूः यश्च सोमो
भूः यानि नक्षत्राणि भूः ये चाष्टौ लोकपाला भूः ये चाष्टौ वसवो
भूः ये नवग्रहा भूः ये चैकादश रुद्रा भूः ये च द्वादशादित्या

८१ भूः यद्भूतंभव्यंभविष्यनभूः योब्रह्मांडस्यांतर्वहिर्व्याप्नोति
87 योविराट्भूः योहिरण्यगर्भोभूः यश्चमहादेवोभूः यश्चमहे
श्वरोभूः यश्चोंकारोभूः याश्चतस्रोर्द्धमात्राभूः याप्रकृतिभूः
यःपरमपुरुषोभूः ॐ नमोभगवतेवासुदेवाययोमहाविष्णु
भूः योध्यानात्माभूः यःपरमात्माभूः यच्चसर्वंभूः ॐ योवैश्री
रामचंद्रःसभगवान्यःसच्चिदानंदाद्वैतैकरसात्माभूर्भुवःस्व
स्तस्मैनमोनमः इत्येतेब्रह्मासप्तचत्वारिंशन्मंत्रैर्नित्यंदेवं
स्तौति ततस्तद्देवःप्रीतोभवतिस्वात्मानंदर्शयति तस्माद्यए
तैर्मंत्रैर्नित्यंदेवंस्तौतिसदेवंपश्यतिसोमृतत्वंचगच्छति इ ८१
तिमंत्राः यद्वाहनुमताप्रोक्तंमंत्रराजात्मकंस्तवं संप्रदा

यप्रदीपंयन्त्त्वेत्तेनरब्रुत्तम श्रीहनुमानउवाच जिरश्वाम
पिचाराज्ञिसमवायमुपेयुषं यंत्तासप्तनीवमुख्योनोयत्तमन्
नमाम्यहं सकृद्देवप्रपन्नायविशिष्ठामेरयछिपं विभीष
णाययाब्धितटेयत्तंवीरंनमाम्यहं योमहान्पूजितोव्यापीमहावे:
कहणामजं श्रुतंयेनजटायोश्चमहाविष्णुंनमाम्यहं तेज
साव्यापितायस्यज्वलन्तिज्वलनाइव: प्रकाशन्तेस्वतेजोयत्तं
ज्वलन्तंनमाम्यहं सर्वतोमुखतायेन लीलयादर्शितारणे र
क्षसांस्वरयोधानांतेवंदेसर्वतोमुख नभावेय:प्रपन्नानांहि
नास्तिचनत्थान्नृपसिंह: सन्बोधिवोक्ष्कंछलेननृसिंहंनमाम्यहं
यस्माद्विभ्यतिवाताकैज्वलनेन्द्राःसमन्यव भियंतंनातिपापानां

८८ भीषणांतं नमाम्यहं परस्यैवापतायैस्मार्हितो नित्यमंगलं
इष्टास्सेवन्ति जौदार्यचित्तं भद्रं नमाम्यहं योमन्त्रं निजदासानां
मारयत्याखिलोच्छदः गतत्रोदा हतयो वध्यो मन्त्रमन्त्रं नमाम्यहं
यत्पादपद्मप्रणतो भवत्युत्तमपूरुषः तमजं सर्वभूतानां नम
नीयं नमाम्यहं अहं भावं समुत्सृज्य दासेनैव रघूत्तमं भजेहं
प्रत्यहं रामं ससीतं सह लक्ष्मणं नित्यं श्रीरामभक्तस्य किंकरा
यमकिंकराः शिवमप्यादिशत्तस्य सिद्धयस्तस्य दासिकाः इम
हनुमता प्रोक्तं मंत्रराजात्मकं स्तवं पठत्यनुदिनं यस्तु स रामे भ
क्तिमान्भवेत् ॥ इति श्रीहनुमत्प्रोक्तं मंत्रराजात्मकस्तवं समाप्तम् ॥ ८८
णत्वैवं मापतिं न्यग्गीताद्यैर्विभ्रमर्हयेत् गीतन्त्यानि कुर्वीत

द्विजदेवानितुष्टये नजीवनायपुजीतविप्रपापभियाक्वचित् इ
तिस्मृतिः विनावादनतत्वज्ञःश्रुतिजातिविशारदः तालज्ञश्चा
प्रयासेनमोक्षमार्गंनियच्छति इतिसंगीतसाहित्ये केशवायेन.त्पगी
तेनकरोतिहरेर्दिनेवान्हि नाकिंन्नरादयोमागताः किंनरसात ले
इतिः कर्मण्यौपयिकत्वेनब्राह्मणोन्यइतिश्रुतेः कारिकायाम
तः प्रोक्तंविप्रागीतेरमेदिति भारतेन.त्पगीतेनकुर्यात्साह्वावि
केपिवा स्वाभाविकेनभगवान्प्रीणातीत्याहशौनकः इतिगीत
न्तसानि अथपुष्पांजलिंदत्वादत्वातत्पादयोःशिरः प्रार्थयेद्रा
घवंभक्त्याकपिमुद्रांप्रदर्शयेत् तजेन्यागेगुष्ठमूलेकृत्वान्यांकु
लयोजनं स्यात्संउद्धितयोःपार्श्वयोः मुद्राबानरसंज्ञका त्वघात्रया

८६ सर्वांगतो हतोऽते ध्यानेनचेतसः परतो हतोऽते त्वत्पानमावाक्परतो ह
89 तोऽतेक्षमस्वसर्वंममदेवदेव अज्ञानादथवाज्ञानादसम्भपन्नमयाक्त
ते क्षंतुमर्हसितत्सर्वंदासेनचरहान्मम श्रीगोविंदमुकुंदकेश
वशिवश्रीवल्लभश्रीनिधे श्रीवैकुंठसकुंठकुंठितखलस्वामि
न्नकुंठोदयः श्रुत्यध्ययविधूतधूतैश्चवलश्रीमाधवाधोक्षज
श्रद्धावद्भुविधेहितन्त्वपिधियंधीरांधतीत्रिधा त्वमेवभक्तिंज
नयत्वमेवमामुद्धरास्मात्कपपापभवाब्धोक्तिकेकृपालोनदयांत्ति
तेचतहीशहाकर्मवशोहतोस्मि इतिप्रार्थना देवदेवजगन्नाथ
शंखचक्रगदाधर देहितममानुज्ञातंवतीर्थेनिषेवणे लब्धानु ८६
ज्ञांततस्तीर्थपात्रस्थंपत्रमालिखेत कुशेन तंलिखित्वाचपठेन्मं

त्रमघापहं अकालमृत्युशमनं सर्वव्याधिविनाशनं विष्णोपादो
दकं तीर्थं शिरसा धारयाम्यहं ॐ चरणं पवित्रं विततं पुराणं येन पूत
स्तरति दुःकृतानि तेन पवित्रेण शुद्धेन पूता अतिपाप्मानं मरातिं
तरेम लोकस्य द्वारमर्चिमत्पवित्रं ज्योतिष्मद्भ्राजमानं महस्व
दमृतस्य धारा बहुधा दोहमानं चरणं लोके सुधितां दधातु इमम्मे
त्रं समुच्चार्य सर्वदुःखमहापहं प्राश्नीयात्पाद्मस्येदं हे पुत्र मित्रप
रिग्रहं कृत्वा पादोदकं शैवे वैष्णवानां महात्मनां तुलसीमिश्रि
तं दद्यात्पिबेन्मूर्ध्नाभिवादयेत् भगवान्पवित्रं भगवत्पादोदकं प
वित्रं तस्मानेन आचमनीयं पद्याहि सोमेश्वितिश्रुतेः शालि
ग्रामशिलातोयमपीत्वा पल्लमस्तके प्रक्षेपणं प्रकुर्वीत ब्रह्महा

९० सनिराघृते विष्णोः पादोदकं पीत्वा कोटिजन्माघनाशनं तदेवाष्ट
90 गुणं पापं भूमौ बिन्दुनिपातनात् हन्त्यहं तिपदे छिद्रे तेन तुलसीतलेप
चन्तोयपदे नैवेद्यं बहुमधुपानं दुरितं गुर्वङ्गनासंगमे श्रीशाधीम
नतिस्थितिर्हरिजनैस्तत्संगजं किल्बिषं शालिग्रामशिलान्
सिंहमहिमा कोप्येष लोकोत्तरः इति तीर्थधारणं तुलस्यामाप
ति एनमर्चे पीत्वा यथाविधि या दृष्टा निखिलाघसंघशमनी स्पृ
ष्टा वपुःपावनी रोगाणामभिवन्दिता निरसनी सिक्तान्तकत्रासि
नी प्रत्यासत्तिविधायिनी भगवतः कृष्णस्य संरोपिता न्यस्ता तच्च
रणे विमुक्तिफलदा तस्यै तुलस्यै नमः तथा नत्वा गत्य देवमप ९०
राधान् क्षमापयेत् इति तुलस्यार्चनं मानेवीपाडुकेवीपिग

मनेभगवद्गृहे देवोत्सवाद्यसेवावाप्रणाममस्तदग्रतः उत्तिष्ठ
चैवचाशौचे भगवद्वन्दनादिके एकहस्तप्रणामश्च तत्पुरस्तात्प्र
दक्षिणं पादप्रसारणं चाग्रे तथापर्यङ्कबन्धनं शयनं भक्षणं
वापिमिथ्याभाषणमेव च उच्चैर्भाषामिथोजल्पोरोदनानि च
विग्रहः निग्रहानुग्रहौ चैव स्त्रीषु च क्रूरभाषणं कंबलाव
रणं चैव परनिंदा परस्तुतिः अश्लीलभाषणं चैव अधोवा
युविमोक्षणं शक्तौ गौणोपचारश्च अनिवेदितभक्षणं तत्त
त्कालोद्भवानां च फलादीनामनर्पणं विनियुक्तावशिष्टस्य
प्रदानं व्यंजनादिके पृष्ठीकृत्यासनं चैव परेषामभिवंदनं गुरौ
मौनं निजस्तोत्रं देवतानिंदनं तथा अपराधास्तथा विष्णोर्द्वात्रिंश

९१ परिकीर्त्तितः अपराधसहस्राणिक्रियंतेहर्निशंमया दासोहमि
त्तिमांमत्वाक्षमस्वपरमेश्वर इमंमंत्रंसमुच्चार्यप्रणमेद्दंडवद्भुवि
अपराधसहस्राणिक्षमन्तेसर्वशोहरिः इत्यपराधक्षमापनं का
येनवाचामनसेन्द्रियैर्वाबुध्यात्मनावानुसृतस्वभावात् करोमि
यद्यत्सकलंपरस्मैनारायणायेतिसमर्पयामि साधुवासाधुवाक
र्मयद्यदाचरितंमया तत्सर्वंभगवान्विष्णोर्गृहाणाराधनंमम
इतिशंखवद्याद्देवस्यदक्षिणेकरे गजास्यादित्यपंचास्यशक्तिमि
हास्महरूपवान् सप्रात्कृतेनसर्वात्मारामःप्रीणातुचिद्घनः इति
कर्मार्थनं सत्यपिभेदापगमेनाथतवाहंनमामकीनस्त्वंसामुद्रो ९१
हितरंगःक्वचनसमुद्रोनतारंगः सोहंदासोहमितिवाबुद्धिर्य

स्मामलात्हृठा कर्मकन्नमलिप्येत ह्यकार्त्वात्शिवेषुवत् त्वमे
वाहं महं च त्वं सं विन्मात्रवपुर्धरः आवयोरंतरं भ्रांतिर्न स्यात्त्वात्स्वा
वलातवः इति निष्ठेवात्मार्पणं त्वयोपभुक्तस्त्रग्गंधवासोलंकार
चर्चितः उच्छिष्टभोजनो दासास्तव मायां जयेम हि प्रपन्नं पाहि मा
मीश भीतं मृत्युग्रहार्णवात् इति संप्रार्थ्य तो देवेदत्तां शषोत्स्वके व
हेत् महाप्रसाद इत्युक्त्वा परमं प्रीतिपूर्वकं तच्छेषं गंधपुष्पाद्यैः
समस्यगात्मानमर्हयेत् इति शेषग्रहणं ध्यात्वा प्रणमं जपेत्मंत्रं
तिष्ठघावन्मनो हरि गुह्यातिगुह्य मंत्रेण णघ बाय निवेदयेत्
भक्तिहीनं क्रियाहीनं मंत्रहीनं सुरेश्वरं यत्पूजितं मया देव परि
पूर्णं तदस्तु मे इति पुष्पांजलिं दत्वा मंत्र हर्या चरणान हरौ भक्त्या

६२ संशोधितंतातविश्वविश्रामहेतवे प्राच्येवंपादुकेदत्वासोगमुद्रास
92 पेदूरिं प्राणायामंषडंगंचकृत्वामुद्रांविसर्जनीं अहंरामोनचान्यो
स्मिमंत्रमेतत्पुरीरयेत् इतिविसर्जनं आत्मानंसततंरामंसंभाव्य
विहरंतिये नतेषांदुष्कृतंकिंचिद्दुःकृतोत्थानचापदः॥इतिश्रीम
त्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमन्मुकुंदवनश्रीचरणशिष्यानंदव
नविरचितायांश्रीरामार्चनचंद्रिकायांपंचमःपटलः॥५ षष्ठेचदि
नभागेचकुर्यात्संध्यामहोमस्वान् देवोहोमेनयज्ञैःस्याङ्गैस्तथाबलि
दानतः पैत्रैविप्रान्नदानेनपैत्रेणबलिनाथवा किंचिद्दत्तप्र
दानाद्वातर्पणाद्वाचतुर्विधः नृयज्ञोतिथिसत्कारैःपूजकःपूरणःह ६२
तेमुखेनैवचरामराणांतेषांकथ्याजनकागतेनराणां सत्काराद्धुत

कोरेणवाऽथुना ब्रह्मयज्ञोवेदजपात्पुराणपठनेनवा इतिषष्ठम
भागकृत्यविधिः इतिहासपुराणाभ्यामशक्तस्तमकंनयेत् श्रीम
द्भागवतंतत्रविशेषेणादरात्पठेत् यैर्नश्रुतंभागवतंपुराणंनारा
धितोयैःपुरुषःपुराणःहुतंमुखेनैवधरामराणांतेषांवृथाजन्मग
तंनराणां चरितंरघुनाथस्यशतकोटिप्रविस्तरं एकैकमक्षरंपुं
सांमहापातकनाशनं श्रुतंगतोपिवेदानांसर्वशास्त्रार्थविद्यदिः
पुंसोऽश्रुतपुराणस्यनसम्यगातिदर्शनेवेदार्थादधिकंमन्येपुराणा
र्थंचभामिनि पुराणमन्यथाकृत्वातिर्यग्योनिमवाप्नुयात् नय
त्रवैकुंठकथासुधापगानसाधवोभागवतास्तदाश्रयाः नयत्र
यज्ञेशमखामहोत्सवाःसुरेंद्रलोकोपिनवैससेव्यतां इतिहरि

९३ कथ्यामयो दिनसप्तमभागकृत्यविधिः भागेऽष्टमउपासीत संध्यां
93 श्रीराघवीत्तथा हुत्वाग्निहोत्रविधिनाततो होमं समापयेत् इति
अष्टमभागकृत्यविधिः न्यासं षडंगकं कृत्वा प्राणायामपुरःसरं
सकृदर्घ्यं नीराज्य प्रार्थयेज्जानकीपति बलीयसापदास्वामीन्यद
वीमवधारय: आगच्छ शयनागारं सीतया सह राघव पर्यंके तुल
के प्रशस्ते फलके भोगीन्द्र चित्रांगके स्वच्छ प्रच्छद भाण्डुके मृदुशि
रःस्थापनोधानादिके उन्मीलकुलशीलया दयितया श्रीसीत
या सह कृते शुते नित्यमनन्यपुण्यफलदः श्रीकोशलेन्द्रोन्नृपः
इति शयनोपासना सापं प्रासाद् द्विजातीनां स्मृत्युक्तणमनेन तथा ९३
उच्यते राम संतुष्टो अग्निहोत्रसमं प्रियं आर्द्रपादः शुचिर्भूत्वा

अश्निपात्रस्य तेजसे उपवासात्परंहव्यंहव्यात्परमयाचितं अ
याचितात्परंनक्तंप्रियंदेवस्यचक्रिणः तस्मात्परेणसंतुष्ट्येविप्रो
नक्तपरोभवेत् विस्मृतेक्षौविशेषेणाद्यनपापापनुत्तये अन्नं
दृष्ट्वातत्प्रणमेन्नित्यमस्माकमित्यस्त्विति तेजोसीतिजपेन्मंत्रंगा
यत्र्यातीर्थवारिणा सत्यंत्वर्तेनेतिमंत्रैःप्रोक्षयेदन्नमादरात् ध
र्मराजायचित्रायचित्रगुप्तायवैबलिं अश्नीयान्मंत्रराजेनस्वान्नं
समाप्तिमेवत्रितं तेजस्वीसुभगःश्रीमान् अरोगाप्युपजायते अ
न्नंब्रह्मरसोविष्णुर्भोक्तादेवोमहेश्वरः एवंज्ञात्वातुयोभुंक्तेसोन्न
दोषैर्नलिप्यते अंतश्चरसिभूतानांगुहायांविश्वतोमुखः त्वंय
ज्ञस्त्वंवषट्कारःत्वंविष्णुःपरंमदं त्वयात्तंभुंक्तस्वांगंधवाससो लं

९४
94

कारचर्चिताः उच्छिष्टभोजिनो दास्मालवमायांजयेमहि जयेन्ने
वंभगवतः श्रीतीर्थेनतुलसीयुतं अमन्तोपत्लरमसौत्पयेसप्राशये
द्दुधः मध्यस्त्वरणाशशिपमरिगात्रानिहृदयकुंडलानि अन्वाहा
र्याहवमीयगार्हपत्सभ्यावसथ्यमिति ओंगार्हपत्यप्राणायस्वाहे
तिगगनश्रुचा कनिष्ठांगुष्ठयुग्मेनद्वितियामाहुतिंहुनेत् व्याना
याहवनीयेनोरक्षवर्णाश्रुचासुधीः मध्यमांगुष्ठयुग्मेनतृतिया
माहुतिंहुनेत् सभ्येवुदानसंत्तापक्लृप्तवर्णायासुचा जुहुया
देंगुलीभिस्तुसर्वाभिः पंचमाहुतिं नैवेद्यशेषंतुलसीविमिश्रि
तंविशेषतः पादजलेनविष्णोः योश्नातिनित्यंपुरतोमुरारेःप्राप्नो ९४
तियज्ञायुतकोटिपुण्यांप्रतिपिंडेनचाश्रीयापवित्रमपिनाघ.

ते हस्ताद्दत्तेतु नान्येन नाश्मपात्राद्दत्तेपिबेत् दक्षिणांतु परित्यज्य
वामेनीरं निधापयेत् अभोज्यंतद्भवेदन्नंपानीयंचसुरासमं तत्
स्माद्दद्यादन्नशेषंभूमौ दुर्गतिरूप्रमये पत्रकवचनसंस्थानांस्तत
स्तापहतात्मनो दुर्गतानामयाद्दत्तमक्षयमुपतिष्ठतु अमृता
पिधानमसीपिरध्यातीर्थवारिणा अर्द्धंतदंबुभूभागेदद्यादुर्गो
तेरूमये सम्यगाचम्यरक्षांघ्रेरंगुष्ठेवारिनिक्षिपेत् अंगुष्ठमा
त्रः पुरुषोह्यंगुष्ठंचसमाश्रितः ईशः सर्वस्यजगतः प्रभुः प्रीणा
तिविश्वभुक् ततः संकल्पसंतुष्टः पुष्टिदामिष्टदेवतां सन्निकृ
ष्ठेवततः शिवेजंपयेदन्नपतेमंत्रं अन्नस्यनोदेहीतीत्यादि अ
गस्तिराग्निर्वडवानलश्च भुक्तंमयान्नंज्वरयत्वशेषं सुखंचमे

तत्परिणामसंभवं दृष्ट्वा त्वरेणैव सदापुरस्तु विस्मः समस्तैर्द्वि
पदेहदेहो प्रधानभूतो भगवान्वसिष्ठैकः सत्येव नैतान्नमशेष
मेतद्दारोप्यदमेव परिणाममलं भक्षयेदथ नौ वृत्ते प्रसादाज्जा
नकीपतेः श्रीक्षेरिक्षेजीपादित्यं भगवान्नामधेयगले सद्भिः
श्रौचविधिं विधाय चरणौ प्रक्षाल्य चोपस्पृश्य द्विः संस्पृज्य जग
त्पतिं कुलपतिं श्रीकोशलेन्द्रं नृपं प्रपद्यानि मिथ्यापि वन्निय
स्तथा धारय मारणागिरं वहंगं प्रियुगं प्रसजपशपनत्वासाघ
सघः स्वपेत् रामस्तं देह नुमंतं वैनतेयं दकोटरं शपनेपः स
रेन्निसंसदुःस्वप्नं नश्यति मूलं सत्वाजपेद्रामरक्षां विघ्नो
पशान्तये गुर्वर्थे तिष्ठन्तः पपाह्निया याज्यतः स्वपेत्सदैव इत्या

दिमन्वादिमुनिप्रणीते साङ्गे प्रणीते पथि वर्त्तमानः न बाध्यते
निमित्तकर्मपाशैः श्रीरामचन्द्रस्य परे स्वमेति इति शापनविधिः
रात्रिप्रथमपक्षाये अथास्य श्रीमन्त्रराजस्य पुरश्चरणमुच्यते वि
नायेन सिद्धिः स्यान्मन्त्रो वर्षशतैरपि भक्तिश्रद्धेच्छदानादिविरा
याति प्रसादितात् गुरोर्मन्त्रवरं लब्ध्वा मन्त्री भिक्षप्रदं शुभः पूर्वे
वस्य जपेन्नित्यं जपे चानिपत्तवतः षट्सहस्रं सहस्रं वा शतं
वाष्टोत्तरं शुचि एवमाराधितो रामो यदा भक्तिं प्रबोधयेत् पुर
श्चरणं कृत्वा पापप्रवेशे वा विधीयते यथाशक्ति नियमान्तं वहि
र्णमानमात्मवित् पुरश्चरणवत्सर्वं कुर्याद्धोमं विहाय तत् इ
ति पूर्वकल्पं ततः संकल्पकुर्वीत पुरश्चरणमादरात् चिरंति

रंतरे शैले वा नियतात्मा दृढव्रतः शैलाग्रे जलमध्ये वा तीरे वा लव
णांबुधेः नदीतटे स्वस्थमूलरम्ये बिल्ववनांतरे प्रसंस्रवणशिव
स्थाने कषभादिविवर्जिते अश्वत्थबिल्वतुलसीवने पुण्यांत
एवने गवां गोष्ठे पुण्यतीर्थे पुण्यक्षेत्रे प्रशस्यते इति स्थानानि
वैदिकाचारयुक्तानां शुचीनां श्रीमतां गृहे सत्कुलस्थानजाता
नां भिक्षामाददानजन्मतो भुंजानो वा हविष्यान्नं शाकं पाव
कमेव वा पयो मूलं फलं वापि यद्यद्व्रतोपपद्यते तत्तमीपे व
हं मूलं फलं क्षीरं दधि मिष्टान्नं सक्तवः शाकं चाष्टविधं चान्नं
साधकस्योच्यते बुधैः इति भक्ष्यनियमः लवणं च फलं चैव दा
रैलोद्रं सांतरं माषमुद्गमसूरधान्कोद्रवाश्चणकानपि त्र

सद्भावणमभ्यंगं वर्जयेदन्यपूजनं विनाश्रमो चित्तेनित्यमथ
नैमित्तिकं च यत् क्षौरं शूद्रपतितव्रात्यनास्तिकोच्छिन्नभाषणं
असत्यभाषणं जैह्म्यभाषणं परिवर्जयेत् अन्यैरपि न भाषेत ज
यहोमार्चनादिषु वाङ्मनःकर्मभिः नित्यं निःस्पृहो वनितादि
षु वर्जयेद्गीतकाव्यादिश्रवणं नित्यदर्शनं तांबूलं गंधले
पं च पुष्पधारणमेवच मैथुनं तत्कथालापं तद्गोष्ठीः परिवर्जये
त् कौटिल्यं स्वप्नमभ्यंगमनिवेदितभोजनं असंकल्पितकांस्य
च वर्जयेन्मर्दनादिकं त्यजेद्भस्मादिकस्नाने स्रग्गंधामलकादिकं
इति वार्जानि स्नायाच्च पंचगव्येन केवलामलकेन वा श्रुतिस्मृ
तिपुराणोक्तमंत्रैः स्नायादनंतरं शक्तौ त्रिषवणमन्यथा सकृद्वा

६१ चरेत् इति स्मशानानि पमः वर्तुलं न कोष्ठं तन्त्रकृत्वा कूर्माकृति
97 लिखेत् स्वाग्रमंकमेणो वद्धे घ्राघष्ठमहिश्च च काष्ठिवर्गान्स
मोशान्यां तथा मध्ये स्थलाधिपं तन्नामाद्यक्षरं पत्रकूर्मास्यतद
दीपकं तस्यापूर्वकोष्ठे हस्ताहावधोर्यः कुक्षिपार्श्वको शेषकोष्ठ
भवेत्पुच्छं मुखे विसिद्धिरनुत्तमा कोष्ठनेकास्थाने महाक्लेशः कु
क्षौ दुःखमवाप्नुयात् पार्श्वहानिस्तथा पुच्छे पीडा स्यात् बंधनादि
भिः मोक्षार्थी वह्नेकुर्यात् दक्षिणे त्वाभिचारिकं श्रीकामः प
श्चिमे भूत्वा उत्तरे शांतिदं भवेत् ईशान्ये शत्रुनाशः स्यादाग्नेयः
शत्रुदीपकः नैरृत्ये शत्रुभीतिः स्याद्वायव्ये चपलायनं स्म ६१
मे वा विपिने वापि पत्रकुत्रावलोकयेत् दीपस्थाने जपं कुर्या

सर्वकार्यमभीप्सुभिः कूर्मचक्रमविज्ञाय यः कुर्याज्जपयज्ञकं स
स जाप्यफलं नवाप्नोति सर्वानर्थो विकल्पने इति कूर्मचक्रं कुशाजि
नांबरेणाद्यां कल्पयेदासनं बुधः स्वस्तिकादिक्रमेणात्र विशेत्तत्र
निराकुलः स्तंभने गजचर्मोप मारणे महिषं तथा मेषीचर्म तथो
च्चाटे खड्गजं वश्यकर्मणि विद्वेषे जांबुकं प्रोक्तं मवेद्रोचर्म शांति
दं सर्वसिद्ध्यै व्याघ्रचर्म ज्ञानसिद्ध्यै मृगासनं वस्त्रासनं रोगकरं वे
त्रजे विपुलां श्रियं कौशेयं पौष्टिके कार्ये कंबलं दुःखमोचनं वंश
सने च दारिद्र्यं दौर्भाग्यं पदारुजासने धरण्यां दुःखसंघातं पाषाणे
दुःखसंभवः तृणासने यशोहानिरेतत्साधारणे जपे इत्यासन
विधिः रुद्राक्षशंखपद्माक्षपुत्रजीवकमौक्तिकैः स्फाटिकैर्मणि

रत्नैश्च सौवर्णैर्विद्रुमैस्तथा कुशैः पूर्वैर्दीदशंस्यपुगंहस्यसा
क्षमालिका अंगुलीगणनादेकं रेखयाष्ठगुणं फलं पुत्रजीवै
र्दशगुणं शतं शंखैः सहस्रकं प्रवालैर्मणिरत्नैश्च दशसाहस्रकं
स्मृतं तदेव स्फटिकैः प्रोक्तं मौक्तिकैर्लक्षमुच्यते पद्माक्षैर्दश
लक्षं स्यात्सौवर्णैः कोटिमुच्यते कुशग्रन्थ्या कोटिशतं रुद्राक्षैः स्याद
नंतकं तुलसीकाष्ठघटितैर्मणिभिर्जपमालिका सर्वकर्मणि स
र्वेषांईप्सितार्थफलप्रदा अष्टोत्तरशतैर्माला पंचाशच्चतुराधि
कैः सप्तविंशत्या पंचदश्याभिचारिके अनुलोमविलोमार्णैः
मातृकार्णैः सविंदुकैः क्षमेरुकैः साष्ठोत्तरवर्णमाला स्याद्योगिनां शुभा
गोपुच्छसदृशी कार्या एकान्तरा समेरुका मुखं मुखेन संयोज्य पु ९८

ङ्कं पुटकेन योजयेत् प्रोक्तव्याप्तिनरक्ताद्यैः सर्वैस्तत्कर्मसिद्धये जप
मालां विधायेत्थं ततः संस्कारमारभेत् क्षालयेत्पञ्चगव्येस्तां सद्यो
जातेन तज्जलैः चन्दनागरुगन्धाद्यैः वामदेवेन घर्षयेत् धूपयेत्ता
मघोरेणालिपेत्तत्पुरुषेणानु मन्त्रयेत्पञ्चमेनैव प्रत्येकं च शतं शतं
मेरुं च पञ्चमेनैव तया मन्त्रेण मन्त्रयेत् येन प्रतिष्ठितां मालां तमेवानु
मनुं जपेत् अन्यमन्त्रजपो विद्वान कार्यो कर्हिचिद्बुधैः न स्पृशेद्वा
महस्तेन काचेच्छां न कारयेत् अंगुष्ठं मोक्षदं विद्यात्तर्जनी शत्रुना
शिनी मध्यमा धानसंसिद्ध्यै शान्तिकर्मण्यनामिका कनिष्ठाक
र्षणे ह्येषा जपकर्मणि सिद्धिदा अंगुष्ठेन विना कर्म कृतं तन्नष्फलं
भवेत् तर्जन्यां न स्पृशेत्सूत्रं कंपयेन्नाविधूनयेत् अंगुष्ठपर्वम

ध्यस्थंपरिवर्त्तसमाचरेत् आरभ्यानामिकामूलात्मात् दक्षिणेप
नवैकमात् मध्यमामूलपर्यंतंजपेद्दशाह्रपर्वसु ॐसद्योजा
तंप्रपद्यामिसद्योजातायवैनमः भवेभवेनातिभवेभवस्वमां
भवोद्भवायनमः ॐवामदेवायनमोज्येष्ठायनमःश्रेष्ठायनमो
रुद्रायनमःकालायनमः कलविकरणायनमोबलायनमो
बलप्रमथनायनमः सर्वभूतदमनायनमोमनोन्मनायनमः
ॐअघोरेभ्योथघोरेभ्योघोरघोरतरेभ्यःसर्वेभ्यःसर्वशर्वेभ्यो
नमस्तेअस्तुरुद्ररूपेभ्यः ॐतत्पुरुषाय· ॐईशानाय· ५ इति
पंचमंत्राः इतिजपमालालक्षणं जपःस्यादक्षरावृत्तिःसउ
क्तोपांशुमानसः सउच्चनीचस्वरितैःशब्दस्वच्छपदाक्षरैः म

त्रमुच्चारयेद्वाचाजपयज्ञःसवाचकः शनैःरुच्चारयन्मंत्रमिषदो
ष्ठौप्रचालयेत् किंचिच्छ्रवणायोग्यःस्यादुपांशुःसजपस्मृतः धिया
पदक्षरःश्रेणींवर्णस्वरपदात्मिकां उच्चरेदर्थंतस्मत्पासउक्तो
मानसोजपः उच्चैर्जपाद्विशिष्ठःस्यादुपांशुर्दशभिर्गुणैः जि
ह्वाजपःशतगुणःसहस्रोमानसस्मृतः पशुभावेस्थितामंत्राःके
वलावर्णरूपिणः सुषुम्नाध्वन्युच्चारिताःप्रभुत्वंप्राप्नुवंतिते
एकस्यमंत्रनाप्यस्याप्यंतर्वाह्योदिवानिशिच पदेकंतंजपंविद्धि
लक्षसंख्याविधंमुने मंत्राक्षराणिविधिवद्दत्तौप्राणानिभाव
येत् तामेवपरमेव्योम्निपरामामृतवृंहितां दर्शियत्सात्मसद्भावं
पूजाहोमंविनापिसन् नहोमोमानसेजाप्येसर्वदेशेचसर्वदा

१०० जपति क्षो द्विजः श्रेष्ठः सर्वयज्ञफलं लभेत् सर्वेषामेव यज्ञा
नांजपयज्ञः प्रशस्यते अहिंसया हि भूतानां जायतेसौ व हा
100 वलः यज्ञानां जपयज्ञोहमित्याह भगवान्हरिः पद्मनाभी
ये ध्यावंतः कर्मयज्ञाख्यः प्रदीप्तानितयांसि च सर्वते जपय
ज्ञस्य कलांनार्हंति षोडशीं जपेन देवतानित्यं स्तूयमानाप्र
सीदति प्रसन्ना विपुलान्भोगान्दद्यान्मुक्तिं च शाश्वतीं मा
नसः सिद्धिकामानां पुष्टिकामे रूपांशकः वाचिको मारणे चैव
प्रशस्तो जपरूपितः मंत्रदेवप्रकाशित्वयां सूर्यस्याग्नेर्गुरोरिं
दोः दीपस्य च जलस्य च विप्राणां च गवां चैव सन्निधौ सन्मुखो १००
जपेत् मंत्राणि वो मनः संहरणे शौचमौनं मंत्रार्थचिंतनं अ

व्यग्रत्वमनिर्वेदोजपसंपत्तिहेतवः उष्णीषीकंचुकीनग्नोमुक्तके
शोगलावृतः अपवित्रकरोऽशुद्धः प्रलपन्नजपेत्क्वचित् अप्रा
क्षतौकरौकृत्वाशिरस्याप्रावृतोपिच चिंताव्याकुलचित्तोवाक्रुद्धो
भ्रान्तःक्षुधान्वितः अनासनःशयानोवागच्छन्नुच्छिष्टएववा र
थ्यामामशिवस्थानेनजपेत्तिमिरान्तरे उपानद्गूढपादोवायान
शय्यागतस्तथाप्रसार्यजनपेत्पादौकुक्कुटासनएवच पतितानां
मन्त्यजानांदर्शनेभाषणेऽशुचे क्षुतेष्ठीवेवापुगमनेजृंभणेजपम्
त्यजेत् प्राप्यवाचमप्येतेषांप्राणायामंषडंगकं कृत्वासम्यक्
जपेच्छेषंपद्मासनादिदर्शने मार्जारकुक्कुटक्रौंचश्वानशूद्रवरे
कपिं दृष्ट्वाचमनचोत्कर्मेस्पृष्ट्वास्नानविधीयते अशुचिर्वाऽ

१०१ चिवीपिगच्छंस्तिष्ठन्स्वपन्नपि मंत्रैकशरणोविद्वान्मनसैव
सदाभ्यसेत् रहोजपःसमःप्रोक्तोगोष्ठेशतगुणस्मृतः आरा
101 मेचत्तथारोपसहस्रगुणउच्यते अयुतंपर्वतेपुण्यंनद्यांशत
गुणंततः कोटिर्देवालयेप्राहुःरनंतंविष्णुसन्निधौ शक्तश्चे
त्सर्वमेवैतत्दृष्टशक्तःशक्तितोजपेत् निष्कामोवासकामोवाति
पधविधिगोचरः तथाचोक्तंश्रीमद्भागवते तावत्कर्माणिकु
र्वीतनिर्विद्येतयावता मत्कथाश्रवणादौवाश्रद्धायावन्न
जायते सततंराममंत्रोयंसंस्कृतिनेक्षतेक्वचित् रसनास्यक
फलस्यैवपावकोसंस्कृतोयथा इतिजपलक्षणं जपेच्चनियतो १०१
नित्यंत्रिकालंपुरुषोत्तमे अर्चयन्नेवचात्मानंमनोयावन्नपउमा

दितं तर्पयेच्च विधानेन दशांशं शुद्धवारिणा पुष्पाक्षतादियुक्ते
न जलेनैव पूजयेत् पूर्ववत् ततो विल्वफलैः पुष्पैः पत्रैरपि हुताशने
पूर्वोक्तेन प्रकारेण रामसायायपूजयेत् मधुक्षुभिः संयुक्तैः पयै
र्द्धापायसेन वा तिलैर्वान्यैतरैरेवं ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः पूजात्रै
कालिकी नित्यं तर्पणमार्जनमेव च होमो ब्राह्मणभुक्तिश्च पुर
श्चरणमुच्यते गुरोर्लब्धस्य मन्त्रस्य प्रसन्ना च यथाविधिः पंचा
गोपासनं सिद्धः पुरश्चैतद्धि धीयते निःकामानामनेनैव साक्षा
त्कारो भवेदपि अर्थसिद्धिः सकामानां सर्वं तेन निःफलं भवेत्
पंचांगमेतत्कुर्वीत यः पुरश्चरणं बुधः स त्रैविजयते लोके वि
घ्नेश्वर्यसुतादिभिः आराधनं तेन च मध्येच ब्राह्मणान्भोजयेद्बहून्

दिनेदिने यथाशक्त्या गामसद्द्विरूपभक्तितः सम्भोजितेषु विप्रे
षु तत्सर्वं सफलं भवेत् संसारे दुःखभूयिष्ठे पदेपदे स्खलमात्म
नः पंचांगोपासनेनैव रामं भजेनु भक्तितः पंचांगोपासनं म
त्त्यापुरश्चरणमुच्यते एतद्धि विदुषां श्रेष्ठ संसारोच्छेदकारणं
तपोनसदृशो धर्मो नानेन सदृशं तपः नतेन साधनं किंचित्
दृष्टार्थस्य तपोधन इति पुरश्चरणं यदि होमेत्वशक्तः स्यात्
जायां तर्पणं पिवा तावत्संख्याजपेनैव ब्राह्मणाराधनेन च भ
वेद्दशगुणोपेनैव पुरश्चरणमात्मचे यद्यद्दंगं विहायेत तत्संख्या
द्विगुणो जपः कर्तव्यात्मासिध्यर्थं तदशक्तेन भक्तितः तच्चे
दं विहायेत तत्तेनैकमवाप्नुयात् अंगहीनं भवेद्यत्कर्म ने

कार्यसाधने सर्वथा भोजयेद्द्विजान् कृतसांगत्वसिद्धये विप्राण
धनमात्रेण वा वांछासांगपदामुपात्त् जपाद्दशांशतो होमस्तद्दशांशे
न तर्पणं मार्जनं तद्दशांशेन भोजनं एवं सिद्धे मंत्रराजे प्रयोगान्
साधयेद्बुध नित्यमंतद्विजानीयात्प्रशांतिशांतकर्मणि मंत्रा
णां हृद्ध्मध्यस्थं साध्यनामाक्षरं लिखेत् विदर्भएव विज्ञेयो मंत्रि
भिर्वश्यकर्मणि आद्यावर्त्ते च मंत्रः स्यात् नाम्ना सो संपुटः स्मृतः
एवं सर्वत्र मन्त्रेषु परस्पर्त्तं मंत्रवेदिभिः आद्यावर्त्ते महान्नाम
सर्वाणि द्रोधनं मतं विद्वेषणविधाने तु प्रशस्तमिदमीरितं
मंत्रस्यान्ते भवेन्नाम स योगः प्रोच्चाटने मतः अंते नाते भवेन्मंत्रः
पल्लवो मारणे मतः इति षट्पल्लवस्थानं ज्ञात्वोदयपरिजाय

कर्मकुर्याद्यथोचितं क्ष्मातत्त्वे स्तंभनं कुर्यादप्तत्त्वेन शांतिकांशु
भं वश्यमाकर्षणं चैव तेजसा त्वोदयेमति उच्चाटनं मरुत्तत्त्वे
व्योमतत्त्वे च मारणं जानीयादिति तत्त्ववर्णाः विदुगतेः पृथक्
इति तत्त्वस्थानं वेदाक्षयोनि अहुंड अवलं तेगबडुलकं ऐंकजा
कारमध्याह्ने शांतिकाद्दो नियोजयेत् इतिकुंडानि लौकिकेग्नौ
शांतिकास्यान पौष्टिके च शुभं तथा वटजे स्तंभने मोहः श्मशाने
शत्रुमारणे विभीतकाग्नौ विद्वेषः षट्कर्मण्यनयोमता इ
त्यग्निपः अंगुष्ठानामिकाभ्यां तु जपेन्मारणकर्मणि इतिजप
स्थानं उदयाद्यामपर्यंतं हेमंते पौष्टिकं जपेत् यामद्वयं पूर्वाह्णे
शिशिरे मारणं जपेत् वसंते प्रहरादूर्ध्वं यावन्माध्यान्हिके जप १०३

न कार्यमाकर्षणं तत्र सन्ध्ये रिष्ठस्य वस्तुनः । मोक्षेत्र नीपकोमा
मे विहितो द्वेषकर्मणि । ततोस्तमनपर्यन्तमुच्चाटे तोपहागमे अ
र्द्धरात्रे निशीथे च जपेच्छारद् शान्तिकं । यस्मिन्कस्मिन्नृतौ कार्यमं
त्राणां साधनं शुभं । उच्चाटमपरान्हे तु संध्यायां मारणं तथा । शां
तिकं अर्द्धरात्रे च तत्र द्वेषं सर्वकर्मं च । इति अनुष्ठाने पूर्वामुखे
भवेद्वश्यार्थे दक्षिणस्यामभिचारिकं । पश्चिमे च धनं विद्यादुत्तरस्यां तु
शान्तिकं । आकर्षणमथाग्नेये नैऋत्ये मारणं तथा । उच्चाटनं च वा
यव्ये ईशाने मोक्षदायकं । इति दिग्जपः । शुक्लपक्षे द्वितीया च तृ
तीया पंचमी तथा । बुधदेवगुरुप्रीता पौष्टिके शंसिता बुधैः । अष्ट
मी नवमी चैव दशम्येकादशी तथा । शुक्रभानुसुतोपेता शान्तावि

१०४ 104 हेवकर्मणि अतश्चतुर्दशीकस्माच्छान्तिवारेतथाष्टमीउच्चाट
नेत्रिशस्तायेजपःशंकरभाषितः अमावास्याष्टमीकस्मात्ताहृ
कूवेचचतुर्दशी भानुनाततसतोपेताभृगुतेनापिसंयुता मारण
तेभनेचैवजपहोमप्रशंसिता इतितिथिनिर्णयः लक्षंतदर्ध
मथवाजपित्वातद्दशांशतः तिलैर्वाकमलैर्हुत्वापयघटिक्तैंतद
भूते विल्वप्रसूनैरैश्वर्यं अर्चितेर्नोहुतेभवेत् पालाशकुसु
मैहुत्वामेधावीवेदविद्भवेत् दुर्वाभिश्चगुडश्चाभिःप्रत्येकमपि
वाक्षतैः निरामयोपिदीर्घायुर्भवेत्सवत्सपोतिधे आत्मेपका
मोभुंजीयात्दत्तंमंत्राभिमंत्रितं समेधामंत्रपुत्राभःपीत्वावै १०४
चकविर्भवेत् रोगीचोवधहोमेनरोगान्मुच्येततत्क्षणात् स

स्यकुंचंदनतोयेन प्रत्यग्रैनैश्चसमुद्भितैः जातिप्रसूनैर्हुत्वा तु
राजानं वश्यमानयेत् ध्यात्वापि मन्मथं रामं सीतामपि रतिं स्मरे
त् सर्ववश्यप्रयोगेषु जपहोमादिकर्मसु रामेन वांछपत्नारं स्मरे
न्नारायणभक्तितः उपति सहश्रीकं न्यां लाजाहोमेन साधकः वां
छितं फलमाप्नोति हुत्वा रक्तोत्पलैर्नवैः हुत्वा नीलोत्पलैः सम्य
क् वशयेदखिलं जगत् रामं विधिवदाराध्य ज्वलितेग्नौ प्रयोग
वित् मधुरत्रयपृक्तेन पायसेन हुतेन तु सर्वाधिपत्यं वैदुष्यमभ
वत्येन संशयः तिलैश्चतंडुलै राज्यैर्हुत्वा लोकस्य पूज्यतां प्रा
एत्संवत्सरं यावदष्टसहस्रं दिने दिने जपेच्च जुहुयाद्दानाद् शं
शंसहृत्तोधिसा अपमेवान्नदो लोके सर्वेषामपि जायते विल

१०५ प्रसूनैकुमंत्रेणाथाविल्वदलैरपि हुत्वाप्स्लभते लक्ष्मीमचिरान्मं
105 त्रसाधकः श्रीरामचंद्राश्रमंडलेवत्सरं मुने उदयादस्तमानंतं ज
पेन्मंत्रमनन्यधीः फलं भवति तस्याश्रु देवानामपि दुर्लभं ए
जैश्वर्यमुपभोगार्थं जपेल्लक्षमनन्यधीः पद्मैर्विल्वप्रसूनैर्वा द
शांशं जुहुयान्मुने समुद्रतीरे गोष्ठेवा लक्षजापी पयोव्रतः पा
यसेनाज्ययुक्तेन हुत्वा विद्यानिधिर्भवेत् परिक्षीणाधिपत्यो
पःशाकाहारो जलांतरे जपेल्लक्षं च जुहुयाद्विल्वपत्रैर्दशा
शतः तदेव पुनराप्नोति स्वाधिपत्यं न संशयः उपोष्य गांगादि
जलांतरे शेकपलोत्थितैर्वा विल्वप्रसूनैर्मधुरत्रयाक्तैः राज्य १०५
श्रियं विंदति मंदभाग्योप्यनुष्ठाता समरं वांछितं स्यात् माघमा

मेजलेस्थित्वाकंठमूलफलाशनैः जपेल्लक्षंचजुहुयात्पा
यसेनार्चितेनले दशांशंपुत्रपौत्राप्तैस्तुष्टेषंप्राशयेत्स्त्रियां
श्रीरामसदृशःपुत्रःपौत्रोप्यस्यप्रजापतेः वलिष्ठश्शत्रुभि
र्मैत्रीपरिभूतोवमानितः तदाहनहनेत्युक्त्वानामान्तेवैरि
णांजपेत् ध्यात्वारघुपतिंक्रुद्धंकालानलमिवापरं आक
र्णसृष्टशराकृष्टकोदंडभूमंडले रणांगणोरिपुन्सर्वान्तीक्ष्णा
मार्गनवृष्टिभिःसंहरंतंमहावीरंमुग्नमेवद्ररथ्यस्थितं लक्ष्म
णादिमहावीरैर्वृतंहनुमदादिभिःकोटिकोटिमहावीरैश्शैल
वृक्षकरोद्धतैः वेगात्करालहुंकारभोभोकारमहाहवैः न
दद्भिःपारिवद्भिःसमरेरावणंप्रति एवंध्यानिरतःस्थसेमांमा

१०६ 106

रणमपरियोः रिपोः पुनः जुहुयात्कालमल्लीपुष्पैः दशांशं मं
त्रसाधकः अन्ये स्वयंसमहृपि शत्रुशिष्यसंस्थिते वैरिणां
णवर्णं ध्यात्वा पथ्याशनो नरः बुद्धेः विधाय एवं वस्त्रं वै अनामा
सेन मारयेत् सीताहरणशोकाग्नितप्ती भीमं तमचेतनं जपे द्
भुपत्तिं ध्यायेन्निराहारो जलेच सेतौ दशांशं तत्तिलैर्हुत्वा लं
भयत्यशत्रुसंहतिं निधाय पवाणु बीजं तेतन्नाम स्त्रामयेत्तिव
जपेल्लक्षं निराहारो जुहुयाच्च तिलैरपि रामं ध्यात्वा विवर्णं च
सीतान्वेषणकातरं भ्रामयेदचिरं साक्षाद्धेमाद्रिमपि वैरि
णां अन्येपि बहवः संति प्रयोगा मंत्रराजके किंच प्रयोगक १०६
र्तॄणां परलोको न विद्यते प्रयोगसिद्धिरेतेषां फलं नान्य द्व

विप्यत्ति निःकामानां च भक्तानां जपहोमादिकर्मणा मुक्ति
रेव फलं तेषां अस्मात् किंचिन्न विद्यते विद्वन्ब्रह्मास्त्रमादाय पशु
शाद्दैन विमोचय नायं मुक्तिप्रदो मंत्रो मारणादौ प्रयुज्यतां इ
ति प्रयोगसाधनं अथातः संप्रवक्ष्यामि नानायंत्राणि मंत्रिणां
नानार्थहानिरामस्य नानाकल्याणमात्यपृथक् पंचरात्रे ब्रह्मसं
हितायां उक्तं प्रतन्यते तथाहि षट्कोणं मंत्रिणां चक्रमालिख्य
त्वा केसरं संपुटं कोणेषु मंत्रवर्णाश्च बहिरष्टदलं अब्जे दले
षु विलिखेन्मूलं ततः प्रणवसंपुटं पुनः पूर्वं पुनः पयसे हा द
शारं दलेषु च त्रैलोक्यमोहने बीजनामसंपुटं क्रमालिखेत् क
र्णिकायां लिखेन्नाममंत्रमंत्रविद्भिः ततो महास्त्रदर्शनेन त

१०७ वेष्टितं कुंकुमसृतमं पृथिव्यां संपुटं वा येव त्ताष्टकविभूषितं
चतुष्कोणं भूमिमथां कुशपाशावनिप्रयुक्तं भूर्जपत्रे लिखे
देत्तत् एतच्चनाद्यैः शुभेहनि विलिख्य धारयेन्मंत्री मण्डिवा
दक्षिणे भुजे नतस्य विघ्नंते पापं पापावनत्रयध्नंते स्थिते व्याधि
भिर्नाभिभूयते नाहिभिर्न चतस्करैः नारिभिर्न राजैर्मंत्रैः
नचान्यैः क्षुद्रजन्तुभिः स्त्रियो वश्या भवेत्स्येव दर्शनात्तस्य मं
त्रिणः राजानो मंडलीकाश्च सामंताउपमंत्रिणः धनधान्य
समृद्धिः स्यात्सर्वा क्रामाश्च विंदति त्वया पुत्रनवक्तव्यं मंत्र
राजे महोदये नाशिष्याय नपापाय नाशांताय नाप्रियाय च १०७
शिष्याय भक्तिनिष्ठाय श्रद्धाभक्तियुताय च वक्त्रं प्रदातव्य

मध्यानारकं व्रजेदिति अस्यार्थः षट्कोणं चक्रमालिखेत्
परस्परं वैमुख्येन त्रिकोणयुग्मं लिखेत् ततश्चैशानेयनैर्ऋ
त्यवारुणवायव्येशानां तामध्येमध्ये तत्रेतावदेवं षट्कोणान्ता
ऐशानीदिशमारभ्य आग्नेयान्तमालिखेत् तामेवारभ्य को
वेरीपर्यन्तं लिखेदिमां आरभ्य पुनरैयन्तसेय षट्कोणान्तो
दिता स्वरकेसरसंयुक्तमित्येतद्बहिरष्टदलाम्बुजमित्येनेन संव
ध्यते कोणेषु मन्त्रवर्णान् पूर्वादिषट्कोणेषु ओं एमायहुंफ
ट्स्वाहेति मन्त्रः श्रीं एमायहुंफट्स्वाहेति वा ऐं एमायस्वाहे
ति वा षट्मन्त्रवर्णान् यथाक्रमं लिखेत् स्वान्ततो वर्तुलनेरेखाद्वयं
लिखेत् बहिरष्टदलां डं बहिरष्टपत्रके स्वाकेसरसंयुता

१०८ षोडशस्वरकैसंहितं दलेषु विलिखेन्मंत्रं तेष्वष्टदलेषु च ॐ न
मो नारायणायेति मूलमंत्रं लिखेत्ततः प्रणवः संपुटं एकैक
मक्षरं प्रणवद्वयमध्यगतं यथा भवति तथा लिखेत् पुनः पूर्वं
षट्कोणं पूर्वमंत्रसहितं लिखेत् ततः कोणान्तस्य कुर्वीतले
रेखाद्वयं कुर्यात् पुनः पद्मं द्वादशाक्षरं द्वादशदलेषु त्रैलो
क्यमोहनं बीजं क्लीमिति बीजं नामसंपुटमालिखेत् ततः क
र्णिकायां षट्कोणमध्ये ड्व कर्णिकारेखान्तस्योत्पध्यस्य व
लितो नाम लिखेत् कथंभूतेनारामंत्रविदर्भितं नारादिनव
सप्ताकमंत्रैर्विदर्भितं आद्यामंत्राक्षरद्वयं अनन्तरं साध्यना १०८
माक्षरमेकं पुनर्मंत्राक्षरद्वयं एवं नाम्नोक्षरमासन्नियावत्ता

ल्लिखेत् एतच्छिद्रभित्तिं तथा च मंत्रांशके द्वे द्वे मंत्राक्षरे पंचत्रए
कैकं नामसाध्यकं विदर्भितं तु तन्मंत्राक्षं सर्वरक्षाकरं परं इति
शांतिके त्वादौ मंत्रं समालिखेत् अनंतरं साध्यनाम विलि
ख्य पुनर्मंत्रं समालिखेत् तदेतत्संपुटमित्युच्यते तथा
मंत्रमालिख्य पूर्वं वै साध्यं च तदनंतरं पुनश्चांते लभेन्मंत्रं स
पुटं शांतिकर्मणि ॥ वश्ये तु आदौ मंत्रप्रथमाक्षरं ततो नाम्नः
प्रथमाक्षरं पुनर्मंत्रद्वितीयाक्षरं पुनश्चांते लभेन्मंत्रं ततो ना
म्नो द्वितीयाक्षरं एवं यावन्नामाक्षिता वल्लिखेत् विविधकु
सुममालावत् एतद्ग्रथितं तथा च एकैकं साध्यवर्णं तु मा
लावत्संपुटीकृतं मंत्रार्णैर्ग्रथितं चेत्तत्तु वश्याकृष्टविधौ

१०९ स्फुरति परमंत्रभेदनेनु आदौ मंत्रं ग्रथितं वश्याकृष्टविधौ
109
स्फुरति इति पुनर्नाम्नो वशिष्ठाक्षराणि पश्चान्नाम्नोक्ष
राणि सावशेषाणां लिख्य पुनर्मंत्रं ग्रथितं लिखित्वा विलि
ख्य पुनर्मंत्रं समस्तं लिखेत् एतत्कृतं तथा आदौ मध्ये तथां
ते च मंत्रं कुर्याद्धि चक्षणः मध्ये मध्ये मकेनसंस्थापनमित्यपि
धीपते अधमेवरोध इति केचिदाहुः षोडशास्त्राणि नवदलंत
रे रेखाद्वयमध्ये कादीन्स्थापयेत् पुनश्च षट्कोणे मूलमंत्र
वर्णान्ततो नेत्रावर्तुलरेखाद्वयमध्ये ओं अमुष्य प्राणा इह
प्राणा अमुष्य जीव इह स्थितः अमुष्य सर्वेन्द्रियाणि वाङ्मनः १०९
प्राणा इहाविशंतु स्वाहेति प्राणप्रतिष्ठामंत्रं लिखेत् अस्या

विशेषोगृहमुखादेवहेमाः श्रीकमलवल्लभायचोक्तं ततो
द्वादशदलेषुत्रैलोक्यमोहनीजींसाध्यनामसहितंततोवर्तुल
रेखाद्वयमध्येसुदर्शनमंत्रं अष्टदलेकोणेषुप्रतिकोणांछुकारंलि
खेत् ततोबहिश्चतुःकोणेषुप्रतिकोणेषुपाशांकुशावनीबीजं
लिखेत् इतिविलिख्यधारयेदित्यादिसम्यगर्थः अत्रसर्वत्रप
त्रस्यधारणेमुहूर्त्तादिविशेषः पंत्रांशकोक्तः कथ्यते तथाच
शुभदिनेशुभनक्षत्रेशुभदेशात्यवर्जितेसशिष्यस्तत्र आचार्यः
शिष्योवाततद्भावतः उदङ्मुखः प्राङ्मुखोवाऽपविश्यप्रणा
म्यच गुरुंविघ्नेश्वरंदेवंततोमंत्रेसम्यग्लिखेत् कामनाविशे
षतः कालविशेषाः कथ्यते वस्त्रपात्रकछोलिखेत्तुष्येदितो

११ विद्वेषणाद्यन्ते आद्रींपांमारणेप्रोक्तं मघात्तच्चाटपोरा
त्वयं आद्योमंत्रेसमरांतलिखित्वापश्चान्नामसमारंतलिखे
दिति वह्निमाले आद्यौनामसमारंतलिखित्वापश्चान्मंत्रेस
110 मारंतलिखेदिति तत्राद्योयोगउद्दिष्टश्चान्तेवत्पल्लवस्मृतः
इति तयोश्चविनियोगस्तथैवोक्तं तथाहि शांतिकेपौष्टि
केद्विष्येप्रापाश्चित्तेविशोधने मोहनेदीपनेयोगंप्रयुञ्जीतम
नीषिणः मारणेविघ्ननाशेचनानहभूतविनिहे उच्चाटनेचवि
द्वेषेपल्लवंसंप्रचक्षते इति अत्रसर्वत्रप्रसाध्यमुक्तंलिखि
ततः स्वनामचतुर्थ्यंतमस्यपदोत्तरं ततः फलवाचकंपदंद्वि ११
तीयांततनोदेहिकुर्वीतिवाह्निरभ्यसेत् एषः विधिःसाप्रदापि

काः एवं कर्णिकायां प्रणोहूपेण लिखित्वा वेष्टयेदित्याह म
हास्त्र दर्शनेनेदं वेष्टितमिति ॥ इदं चैत्रं महास्त्रदर्शनमहा
चक्राणां धाराधर्गान्तकडुछभयपकरछिं धिं छिं धिं भिं धिं विदा
रयपयामंत्रानन्वतानसमस्सपभस्सपत्रासपत्रासपहुंफट् हस्वा
हो इत्यावं वेष्टितं यथा भवति तथा लिखेत् ॥ चक्रमुत्तमं एत
दुत्क्रष्टं यंत्रं ॥ पृथिवीसंपुटं वा होपृथिवीमंडलं चतुः कोणसं
पुटं तत्पुरस्ताल्लिखेत् मध्ये कोणमिति यावत् वज्राष्टक
विभूषितं ॥ नरेंद्र वच चक्रं प्रतिकोणं लिखेत् तत्र छ कारा छ छ तब
हुं लिखेदित्यर्थः ॥ ततो बहिरेवाह यंत्रं लिखित्वा अनेनतां चतुः
कोणां कुर्यात् ॥ तां कोणेषु क्रौं ओं लं मिति ॥ अंकुशापाशाव नि

१११ विज्ञानि लिखेत् भूर्जपत्रे लिखेत् तद्रोचनाद्यैः गोरोचनकुं
कुमचन्दने कर्पूरादिद्रव्यैः अप्येहनिगुह पुष्पादिदिवस इति ए
तदुक्तं भवति आद्येऽष्टकोणं लिखेत् ततो वर्तुलरेखा द्व
यं ततो द्वादशदलं पद्मं पुनस्तत्र षड्दलं पद्मं तत्र सैकैकं दलं
केसरत्वाद्रूपयुक्तं ततो दलाग्रमध्यके वर्तुलं ततस्तथैव रे
खाद्वयं ततस्त्वन्तराले आद्यषट्कोणमध्ये वर्तुलमण्डले
कर्णिकायां साध्यनामसहितं मन्त्रं लिखेत् षट्कोणेषु म
न्त्रवर्णान् लिखेत् ततोऽष्टपत्रेषु अष्टाक्षरनारायणमन्त्रवि
भज्य लिखेत् पत्रस्य केसराद्वद्वैव यथा संबन्धेन भवेत् तथा १११
कामनाधीनो लेखनीयाविशेषोऽपि तथा च लेखन्यां चालि

विघ्नंत्रैवस्वपेद्दूर्वांकुरहस्तपपा आकृष्टोनुकारंजोत्यामारणेपि
नरास्थिजा स्तंभकर्मणि विहेयाराजवृक्षोद्भवास्तथा शांति
केपुष्टिकेचैववापुःकामविधौतथा सर्वोपशमनेचैवजल्प
नेस्तंभनेपिचा विद्वेषमोत्पादनेचैवशिलापातप्रणाशने स्व
र्वकर्मणि विह्वोमहद्दुच्चाटनेध्वजे क्षीरोद्भवतथासम्यग
कंवासाधयेध्वजे ज्वरसंतापशोकेचशत्रुणांमारणेतथा सा
ट्येत्सर्वेपीत्तवस्त्राणांतथा तथाद्रव्यभेदापिद्रव्यैश्चैवविवि
धैस्तैस्तैश्चद्रव्यैश्चंदनरोचनैः उशीरक्षीरकल्कैस्तुनात्रकार्याविचा
रणा नागेंद्रमदयुक्तावैतथावस्वचोत्तौना विपक्षारिपुसंमे व
नचिंतामानासंपदा ताडनोच्चाटनारीनि स्सद्ककर्मणिसाध

११२ येत् नैपाके क्षीरगुंजायाः संयोगे मारणं स्मृतं यंत्रांतं यंत्रराजं
तं एवं संलिख्य यत्नतः पूजयेद्धूपपुष्पाद्यैः ध्यात्वा देवं जगद्गु
रुं त्रिलोहवेष्टनं कृत्वा ततः पूजां च कारयेत् देवदेहे लगातेल
व्याधारयेत्साधकोत्तमः करे कंठे शिखायां वा यथासन्निहि
तं भवेदिति: अथ द्वितीयं यंत्रं नामसप्रणवं मध्ये षट्कोणं
बाह्यतो लिखेत् मंत्राक्षराणि कोणेषु कोणयोर्विश्वमोह
ने माहेंद्रमंडलं बाह्ये कपोले विलिखेदिदं रक्तेनानामि
कोत्थेन तापयेत् वारिणाग्निना सप्तभिर्दिवसैर्मंत्री रमामपि व
शानयेत् अस्यार्थः नामसप्रणवं मध्य इति आदौ लिखेत् व ११२
र्तुलरेखाद्वयं तस्य मध्ये साध्यस्य वक्तमो नाम सप्रणवं सप्रणवमध्यगतं

लिखेत् षट्कोणं वाह्यतो लिखेत् एतच्च प्रागुक्तप्रकारेण
कर्णिकाम्यवर्त्तुलरेखाद्वयात् वहिर्लिखेत् मंत्राक्षराणि को
णेषु ॐ एमाय हुं फट् स्वाहाऽष्टपत्रान्यानि ऐं एमाय स्वाहेति ष
डक्षराणि षट्कोणेषु यथाक्रमं लिखेत् कोणपार्श्वे विश्वमोह
ने हृपार्श्वयोः कोणपार्श्वे विश्वमोहने ॐ श्रीं ह्रीं श्रीं दाश
रथाय सीतावल्लभाय त्रैलोक्यमोहनाय नमः इति मंत्रं यथा
समवं लिखेत् मोहद्रुमंडलं वाह्यषट्कोणवहिर्भागे त्र्यछ
कोणचक्रं लिखेत् सर्वेषु च कोणेषु छकारं लिखेत् कपाले
विलिखेदिदं इदं पत्रं नराशिरः कपोले लिखेत् केद्वैर्व्वारिस्मा
ह रकेनानामिकेत्थ्यनकनिष्ठापार्श्वान्निहितायां त्रंगुली

निर्गतेन नक्तेन लिखेत् इत्यर्थः तापयेत् खादिराग्निना सा
ध्यमनुस्मरन् मंत्रं चाष्टसहस्रं जपेत् सप्तमदिवसमिति द्विः
खादिराग्निना तापयेच्छ्रैव वश्यते अथ पत्नीयं इदमेवपरं
मंत्रं मायाबीजेन वेष्टितं भूर्जे विलिख्य विधिवत् साध्यमूर्त्ति
तमालिखेत् षट्कोणमध्यस्थकालिकां वा श्मशाने खन
नं संध्यायां विजयेद्बलं त्रिभिर्दिनैर्न संदेहः संध्याकर्षण
माहवेत् अथेतत् इदमेवपरं पत्रे इदमेव वा कृष्णं भवति क
थमित्याह मायाबीजेन वेष्टितं ह्रामिति बीजेन निरंतरं लि
खितं च पेत् यंत्राजनं भवति कथमित्याह भूर्जे विधिव ११३
भूर्जपत्रे यथाशास्त्रं लिखित्वेत्यर्थः साध्यमूर्त्तिमालि

एवेन कृत्वा श्मशाने एवेनेन प्रागुक्तमार्गेण मंत्रेण संपाद्य शवदा
हभूमौ एवेनं तं निक्षेपणं कुर्यात् कथमित्याह संध्यायां विज
ये हलं सुपीतमसमये एवं कृते किं भवति बलं बलवतो प्र
तिपक्षं जयतीत्यर्थः साधककर्त्तृणामहवैत् साध्यस्यत्रपे
क्षितस्यबलतः समीनयतं साधयेदित्यर्थः अथ चतुर्थ
द्वितीयाक्षरसंयुक्तेनानाममध्ये लिखेन्मने कोणेषु तु हरेहणि
मवहिर्वहणामंडले वाहणां परितो लिखेत् णाधाघैः कलशो
दके तन्मुखे कल्पिते दीपं कपिलाज्येन पूरितं मंत्रेण वाद्य
दैवेशं दीपमध्ये विधानतः तत्र सत्वक्षयेन्मे त्रीहृपं भवततः सु
रे अतीतानागतं सर्वं पृच्छंवदति मंत्रिणः कुमारीपश्यती

११४ ह्लिंग्रंपुमानन्यदिनपथ्यपद्रि अस्यार्थः द्विजियाक्षरसंयुक्तं
नामसमध्यलिखेन्मुने गंडूत्थनेननसंपुटितसाध्यवस्तुनोना
मषट्कोणान्तःकर्णिकामध्येलिखेत् कोणषुत्रहूरेहूणि
नषट्कोणेषुरामायफहुंफट् स्वाहेतिबडूर्णानुद्धरेत् वहि
र्वहनमंडलंषट्कोणाहुहिर्धनुराकारमंडलंलिखेत् वहनं
परितोलेख्यंवडूजितबीजंसर्वतःनिरंतरंलिखेत् मंडलंसर्व
साधारणंभूपुराख्यंपाशांकुशावृतबीजयुक्तंलिखित्वाला
क्षारसेनवेष्टयेत् गंगाद्यैःकलशोदकेगंगादिसरिज्जलैः
कुंभंपूरयित्वातस्मिन्कुंभोदकेनघंत्रनिक्षिपेत् तन्मुखेक ११४
ल्पितंदीपंकपिलाज्येनपूरितं तस्यकुंभस्यमुखेकल्पितंदीपं

कुर्यात् कपिलाघृतेन पूरितं शरावं कृत्वा तस्यार्थः मंत्रेण्यांवा स्व
देवेशं दीपमध्ये देवेशं श्रीरामं दीक्षास्थंडिले आवाह्य विधान
तेऽत्यस्याप्यमर्थः श्रीराममंत्रस्य अगस्त्य ऋषिः पंक्तिश्छंदः
श्रीरामः परमात्मा देवता ॐ ह्रां इति बीजं स्वाहेति शक्तिः अक्षरा
णांतु ब्रह्माभृगुभरद्वाजो विश्वामित्रो थ गौतमः पौलस्त्यो वा
मदेवश्च ऋषयः परिकीर्तिता तथा छंदांस्यपि यथाक्रमेणैव
गायत्र्युष्णिगनुष्टुप् बृहती पंक्तिस्त्रिष्टुप् जगती चेति छंदांस्युक्ता
नि सूरिभिः देवता अप्यक्षरक्रमेणैव परमात्मा हरी रुद्रोग्निस्सूर्यः
स्कंदः पितामहः एतास्तु देवताः प्रोक्ता वीतिहोत्रस्तु सप्तमः व
र्णास्तु प्रथमः श्वेतवर्णस्याद्द्वितीयो नीलसमः प्रमत्त तीयः पिंग

११५ वर्णस्तु चतुर्थो हरितप्रभः पंचमः कृष्णवर्णश्च षष्ठः पीतसम
प्रभः सप्तनीलवर्णश्च स्यादेते वर्णाः प्रकीर्तिता चतुर्णां मा
115 हिवर्णानाम् उदात्तः कथितः स्वरा स्वरितः पंचमो वर्णः षष्ठोऽव
रोऽनुदात्तकः उदात्तः सप्तमो वर्णः स्वराः प्रोक्ता मयानघः हस्पे
च्चारणायामादिविनियोगं संकीर्त्य मात्रेणाव्यापकं न्यासः कृत्वा
स्वाहेत्येनेन करशुद्धिं कृत्वा रामाय हुं फडिति हृच्छिरः शिखाक
वचनेत्रेषु चाक्षराणि न्यसेत् स्वाहा श्रां ह्रां यप फडिति श्रं ह्रीं हृदि
क्षुविन्यसेत् एवं षडंगन्यासः ततो योगशरचापमुद्राः प्रदर्श्य
प्रणवेनोर्ध्वमुखं कृत्वा व्याहृत्याविकसितं कृत्वा ततः श्रीवा ११५
मध्यायेत् नीलोत्पलदलश्यामं जटामुकुटमंडितं पीतांब

रधरं देवं दिव्यकुंडलभूषितं दक्षिणे लक्ष्मणं ध्यायेत् कनकाभं
किरीटिनं वामभागे जगद्योनीं प्रकृतिं परमेश्वरीं सीतां चंपक
गौराङ्गीं श्वेतवस्त्रविभूषितां सर्वाभरणसंयुक्तां हिमजारत्नकुंडलां
ध्यात्वा लक्ष्मत्रयं पजस्वा अशोककुसुमैर्हुनेत् अनेन विधिना
सिद्धमंत्रः स्यात् कुंभमुखस्थशरावे कल्पितप्रदीपे स्वहृत्कमलस्थं दे
वं आवाहनमुद्रया आवाहस्थापनसन्निधीकरणादिमुद्राः प्रद
र्श्य षडंगन्यासं कृत्वा योगचारचापमुद्राः प्रदर्श्य उभयतः सीता
लक्ष्मणौ च राघवोत्संगे च ततो गुहगणपति दुर्गाक्षेत्रपालान्
ततो लोकपालान् पृष्ठकं पुरतो विश्वक्सेनगरुडनारदादिभक्ता
न् ततो हनुमत्सुग्रीवादीनावाहयेत् एतत्परिवारसहितं बा

डशोपचारैरभ्यर्च्य पुरतः कुमारीकुमारीं वा अभ्यर्च्य दीपमध्ये
किंचिच्छांतिपश्येत्स्वक्रांतस्य दीपं प्रदर्शयेत् तत्र संलक्षयेन्मे
 त्रीहं पुंभगवतस्सु टंकृत्यादिहस्तगामं अथ पंचमपत्रे कर्णिका
 न्तर्गतं नाम तत्तिथ्याक्षरशोभितं शिष्टांतरेषु संलिख्य ततोऽन्यैः
परिवेष्टयेत् पार्थिवं मंडलं वा ह्येवं विलिख्य घलवान्निशि ज
तुल्यैवाजवद्धस्पकोटतो ढिं निक्षिपेत् मुखवत्तं भोगात्तेनामत
तिथ्याक्षरगाभितं साध्यस्य वक्तृनो नाम मंत्रस्य ट्रत्यनेन तत्तिथ्या
क्षरैरासंपुटितं लिखित्वा दिस्पर्थैः शिष्टांतरेषु संलिख्य ॐ एमा
पहंफट् इत्ति शिष्टान् वर्णान् षट्कोणेषु लिखित्वा दिस्पर्थैः ततो ११६
न्यैः परिवेष्टयेत् अनंतरं स्वाहेति वर्णाभ्यां परिवेष्टयेत् पार्थि

वंमेउलंवाह्येपाशांकुशावनिबीजसहितंचतुष्कोणंबहिर्लि
खेत् पत्तवाभ्यामादिकंकृत्वा आत्मनोरक्षांविधायपल्लिखेत्
काम्यकर्मरतस्यदैवाद्यैः अभिभवसंभवात् तेषांचकाम्यक
र्मप्रसक्तस्यरक्षास्यात्भस्मच अरित्वंमजातेमंत्रःशिखाठत्वेतदि
पर्यपात् इतितस्यापायंरजतरापरिहार्यसंकटेप्राप्तोसावधानोभू
काम्यकर्मकुर्यात् कस्मिन्कालेनिशिरात्रौसाद्रूपामाद्रुपरिच
तुर्थयामाद्वीकमेत्रसंपाद्यप्राणप्रतिष्ठांकृत्वापूजांविधाय
जनकेनलाक्षयावेष्ट्यमहाह्नवारं अभिमंत्र्य अजवक्षस्यको
टरेपलाशकक्षस्योहरेततघंत्रंनिक्षिपेदितिशेषंसरागमंत्र आग
त्यसंहितायांहेवंतैकष्यन्तरुछदे सर्वेषांमंत्राणांतयोः

११७ 117 पूजाप्रशस्यते आदौषट्कोणमध्यस्थंततोवृत्तंलिखेन्मुने
दलानिविलिखेदष्टौततःस्याच्चतुरस्रकं सर्वलक्षणसंपन्नं
व्यक्तंसर्वमनोहरं तदन्तरेपिभव्यक्तंसाध्याख्याकर्मगर्भितं त
द्बीजंविलिखेद्रूपः तत्कोटीकृतमन्मथं ततश्चपंचबीजानिषट्
णावर्तयेन्मुने पुनरीशाक्षरैरेवतद्देवपरिवेष्टयेत् षडङ्गान्यग्नि
कोणादिकोणेष्वेवक्रमाल्लिखेत् तथाकोणकपोलेषुह्रींश्रीं
हूंविलिखेत्ततः हुंबीजंप्रतिकोणाग्रंकेसरेषुस्वरान् मा
लामन्त्रस्यवर्णास्तुःचत्वारिंशच्चतत्पंचवर्णाःसप्तदलेष्वेवषट्
षट्पंचाष्टमदले पूर्वजोवेष्टयेत्कार्द्यैःततःसर्वंचतपोधन दि ११७
ग्विदिक्षुलिखेद्बीजेनारसिंहवराहयोः सोहंहुंचेतिपूर्वादिम्

गृहे चतुरस्रके यंत्रेऽस्मिन्सम्यगाराध्य भुक्तिमुक्तिंच विंदति एतच्छ
त्रं समालिख्य सौवर्णे ताम्रपट्टके भूर्जे वा सम्यगालिख्य अंगुली
कृत्य धारयेत् अपुत्रो लभते पुत्रान् धनार्थी धनमाप्नुयात् किमत्र
बहुनोक्तेन सर्वसिद्धिप्रदं नृणां यंत्रमेतत्समाख्यातं धारणात्पात
कापहं अस्यार्थः षट्कोणादि मनोहरं तं यंत्रं लिखित्वा तस्य
यंत्रस्य मध्ये स्वपक्षे यथा भवति तथा सा[illegible]स्याकर्मगर्भितं तस्य
श्रीरामस्य बीजं लिखेत् तत्सर्वं मन्मथेन कोडीकृत्य अवशिष्टे
मंत्रार्णैः मन्मथं वेष्टयेत् अष्टदलाद्बहिर्दशाक्षरेण वेष्टनमिति
वशिष्ठकल्पभेदः शेषं स्पष्टं अथ अष्टकं षट्कोणादि धारणं तं
पूर्ववद्बहिर्लिखेदथ तस्य मध्ये लिखेत्तारं षट्कोणं स्वपि चक्र

मात् मूलमंत्राक्षराण्येवं संधिष्वंगं च मन्मथं । मायां गंडेषु किं-
जकेस्वराणां लेखनमतः । मंत्रेषु पूर्ववन्मालामंत्रो लेख्यः क्र-
मेणाहि । दशाक्षरेणास वेष्ट्य काद्यानि व्यंजनानि च । हि विदि-
क्षु लिखेद्द्वीजे नारसिंहवराहयोः । एतद्यंत्रांतरं चात्र सांगाव-
रणमर्चयेत् । सौवर्णे राजते भूर्जे लिखित्वार्चनमाचरेत् । फ-
लं तु पूर्ववत्ज्ञेयं यंत्रस्यास्य विचक्षणैः । अस्यार्घ्यः चतुरस्त्रे व-
क्षितस्य अष्टदले कर्णिकामध्ये षट्कोणांतर्मध्ये प्रणवं षट्-
कोणेषु षट् मंत्रवर्णान् । रां रीं हं रैं रौं रः । इत्यंगान्याग्नेयादिको-
णसंधिषु क्लीं ह्रीं कोणगंडेषु अष्टदले किंजल्केषु स्वरान् न-
त्पत्रेष्वष्टसु पूर्वादिक्रमेण सप्तचत्वारिंशन्मालामंत्राणान्

षट्षट्संख्याकान्षष्ठमे पंचसंख्याकान् ॥ हुं जानकीवल्लभाय
स्वाहेति ॥ २ ॥ शाक्षरेणावहि वैष्ठयित्वा तथैव कादिक्षांतैः स्वरादि
भिर्विदिक्षु हुं मिति नामिं हवराह वीजे ह्रिं क्लिं स्वित् शेषं सर्वं ॥ अ
थ सप्तमं तत्रैवोक्तं अगस्त्येन यंत्रं जैत्रं प्रतन्यते ॥ वक्ष्यामि रामचं
द्रस्य यंत्रं कवचसंज्ञितं ॥ धारणात्तस्य मर्त्यानां जायन्ते सर्वसिद्धयः
नश्यन्ति सर्व पापानि विपदो यान्ति संक्षयं ॥ भूत प्रेत पिशाचाद्याः पला
यन्ते च दर्शनात् ॥ मित्राणि स्थिरतां यान्ति शत्रवो यान्ति मित्रतां ॥ म
हाः प्रसादमायान्ति दास्यं यान्ति महीभृतः ॥ किमत्र बहुनोक्तेन ना
ल्पेन सदुर्लभं ॥ यंत्रेणानेन रामचंद्रस्य वज्रपंजरसंज्ञिना ॥ कोष्ठैः
सहैकविंशत्या पंक्तिरूपविभूषितं ॥ विन्यसेद्रत्नमे चक्रमेतन्नामि

११९ न्कवचं लिखेत् द्वादशाक्षरवर्णाश्च गन्धाद्यैस्तेषु विन्यसेत् अ
119 नुलोमविलोमाभ्यां प्रादक्षिण्यक्रमेण च राघवादीनि नामानि
नमस्कारेण योजयेत् मे शिरः पात्विति च स्यात्सर्वतो वाक्ययोज
येत् साध्याख्यां संपुटितां षष्ठी स्वाहेत्येकादशार्णं हे स्वकामशक्ति
वाग्वर्णैर्नारसिंहमतः परं लक्ष्मीपाशांकुशार्णानि वाराहं फट् स्व
ह्यं स्वाहेति रामभद्रस्य द्वादशाक्षरमीरितं सौवर्णे राजते पात्रे
भूर्जे वा सम्यगालिखेत् अथवा ताम्रपत्रे च चंगुलीकं न्यधार
येत् यावज्जीवं तु सौवर्णे राप्ये विंशतिवार्षिके भूर्जे द्वादशव
र्षाणि तदर्धं ताम्रपात्रके एवं लिख्य विशेषेण पंचशक्तिः प्र ११९
तिष्ठितां एतां रामवल्लोपेतां इत्यादि श्लोकषट्कं पंचाह्व

हिः प्रदेत्तुवक्ताकार्यं यथालिखेत् सर्वदुःखोपशमनं सर्वोपद्रव
नाशनं आयुरारोग्यमैश्वर्यपुत्रायोत्रविवर्द्धनं सर्वान्कामानवा
मोति विस्मुलोके समाकुति इत्यार्थः वक्ष्यामीत्यारभ्य वज्रपंजर
संज्ञिनेस्यनंस्यछं दक्षिणोत्तरे रेखात्रयस्योपरि प्राकूपश्चिमागते रे
खाद्वादशके पिते द्वाविंशतिकोष्ठकानि भवंति अंतिमकोष्ठ द्व
यमध्यगतरेखापाकारणएकविंशतितैः सार्धपंक्तिद्वयविभूषिते
मुत्तमे चक्रे विन्यसेत् तत्र श्रीरामकवचं लिखेत् तद्यथा द्वा
दशाक्षरमंत्रवर्णानां मध्ये एकैकेन राघवाय नमः मे शिरः पात्वि
तियोजितं संपुटितमेकैकस्मिन्कोष्ठके प्रादक्षिण्येन लिखेत् ए
वमुपरितनानां दशपदानां समावेशः एकादशकोष्ठे द्वादशे पूर्वे

१२० 120

रित्तेवर्णद्वयं ततः अमुकस्यततोस्यांमध्येपार्श्वयोःकुहकुह
तद्देवव्वर्णद्वयंविपरीतंलिखेत् एवमेककोष्ठानेविनियोगः
तत्रैवंद्वात्रिंशद्वर्णात्मकंमंत्रंदर्शयति लिखेत्यादिना सोवर्णाद्र
स्याद्दिमंत्रशक्तिःप्रतिष्ठितेत्यंतेशेषंस्पष्टं तत्रयावज्जीवमित्या
दिनामंत्रके इत्यंतंसर्वयंत्रसाधारणं ह्रतामित्यादिश्लोकत्रयंके
यंत्राद्बहिःस्थलेषुक्तंयथाभवतितथालिखेत् शेषंस्पष्टं नसे
तिगुरवोपस्मैनैवदीक्षाविधिक्रमः रामरक्षांपठेन्नित्यंतुलसी
दलमर्पयेत् दीक्षांतरशतेनापिनेतत्फलमवाप्यते इत्यग
स्त्यनोक्तत्वात्रामरक्षासमंतहि प्रादक्षिण्यक्रमेणचेतिच १२०
कारःसूचनार्थः ग्रंथांतरोक्तंद्रष्टव्यंस्येहं यंत्रस्यजीवस्यान्त

ध्वबीजादधोन्यसेत् हंसः सोहमिति प्राणोद्दशान्याक्रमाल्लिखे
त् ईं ईं नेत्रेन्यसेत्पार्श्वे ऊं ऊं श्रोत्रेतथैवच विशेषोष्ठद्वन्द्वात्तु
गायत्रीलिखेनेस्मृतः यंत्रराजाय विद्महे वरप्रदाय धीमहि त
न्नो यंत्रः प्रचोदयात् इत्यग्नीन्मंत्रगायत्र्याः प्रतिपत्रं विशोधये
त् अनेन पश्चावकाशे प्रतिष्ठां प्राणादीं लिखेत् प्रयोगसारे भू
मिस्थ कंठ शच स्थ कं निर्मील्य संगतं च पतत् दायधमालं ध्रित्तेशी
र्षन्नं ज्ञानुनधारयेदिति सर्वयंत्रेसाधारणक्रमः ॥ इतिश्रीम
त्परमहंसपरिव्राजकाचार्य श्रीमन्मुकुंदवनश्रीचरणशिष्या
नंदवनविरचितायां श्रीरामार्चनचंद्रिकायां चतुर्थः पटलः ४
चैत्रादिमासः कृत्यंपद्धुनातत्पत्तरपत्ते एतभक्तस्पासिध्यर्थे

पङ्क्तेनारदादिभिः मधोशुक्लद्वितीयायांयोनारस्मरणंप्रभुं ए
जोपचारैःसंपूज्यमासमांदोलयेत्कलौ दक्षिणाभिमुखेन्देवे दो
लमानेमहेश्वरं संपूजित्तमहकृद्दृत्वासर्वपापैःप्रमुच्यते चैत्रेमास
सितेपक्षेतृतियायांरमापति दोलारूढंसमभ्यर्चमासमांदोलये
त्कलौ दोलारूढंप्रपश्यंतियेकृष्णंमधुमासके अपराधसहस्रै
स्तैर्मुक्तास्तेनात्रसंशयः दोलारूढस्यदेवस्ययेनकुर्वंतिजागरणं
सर्वपुण्यफलाप्राप्तिर्दोलायात्रानिमित्तभवेत् इतिगारुडेदोलोत्स
वः चैत्रेशुक्लनवम्यांतुकर्तव्यंव्रतमुत्तमं अगस्त्यसंहितायांच
महात्म्यंसमुदीरितं श्रीरामनवमीप्रोक्ताकोटिसूर्यग्रहाधि
का तस्मिन्दिनेमहापुण्येराममुद्दिश्यभक्तितः यत्किंचित्क्रि

पुत्रेकर्मतद्भवस्य पकारिणां उपोष्यं जागरणं कृत्वा पितृनुद्दिश्य पत
र्पणं तस्मिन्दिने नु कर्त्तव्यं ब्रह्मप्राप्तिमभीप्सुभिः रामएवपरंब्रह्म
तद्दिनं रामपोषणं स्मार्तमहिमानिनि काम्यं व्रतं चेति विधीयते
निःकामानां विधानेन नकाम्यं तावदिष्यते मुमुक्षवो पि हे सदा
श्रीरामनवमीव्रतं नत्यजंति हरिश्रेष्ठो देवेंद्रोपि विशेषतः सदा
पद्मसम्हणां देतां त्यजतिपरं नहि नैमित्तिकं चनतथा सदेति श्रुप
ते पुनः यावज्जीवं विभाविन्वः सदास्यार्थेन चान्यथा चैत्रमासे
नवम्यां तु शुक्लपक्षे रघु दूहः प्रादुरासीत्पुराब्रह्मपरंब्रह्मैव केव
लं तस्मिन्दिने नु कर्तव्यमुपवासव्रतं सदेति नित्यमेव भवेत्तस्मा
त्श्रीरामनवमीव्रतं नत्वस्यस्यान्न नित्यत्वं प्रत्यक्षं त्वा फलश्रु

१२२ ते सूर्यग्रहणे कुरुक्षेत्रे महादानैः कृतैः मुहुः यत्फलं तत्तदवा
प्नोति श्रीरामनवमीव्रतेति मेवं फलश्रुतेनित्यलक्षणाभाव
तोथवा नित्यत्वात्तत्र नाघोग्निहोत्रादौनुविरोधतः नात्याप
करणेतस्य महादोषश्रुतेस्फुटं प्राप्ते श्रीरामनमीदिने मर्त्यो
विमूढधीः उपोषणं न कुरुते कुंभीपाकेषु पच्यते यस्तु रामन
वम्यां तु भुंक्ते मोहाद्विमूढधीः कुंभीपाकेषु घोरेषु पच्यते नात्र
संशयः इत्यादि अतश्चाकरणे दोषविधानान्नित्यतामता
कुर्याद्रामनवम्यां ये उपोषणं तु द्विजः मातुर्गर्भं स वाप्नोति नैव
रामो भवेत्स्वयं तस्मात्सर्वात्मना सर्वे कृत्वैव नवमीव्रतं मुच्य १२२
ते सर्वपापेभ्यो यांति ब्रह्म सनातनं इति पापक्षयप्रकरण माक्षा

र्थत्वं च गम्यते नसंयोगपृथक्त्वेनाविहितफलनिष्पत्तः नित्या
नामपि दर्शादियागानां नित्यताश्रुतेः नचर्थवादरूपस्यात्फल
पापक्षयादिकं फलंस्यादर्थवादाय द्रव्यसंस्कारकर्मसुः इति
न्यायात्तत्तु नैवं विधिबाधात्फले सति संस्कारत्वांगकर्मत्वे नस्या
तामिह कर्मणि भूतभव्योपयोगाहि द्रव्यंसंस्कार्यमिष्यते नो
पयुक्तः प्रमानत्रशास्त्राद्दृष्टानोपयोक्ष्यते नाप्यंगत्वं प्रधानस्याश्र
वणादिह कल्पचित्त प्रधानंफलसंबंधितयोग्यतामिति स्थिते
ज्येष्ठादिवच्चकर्मत्वाद्द्रव्यत्वेनावकल्पते परार्थ्याचनिदानंच
तन्नैवात्रावकल्पते नन्वथावाहदर्शनानां विधीनां विधिता कु
थं अर्थद्वयपराश्चैव वाक्यभेदः प्रसज्यते मैवमर्थद्वयप्रयुक्ते

रात्रिसत्त्वाद्रियागावत् तस्मात्पापक्षरद्धारामोक्षार्थत्वाच्च नित्यता
न्यायोयं वंहिता छात्वात्मेनत्यान्यायवेदभिः इतिश्रीरामजन्मनव
मीनित्यता शुद्धाविद्धेतिभेदेननवमीसाद्विधामता समान्यूनाधि
काचेतिशुद्धापिनवमीत्रिधासमादिक्रूक्षयोगादिभेदैविद्धापिच
द्विधा एवद्वादशधाभिन्नानवमीतत्रनिर्णयः महाफलप्रदा
शुद्धापुनर्वसुक्षयोगतः चैत्रमासेनवम्यांतुजातोरामस्वयंहरिः
पुनर्वसुक्षसंयुक्तासातिथिः सर्वकामदा पुनर्वसुक्षसंयोगः
स्वल्पोपिपरिदृश्यते चैत्रशुद्धनवम्यांतुसातिथिः सर्वदापिनी
श्रीरामनवमीप्रोक्ताकोटिसूर्यग्रहाधिका चैत्रशुक्लान्नवमी
पुनर्वसुयुतायदि सैवमध्यान्हयोगेनमहापुण्यतमाभवेत्

मेषंपूषणिसंप्राप्तेलग्नेकर्कटकाह्वये आविरासीत्सकलया
कौशल्यायांपरःपुमान् इतिकेवलायामपिदोषाभावान्नवमीशब्दसं
म्बन्धात् तस्मात्सर्वात्मनासर्वैःकार्यमेवनवमीव्रतं सर्वेइतिवच
नेषांअधिकारःप्रशस्यते विद्धवर्जेऋक्षयुक्ताव्रतंतत्रकथंभ
वेत् विद्धानिषिद्धश्रवणात्नवमीचेतिवाक्यतः नवमीचा
ष्टमीविद्धात्याज्याविष्णुपरायणैः उपोषणंनवम्यांवैदशम्यामे
वपारणं दशम्यादिषुवृद्धिश्चेद्विद्धात्याज्याचवैष्णवैः तदन्ये
षांतुसर्वेषांव्रतंतत्रैवनिश्चितं दशम्यामेवशब्देनदशमीनैव
लंघयेत् निश्चित्यैवंविचारेणनवमीव्रतमारभेत् इतिश्रीराम
नवमीनिर्णयः वैष्णवैरितिवाक्याधिक्षेपाल्लक्षणमुच्यते सांगं

१२४ समुद्रेसन्मात्संसक्रूषि:छंददैवतं सदीक्षाविधिसंध्यानेसयं
त्रैहारशास्त्रं अच्छाक्षरमथान्यंवापेमंत्रेसमुपासतेहेयाले
124 वैस्नवालोकेविरुवचेनरतो:सदा: सदीक्षाविधिसांगंवामंत्र
राजेसमंत्रकं सहस्राक्षरसंपुक्तंमलमहादिभेदतः पंचाप
तनहपंचयेविप्राःसमुपासते महावैस्नवसंस्नातेमहावि
स्नोरितिप्रियः मातवत्परदारेषुपरद्रव्येषुलोष्ठवत् आत्मव
त्सर्वभूतेषुयःपश्यतिसवैस्नवः नचलतिनिजवर्णधर्मतो
यः सममतिरात्मसुहृत्विपक्षपक्षे नहरतिनहिहंतिकिं
चिदुच्चैः सममनसंतमवेहिवैस्नवाग्रं इतिपाद्येत्रिभुवन १२४
विभवहेतवेप्यकुंठस्मृतिरजितात्मसुरादिभिर्विमृग्यात्

नचलंतिभगवत्पदारविंदाल्लवनिमिषार्द्धमपिय:सवैष्णवाग्र्य:
इतिश्रीमद्भागवतेइत्यादिवैष्णवलक्षणं असामर्थ्येशरीरस्यव्र
तेनुसमुपस्थितेकारयेद्धर्मपत्नीवाशिष्यंवाविनयान्वितं हस्तपा
दादिवैच्छिष्यादितिशिष्यानुवंजितैः असामर्थ्येशरीरस्येत्यादिना
पपरित्यहात् अलंकारंपुष्पवस्त्रंगंधधूपानुलेपनं उपवासे
नदुष्यंतगुणपहीनांनथ्याजनं मंत्रोवलंमंत्रोवलंसभोजनम
भोजनं मन्वादिमुनिभि:प्रोक्तंचतुर्विधिमुपोषणं त्रिरात्रा
दिमंत्रोवलंएकादश्याघभोजनं अन्नोवलंचपक्षान्तेसभो
जनमुदाहृत: एकभक्तेननक्तेनतथैवायाचितेनच पयोमूल
फलैर्वापिवालवद्धातुर:क्षिपेत् अशक्तोनान्यव्रतघ्नातिआपो

१२५ 125 मूलंफलंपयः हविर्व्रीह्यस्तणकाम्याचगुरोर्वचनमौषधं हविष्य
भोजनंस्नानंसत्यमाहारलाघवं अग्निकार्यमधःशय्याभक्त
भोजीषडाचरेत् इतिप्रतिनिधिः सतीक्ष्णमाह चागस्त्यःप्र
कारःसोभिधीयते क्रमेणायोजयेत्सम्यकूसोकार्यार्थेव्रताधि
नो षडक्षरादिकेराममंत्रेसापूजनायथा सर्वेषांराममंत्राणां
मंत्रराजःषडक्षरः तारकंब्रह्मचेत्युक्तंतेनपूजाप्रशस्यते यद्वा
पुरुषसूक्तोक्तैर्दीक्षाविधिमनाव्ततः वैदिकस्याप्यभावेनुनाम
मंत्रैर्भवेद्ध्रुवं अर्च्छाभ्यो चैत्रमासस्यशुक्लपक्षेजितेंद्रियः दंत
धावनपूर्वंतुप्रातःस्नात्वायथाविधिः नद्यांतडागेकूपेवाह्रदे १२५
प्रस्रवणेपिवा ततःसंध्यादिकंकुर्यात्संस्मरनराघवंहृदि ग

हमागत्य विप्रेंद्र कुर्याद्दोपासनादिकं दानेकुटुंबिने विप्रं वेदशा
स्त्रांतं सदा श्रीरामपूजानिरतं सुशीलं दंभवर्जितं विधिज्ञं रा
ममंत्राणां राममंत्रैकसाधकं आन्हूय भक्त्या संपूज्य वस्त्रणुया
त्यार्थयन्निति: श्रीरामप्रतिमादानं करिष्येहं द्विजोत्तम तत्रा
चार्यो भव प्रीतः श्रीरामोपि त्वमेव मे इत्युक्त्वान्येन तं विप्रं स्नाप
यित्वा ततः स्वयं तैलेनाभ्यज्य च स्नायाच्चिंतयन् राघवं हृदि श्वे
तांबरधरः श्वेतमाल्यानुगंधानि धारयेत् अर्चितो भूषितश्चैवं
कृतमाध्यान्हिकं क्रिया आचार्यं भोजयेत्पश्चात्साधिकान्नैः
सविस्तरैः भुंजीत स्वयमप्येवं हरिराममनुस्मरन् नवम्याघय
भूतेन एकभक्तेन राघवः इक्ष्वाकुवंशतिलकः प्रीतो भव भव

१२६ प्रियः इत्येकभक्तनिवेदनमंत्रः एकभक्तात्प्रभृति तत्र सहाचार्यो जि
126
तेंद्रियः शृण्वन् रामकथां दिव्यां अहःशेषं नयेन्मुनिः सायंसंध्या
दिकाः कुर्यात् क्रियाः राममनुस्मरन् आचार्यसहितो रात्रावधःशायी
जितेंद्रियः वसेत्स्वपंस्तथैकांते श्रीरामार्पितमानसः आचार्याः क
रोमि सक्तस्वपं भुक्त्वा स्वपेन्नहं खे इत्यष्टमीकृत्यं ततः प्रातः समुत्था
य स्नात्वा संध्यां विधाय च प्रातः सर्वाणि कर्माणि शीघ्रमेव समा
प्येत उपोष्य नवमीं त्वं च यथामे ब्रह्मराघव तेन प्रीतो भव त्वं
भो संसारात्राहि मां हरे इत्युपवासनिवेदनमंत्रः ततः स्वस्थम
ना भूत्वा विद्वद्भिः सहितो नघः स्वगृहे चोत्तरे भागे यागमंडपमार १२६
भेत चतुर्द्वारपताकाद्यं सवितानं सतोरणं मनोरमं मनोत्सेधं

पुष्पाद्यैः समलंकृते शंखचक्रहस्तैः प्राग्द्वारे समलंकृते गृह
ध्मशार्ङ्गबाणैश्च दक्षिणे समलंकृते पद्मस्वस्तिकनीलैश्च कौबेरे
समलंकृते मध्ये हलचतुष्कां वेदिकामुक्तमानिपत् विप्रस
न्तर्पणैः सर्वाद्यैश्चापि ससंयुते पुण्याहं वाचयेत्तत्र विद्वद्भिः
धौतमानसैः ततः संकल्पमेदेवराममेवस्मरेत् अस्यां राममनव
म्यांचरणमाराधनतत्परः उपोष्याहंयथामेपुपूजयिष्ये यथावि
धिः रामोत्सवेणीमयीं रामप्रतिमां स्वप्रपन्नतः श्रीरामप्रीतये दा
स्ये रामभक्ताय धीमते प्रीतो रामो हरत्वाशु पापानि सुबहूनि
मे अनेकजन्मसंसिद्धान्यभ्यस्तानि बहूनि च इति त्रिभिः
संकल्पः शक्त्याशक्त्या पराक्रम्यामूर्ति निर्माणमुच्यते ततः

स्वर्णमपि ताम्रप्रतिमां पललमानतः निर्मितां हि भुजां द्विभ्यां वामां
कस्थितं ज्ञानकी विभ्रतीं दक्षिणकरे ज्ञानमुद्रां महापते वा
मेन स्वकरेण देवीलिमागपपसंस्थितां सिंहासने राजते च फ
लहूपविनिर्मितो अशक्तो यो महाभागतत्सविनां तु सारतः
फले नार्द्धतद्धेन नरः ठिं ठिनवा मुने: ततोप्यशक्तो रौप्यका
रयेद्रघुनंदने लोहेन निर्मितां वापि शीलया दारुणापि वा प
घलेप्यथवा मानेरेकगतेहारि कोमलांगविशालाक्षमीं द्रनीलस
मप्रभां दक्षिणेनोर्ध्वशरथेप्रज्ञान्वेषणतत्परं पृछंतो लक्ष्म
णां देवं सच्छत्रकनकप्रभं पार्श्वेभरतशत्रुघ्नौ तालवृन्तकरौ तु
जौ अग्नेव्यंतेहनमंतं रामानुग्रहकांक्षिणं वितशाप्यमक्षं

न्येवमूर्त्तिं कृत्वा प्रयत्नतः विभवे सति यो मोहान्न कुर्याद्विधिवि
स्तरं न तत्फलमवाप्नोति देवद्रोही स उच्यते इति मूर्त्तिलक्षणं
आत्मनोपरि संविश्य न्यासजालं विधाय च शिवं प्रपूजयेद्देवं
गंधपुष्पाक्षतादिभिः कलशं वामभागस्थं फलाढ्यं मालिकाद्यैरन्
पात्रं च प्रोक्षयेद्दत्तया चात्मानं मंत्रमुच्चरेत् इति शिवप्रतिष्ठा प
द्मं विलिख्य सर्वतोभद्रं वेदिकोपरि हरं तिर्यगूर्ध्वगतारेखाः कु
र्यादेकोनविंशति पदैः मध्यषोडशभिः कोष्ठैर्मध्ये दलं स्मृतं
सितेंदुशंखलाक्षाकृत्वा वर्त्मानिलेन पूरिताः भद्रारुणासिता वप्राः
परिधिः पीतवर्णिका वाह्यं दलेषु श्वेता कर्णिका पीतवर्णिक
एवं ईदृशं खलावल्ली वापी भद्रं तु पंचमं परिध्यवेष्ठितं पद्यं वा

ध्येसप्तचराजलोमैः सर्वव्रतसमुद्दिष्टं सर्वतोभद्रमंडलं मध्ये ब्रह्मा
ष्ठामहर्षिसोमामायादेवतास्मृताः वायुसोमेमहद्योर्मध्ये वसवोष्टौ च
कारयेत् सोमईशानयोर्मध्ये रुद्रानेकादश तथा ईशानइंद्रयो
र्मध्ये आदित्यान्द्वादश न्लिखेत् इंद्राग्निमध्ये तथा अश्विनौ
पूजयेत्ततः अग्नियमयोर्मध्ये विश्वेदेवाः सपितृकाः १८ या
म्यनैऋतयोर्मध्ये सप्तयक्षांश्च कारयेत् नैऋत्यवरुणयोर्म
ध्ये नागभूतानि कारयेत् वरुणवायव्ययोर्मध्ये गंधर्वाप्सरसं कु
ह् ब्रह्मसोमयोर्मध्ये रुद्रस्तथैव कारयेत् स्कंदनंदीश्वरं शू
लं महादेवं च कारयेत् ब्रह्मेशानयोर्मध्ये दक्षादिसप्तमोगणाः
ब्रह्मेंद्रयोस्तथा मध्ये दुर्गां विष्णुं तथैव च ब्रह्माग्निमध्ये च तथा

स्वधादेवीं च कारयेत् ब्रह्मयाम्यहयोर्मध्ये मन्त्ररोगांश्च कारयेत्
ब्रह्मनैरृतयोर्मध्ये कुरु विघ्नविनायकं ब्रह्मवारुणयोर्मध्ये म
रुतः सम्प्रवे कुरु ब्रह्मणः पादमूले तु मोदनीं तत्र कारयेत् कौव
रीं नर्मदां चैव यमुनां च समराश्रवेत्ति ब्रह्मजज्ञानमित्याद्यैः मन्त्रै
स्तास्तास्तु देवताः गन्धपुष्पादिभिः पूज्यार्घाद्दीपांश्च सर्वतः सर्व
तोभद्रं यदुपस्यात् सर्वतोभद्रमीरितं इति सर्वतोभद्रं मध्ये तीर्थोद
कैः पूर्णकुम्भरलाटं शुभा चूतपल्लवपञ्चकैश्च पञ्चकैः संस्थाप्य च
र्चितं सौवर्णे राजते ताम्रपात्रे षट्कोणमालिखेत् अलाभे वि
ल्वपीठे वा कलशोपरिशोभितो स्थाप्योपरि वस्त्रयुग्मं अच्छिन्नं सं
दरं ततः दिव्यं सिंहासनं तत्र स्थापयित्वार्चयेत्सुधीः ॐ नमो भग

वतेविश्वमेवास्यदेवाय सर्वात्मसंयोगपद्मपीठात्मनेनमः इति
मंत्रेण तत्र ध्येकुर्यात्पुष्पांजलिपुनः इतिपीठार्चनं अर्घपा
द्यादिकं दद्यात्स्नानं पंचामृतेन चलेप्योदोनाभिषेकः स्नातं द
द्याद्दुकूलोपवीतके इतिस्नानं ततः संस्थाप्यपीठांते पूजां कुर्याद्य
थाविधिः आवाहनं चैव संनिधापनमेवच सन्निरोधनमेवस्याद्
चकुंठनमंजसा ततस्तुद्राभिरेवस्याद्दचकुंठनमंजसा ततस्तु
द्राभिरेवस्याएवं संप्रार्थ्य भक्तितः नानारत्नविचित्राणि दद्याद
भरणानि च हिमांबुपंकहचिरघनसारसमन्वितं गंधं दद्या
त्प्रयत्नेन सागरं चस्तकुंकुमं कस्तूरिकापाद्दोभागो द्वोभागो कुं
कुमस्य च चंदनस्य त्रयोभागाः शशिनस्त्वेक एव हि वक्ष्कर्द १२९

मदन्त्यैश्च सुमल्लिकाबकुलैस्तथा कल्हारकेतकीजातीपुन्नागाद्यैः
प्रपूजयेत् चंपकैः शतपत्रैश्च सुगंधैः सुमनोहरैः चूतपल्लव
पुष्पैश्च दूर्वाभिस्तुलसीदलैः कोमलैर्बिल्वपत्रैश्च अशोकक़ु
सुमैस्तथा रामस्य जननी चापि रामात्मकमिदं जगत् अतस्त्वां
पूजयिष्यामि लोकमातर्नमोस्तु ते इति कौशल्यार्चनं नमो द
शरथायेति पूजयेत्पितरं ततः ततोनुज्ञाप्य देवेशं परिवारान्स
मर्चयेत् पूर्वपश्चिमकोणवेदीषु हृदयादीनि षट्क्रमात् प्रथमा
वरणे हनुमन्तं सुग्रीवं भरतं सविभीषणं लक्ष्मणं चाङ्गदं श
त्रुघ्नं जाम्बवन्तं दलाग्रेषु धृष्टिं जयंतं विजयं सौराष्ट्रं
राष्ट्रवर्द्धनं अकोपं धर्मपालं च सुमंत्रं दलमध्यतः त ति

१३० यं दत्वाग्रे लोकपालांश्च नरद्वाशिनस्ततः नाममंत्रैर्नमस्का
रं चतुर्थ्यंतं प्रपूजयेत् चतुर्थं घंटां च वादयन् धूपं दीपं चास्मै स
मर्पयेत् भक्ष्यभोज्यादिनामभक्त्या नैवेद्यं विधिनार्चयेत् आचमं च
सुतांबूलं महानीराजनं ततः नमस्कृत्य ततः स्तोत्रैः स्तुत्वा जपं जप
न्मनुः श्रावणं जपेन्नीमहात्म्यं दिव्यां रामकथां तथा रामभक्तैः
समं यामं नयेद्रामम् अनुस्मरन् इति प्रथमयामकृत्यं शंखपुत्रादि
नार्चां च कुर्याद्यामेष्वतंद्रितः यामे द्वितीये संपूज्य मध्याह्ने ज
न्म भावयेत् उच्चस्थग्रहपंचके सुरगुरौ सेंदौ नवम्यां मध्ये लग्ने
कर्कटके पुनर्वसुयुते मेषगते न पूष्णाशिना निर्दग्धुं सकलाः पला १३०
शसमिधो मध्यादयोध्यारणे राविर्भूतमभूतपूर्वविभवं यत्किंचि

रेकंमहः मन्त्वैवंवाददद्यन्वार्घ्यार्घ्यंदद्याज्जगत्पतेः फलपुष्पां
बुसंपूर्णोगं हित्वाशंखमुज्ज्वलं अशोकचूतकुसुमैः युक्तं चतुल
सीदलैः दशाननवधार्थाय धर्मसंस्थापनाय च दानवानां विना
शाय दैत्यानां निधनाय च परित्राणाय साधूनां जातो रामः स्वयं ह
हिः गृहाणार्घ्यं मया दत्तं भ्रातृभिः सहितोनघः इत्यर्घ्यमंत्रः पु
नः पुष्पांजलिं दत्वा यामेयानेष्वतंद्रितः पूजयेद्विधिवद्भक्त्या दिन
रात्रिं नयेद्बुधः इति नवमीकृत्यं ततः प्रातः समुत्थाय स्नानसंध्या
दिकाः क्रियाः समाप्य विधिवद्भक्त्या रामं संपूजयेन्मुने ततो होमं
प्रकुर्वीत मूलमंत्रेण मंत्रवित् पूर्वोक्तपद्मकुंडे वा वा स्थंडिले वा
यथाविधि लौकिकाग्नौ विधानेन शतमष्टोत्तरं ततः साज्येन पा

१३१ यमेनैव स्मारशाममनन्यधीः ततो भक्त्या ह संतोष्य आचार्यं पूजये
न्मुनेः कुंडलाभ्यां सरलाभ्यां अंगुलीयैरनेकधा गंधपुष्पाक्षतैर्वे
131 स्त्रैर्विचित्रैः समनोहरैः ततो रामस्मरन् दद्याद्देवं मंत्रमुदीरयन् इमां
स्वर्णमयीं रामप्रतिमां समलंकृतां पीतवस्त्रयुगाच्छिन्नां रामाहं रा
घवाय ते श्रीतो रामो हरत्वाशु पापानि सुबहूनि मे अनेकजन्मसं
सिद्धान्यभ्यस्तानि महान्ति च श्रीरामप्रीतये दास्ये तुष्टो भव तु राघवः
इति रामप्रतिमामंत्रः इति दत्वा विधानेन दद्याद्दक्षिणां प्रभुं त्र
सेभ्यश्च यथान्यायं गोहिरण्यादिषु शक्तितः दद्याद्ग्रामोपगं धान्यं य
थाविभवमात्मनः ब्राह्मणैः सह भुंजीत तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणां त १३१
वप्रसादस्वीकारात्कृते यत्पारणां मम व्रतेनानेन संतुष्टस्वामिन्मामि

प्रपद्ये मे इतिपारणासंकल्पः कृत्वैवं ब्रह्महत्यादिपापेभ्यो मुच्यते
ध्रुवं बहुनात्र किमुक्तेन मुक्तिस्तस्य करे स्थिता कुरुक्षेत्रे महापुण्ये
सूर्यपर्वणि नेकशः गुल्लापुष्पप्रदानादि फलं प्राप्नोति मानवः अ
नेकजन्मसंसिद्धपापेभ्यो मुच्यते ध्रुवं गुल्लापुष्पप्रदानाद्यैः कृत्स्ने
यैर्लभ्यते फलं तत्फलं लभते मर्त्यो दानेनानेन सुव्रतः अकिं
चनोपि निपततः उपोष्यनमीदिने कृत्वा जागरणं भक्त्या रामभक्तैः
समन्वितः स्मरन्नामं धिया भक्त्या पूजयेद्विधिवन्मुने जपन्नाम
मंत्रं मायारमानंगसमन्वितं एकाक्षरं वाथ वा सर्वं न्यासकृतोन्नति
प्रातः संध्यां च विधिवद्दिवा संध्यादिकाः क्रियाः गोभूतिलहिरण्या
दिरथाद्धितानुसारतः श्रीरामचंद्रभक्तेभ्यो विद्वद्भ्यः श्रद्धयान्वि

१३२ तः पारणंचप्रकुर्वीतब्राह्मणैःसहशक्तितः एवंयःकुरुतेभक्त्या
सर्वपापैःप्रमुच्यते गंगायांप्रक्षिपेद्रव्यांल्लेख्यांमुनिगिराहेन्यसेत इ
त्यकिंचनव्रते शक्तस्यपद्धतेप्रोक्तमशक्तोद्यापनेचयत तदपि
स्याद्यथाशक्त्यासांगंतुसकलंसदा एकमपिनरोभक्त्याश्रीराम
नवमीमुने उपोष्यकृतकृत्यस्यात् सर्वपापैःप्रमुच्यते अपिश
ब्दद्दशक्तस्यपूजादानंतुसूचितं इत्यकिंचनव्रतोद्यापनं वर्षेव
र्षेसमर्थस्यव्रतेनेवप्रपूर्णता नतस्योद्यापनंकिंचिदुक्तारन्यादि
धीयते सर्वव्रतस्यपूर्त्यर्थंइदंरामव्रतंचरेत् नान्यनास्यभवेत्पूर्ति
रनेनैवप्रपूर्णता इतिसमर्थोद्यापनेविधिः इत्यगस्त्यसंहियांश्री १३२
रामनवमीजपतिव्रतं द्वादश्यांचैत्रमासस्यशुक्लायांदमनोत्सवः

बोधापनादिभिः प्रोक्तो कर्त्तव्यः प्रतिवत्सरं तत्रस्मात्स्वीयपत्तिथिषु व
क्ष्यामि देवदमनार्पणे विन्हिर्विधौ गौरी गिरिजा गणेशः फणि विशाखो दि
नकृन्महेशः दुर्गान्तको विश्वहरिस्म श्वशर्वः शशी चेति तिथीशपूज्याः
प्रतिपदादितिथिषु ज्ञातव्यं क्रियालोपविधानार्थं यत्त्वया विहितं
प्रभो नमेविघ्नभवेद्देव कुरु नाथ दयामम सर्वथा सर्वदाविघ्नाम
मत्वं परमा गतिः उपवासेन त्वां देव तोषयामि जगत्पते कामक्रोधाद
यो ह्यस्मिन्तेषु व्रतघातकः अद्यप्रभृति देवेश यावद्द्वेशाविकं दिनं ता
वद्रक्ष्या त्वया कार्या सर्वस्मास्मनमोस्तुते एवं विज्ञाप्य देवेशं गुरुपा
दौ प्रणम्य च प्रातः स्नात्वा समभ्यर्च्य देवेशं विधिवत्ततः गच्छेद्दमन
कारामं मेकादश्यां पञ्चशोभिते क्रमेण दापतत्रैव पूजयेच्चंदनादिना

१३३ नेष्यामिएमपूजार्थमितिसंप्रार्थनेनमेन उत्पाद्यपंचगव्येनप्रोक्षयत्
छ्यामल्पवारिणाः अशोकमूलेगंधाद्यैःस्थंडिलेपूजयेत्क्रमात् अशो
केचतथाकालेवसंतेकाममेवच अशोकायनमस्तुभ्यंकामस्त्रीशोक
नाशनंशोकार्तिंहरमेनित्यंआनंदंजनयस्वमे अनेनपूजयेत्तच्छ्या
शोकेशोकनाशनं ओंनमश्चाहिकालपर्यंताःकालरूपोमहाबलः
कलतेचैवपः सर्वेतस्मैकालात्मनेनमः अनेनपूजयेत्कालमक्ष
पंकलनात्मके ॐ वसंतायनमस्तुभ्यंवृक्षगुल्मलताप्रिय सहस्र
मुखसंवातकामरूपनमोस्तुते वसंतपुष्पैरमुनामनुनाकामरूपिणं
काममस्मसमुद्भूतेइतिवाच्यपरिस्तुते ऋषिगंधर्वदेवादिविमोह
कनमोस्तुते इतिसंगहृदमनंपूजयेन्मनुनामुना ॐ नमोस्तुपुष्प

वाणायजगदाल्हादकारिणे मन्मथायजगन्नेत्ररत्तिप्रियापतेनमः
दमनेचोपतिष्ठेत्तमेत्रेणानेनेनमन्मथां पूजयेदुक्तमार्गेणपरिवारस
मन्वितं कामायनमइत्येषमंत्रस्तुप्रणवादिकः मंत्रेणानेनदमनंपू
जयेद्धूपपुष्पकैः धौतेनवाससाच्छाद्यनिधायपटलेनवै घंटापुष्पस
स्त्रादिस्वनैःस्वगृहमानयेत् इतिगृहानयनं वक्ष्यमाणप्रकारेणद
मनंत्वधिवासयेत् निशायांरामचंद्रागेकुर्याद्दृष्टदलंशुभं रक्तंसिता
सितारक्तपीतवर्णैप्रपूरितं चतुःकोणबहिःकृत्वापीतवर्णेनपूरयेत्
तद्बाह्येश्वेतपीताद्यैःवर्तुलमंडलंत्रयं तद्बाह्येस्याच्चतुःकोणंरक्त
वर्णेनपूरितं सर्वकामिकमेतत्तुसर्वतोभद्रमुच्यते कुंभंपुष्पांबुना
पूर्यहेमरत्नयुतंशुभं संस्थाप्यतत्रगंधमादनेइ मनंतत्रपूजयेत् विता

१३५ नेपंचवर्णाख्येमाचष्यहमनोंसिच निर्मायमहतीपूजांकुर्पीतद
धिवासने पूजार्थेदेवदेवस्यविष्णोर्लक्ष्मीपतेःप्रभोः दमनत्व
135 मिकागच्छसांनिध्यंकुरुष्वतेनमः इत्यावाहनमंत्रः क्लींकामदेवा
यनमः श्रीं ह्रीं रत्यैनमोस्त्विति दिक्षुस्मरशरिरयानंगायचनमो
नमः ॐमन्मथायपुराणायपत्नीवसंतसखायच स्मरायचेक्षुचापाय
पुष्पबाणायेतिपूजयेत् ॐ तत्पुरुषायविद्महेकामदेवायधीमहि
तन्नोनंगःप्रचोदयात् इतिमन्मथगायत्र्यामष्टोत्तरशतंजपेत्
धूपदीपपुष्पनैवेद्यैरुपचारैःप्रपूजयेत् हार्देनमनुनापुष्पांजलिं
दत्वानिवेदयेत् नमोस्तुपुष्पबाणायजगदाह्लादकारिणे म १३५
न्मथायजगन्नेत्ररतिप्रियनमोस्तुते अमंत्रितोसिदेवेशपुराणपु

हृषोत्तमगोप्रातस्त्वां पूजयिष्यामि संनिधौ भव ते नमः क्षीरोदधि
महानागशय्यावस्थितविग्रहः निवेदयाम्यहं तुभ्यं प्रातर्दमन
कं शुभं सर्वथा सर्वदा विष्णो नमस्तेस्तु प्रसीद मे इत्यमामन्त्र्य
देवेशं दत्त्वा पुष्पाञ्जलिं पुनः पूजितेन दमनकेन यो सोपरि
संस्थिते ब्रह्मणा सर्वतो रक्षां कवचेनावगुण्ठयेत् रक्षेद्धाच
कमन्त्रेणान्यहरे मनुनाथवा ब्राह्मणेभ्यो नमस्कृत्य गुरुपादौ
प्रणम्य च गीतमंगलनिर्घोषैः कुर्याज्जागरणं ततः इति दम
नाधिवासनं प्रातर्नत्वाथ देवेशं कुर्यात्स्नानं यथाविधि नि
त्यपूजां पृथक् कृत्वा कुर्यान्नैमित्तिकीं ततः दमनं हृदयाद्युक्तं
६१ गंधाक्षतसमन्वितं जपमंगलनिर्घोषैः देवदेवे समर्पयेत्

१३५ ॐ देवदेवजगन्नाथवांछितार्थप्रदायक हृदिस्थानपरापेत्वा
मात्मसमकामेश्वरीप्रिय इदंदमनकंदेवगृहाणमदनुग्रहान्ते
135 इमांसांवत्सरीपूजांभगवन्परिपूरय मूलमंत्रेदितेलेषदमना
रोपणोमनुः एवंसमर्प्यदेवायप्रार्थयेद्विश्वमव्ययं मणिविद्रु
ममालाभिःमंदारकुसुमादिभिः इयंसांवत्सरीपूजातवास्तुगरु
डध्वजः वनमालायथादेवकौस्तुभंसततंहरि तद्वद्दामनिकिं
मालांपूजांचहृदयेवह जानताजानतावापिमन्कृतेपमवार्च
नं तत्सर्वंपूर्णतांयातुत्वत्प्रसादाद्रमापते जितंतेपुंडरीकाक्षनम
स्तेविश्वभावन नमस्तेस्तुहृषीकेशमहापुरुषपूर्वज मंत्रहीनं १३५
क्रियाहीनंभक्तिहीनंजनार्दन यत्पूजितंमयादेवपरिपूर्णंतद

त्तमे एवं संप्रार्थ्य देवेशं निमज्जेत्तदं ढुवङ्गुवि अथ संपूजयेद्भक्त्या
गुरुं वस्त्रादिकांचनैः स्वयं धृत्वाभ्यर्च्य वै धनविप्रान्संभोज्य दापये
त स्मारश्वमेधजं पुण्यमित्याह भगवाञ्छिवः पारणाहे न लभ्येत
द्वादशी घटिकापि चेत् तदा त्रयोदशीप्राप्यापवित्रं दमनार्पणं मा
धवे दमनारोपः स्यान्मध्ये विघ्नजोपरि वैशाख्यां श्रावण्यां नाम क
र्तिक्यां वा तदर्पणं इति चैत्रकृत्यं वैशाखे पौर्णमास्यां तु जलस्थं जग
दीश्वरं भक्त्या एकादशी यावत्पूजयेन्नरः प्रहर्षितः तथा च गाहदे
निक्षिप्य जलपात्रे तु मासं माधवसंज्ञिते माधवं पञ्चपिष्ण्यां त्रिदेव
तास्ति नरा भुवि स्वर्णपात्रे तथा रोप्य ताम्रे चाथ मन्मयेपि वा तोय प
र्यये पार्श्वये देवशालिग्रामसमुद्भवे प्रतिमां वा महाभागास्तस ए

१३६ एषमनंतकं तस्माज्जपेच्छ सदाभूषतोपस्थ्येषु जपेद्धरिं वीततापो
136 नरस्तिष्ठ यावत्ताभूत समेत्स्वर्वं जपः कालविकल्पोपमुख्यमस्तारु
तस्मात्तः गंधोद्रकमुक्तोपात्रन्नित्यपूज्यामसमाप्यच अतिवाद्यारि
नेत्रात्रोटदेवं नीत्वानिजासनं पंचोपचारैस्सपूज्य तीर्थे प्राश्यपवित्र
जपेत् आत्मानं गृहद्वारादीन तेनतीर्थेनपावयेत् द्वादश्यांत
जलेत्रात्रौमर्चं कृत्वा हरिं तत्तः द्वादश्यां पूजयेद्रात्रौ जलस्थ्यं जल
शायिनं इतिविशाखवृज्यच्छयोः काम्ये आषाढश्रुक्ले द्वादश्याक्षीर
व्धिशायिनोत्सवः कार्यो न्यथात्वनावच्छि: स्यात्पौराणिकवाक्य
तः भविष्योत्तरे मिथुनस्ते सहस्रांशौ न स्वापयेत हरिं वैस्ववे १३६
संभूषय द्यनावच्छित्त दाभवे भविष्योक्तप्रकारस्तु प्रोच्यते शाप

नोत्सवे विधायमहतीं पूजां विष्णुमभ्यर्च्य वैष्णवान् शौनकोक्त
प्रकारेण तप्तमुद्रांकधारणं कर्त्तव्यं वैष्णवैः सर्वैः संप्रदायानुरोध
तः अग्निहोत्रं यथा नित्यं वेदस्याध्ययनं यथा ब्राह्मणस्य तथैवेदं
तप्तचक्रादिधारणं श्रुतिस्मृतिशतैरुक्तं सत्प्रकारः प्रतन्यते बहु
चैत्यादिशिष्ठेपि प्रोक्तोपः शौनकादिभिः षोडशोपचारैर्भगवंतम
भ्यर्च्य ऋचो अक्षरे परमे व्योमन् शन्नो मित्रः शं वरुण इत्येताभ्या
म्यां स्वच्छं शंखं चाभ्यर्च्य द्वादशास्त्रं सहितं तयोरोग्ने मन्त्रप्रथमस्य
प्रचेतसः इत्येताभ्यां आनावाद्ध्यात् वैश्वानरस्य सुमतौ स्यामेत्य
ग्निं परिचरेत् पुरुषसूक्तेन षोडशाहुतीर्हुत्वा भगवंतं पुरुषसूक्ते
नोपस्तुत्य यो ब्राह्मण्ण परतो हेतुं वह्निं पेत् अथ सुदर्शनमहाज्वा

१३७ लासूर्यकोटिसमप्रभ अज्ञानांधस्यमेनित्यंविष्णोमार्गप्रदर्शय इत्या
दयः सुदर्शनायविद्महेमहाज्वालायधीमहितन्नोचक्रंप्रचोदया
137 त् इतिचक्रधारणं पांचजन्यनिजध्वानध्वस्तपातकसंचयः त्रा
हिमांपापिनंघोरंसंसारार्णवपातिनं पांचजन्यायविद्महेपवमाना
यधीमहितन्नोशंखः प्रचोदयात् इतिशंखध्यानं यएवंकुरुते
विद्वान्ब्राह्मणःश्रोत्रियःशुचिःसर्वपापैःप्रमुच्येतविष्णुलोकंस
गच्छति शंखपद्मौचैववोधन्यौचक्रंतीर्थंतथैवच शंखचक्रविधा
नेनवह्निपूतोभवेन्नरः इतिमुद्राधारणंनिराज्यनरयानेच्छात्राण्य
रोमंचवेश्मवेः गीतवादित्रघोषणाटवंनित्वाजलाशयं पुष्पांज १३७
लिप्रदायाथ्यपानादुत्तारयेत्क्रमं तीरेष्ठित्वासमाशास्यहस्तंदत्वा

प्रवेशयेत् धौतांघ्रिपाणिश्चाचांतः कुर्यात्संकल्पमादितः न्यासं कृत्वा
थदेवं वेदस्वर्णधर्मानुवाकतः तथा पुरुषसूक्तेन नोत्तनारायणेन वा
पंचामृतेन संस्थाप्य पूज्याभ्यर्च्य रहुत्तमं अतो देवेति मंत्रेण जलेन प्रस्था
पयेत्प्रभुं शेषपर्यंकवर्यस्मिन्कुरणामसागरगामले श्वेतद्वीपान्तरे दे
वकुर्हनिद्राकरणमा अथ कृत्वा महापूजां गंधस्रग्धूपदीपकैः अ
नंतो वृत्लनत्पाघैः प्रशास्यानुगतहे हरेः प्रभोस्त्वयि जगन्नाथ जगत्
सर्वं भवेदिदं विबुद्धे च विबुध्येत प्रसन्नो मे भवाव्यय इति संप्रार्थनं
स्यामेन महोत्सवमानिमान श्वेतद्वीपे भोगिनाथयोगिनाथ स्थिते त्वपि
चातुर्मास्यव्रते नुत्तां देहि लक्ष्मीपते मम लब्ध्वानुत्तां शस्वहलोपथ्या
योषितभर्तृका चतुरो वार्षिकान्मासान राघवे स्थापनावधिः इमं कारि

१३८ ष्यतिपमनिर्विघ्नं कुरुष्वाच्युत इदं व्रतं मया देव गृहितं पुरतस्तव नि
र्विघ्नं सिद्धिमायातु प्रसादात्ते रमापते गृहीतेस्मिन्व्रते देव पंचत्वं यदि मे
भवेत् तदा भवतु संपूर्णं प्रसादात्ते रवुद्ध इत्यभ्यर्थ्यार्घ्यं देवाय पशोवे
नार्घ्यं निवेदयेत् श्रावणो वर्जयेच्छाकं दधि भाद्रपदे तथा दुग्धमा
श्विपुजे मासि कार्त्तिके चामिषं त्यजेत् प्राणपंभगाचूर्णीचर्मीवुजेरवी
जपूरकं अपक्वतिंशिक्षमन्नाद्यं पहिस्सोर निवेदितं दुग्धमन्नं मसूरं
चामिषं त्यजेत् हव्यं तद्देवराजभं च फल्गुमूलाद्रि वर्जयेत् निष्पा
वाराजमाषांश्च मसूरांसैधितानि च वृंताकं च कलिंगं च दुग्धमन्नं
मसूरिका द्विदलं शाकधान्यं तत्सर्वं देव न भक्षयेत् इति स्मृतेः १३८
चतुर्ष्वपि च मासेषु हविष्याशी न पापभाक् हैमंतिकं सितं धान्यं मु

ह्रापवातिला: कलापकं गुंजीवारा: वास्तुकं हेमलैकिको पष्ठिका
कालशाकं च मूलकं कर्मुकेत्तरत् कंदं सैंधवं च सामुद्रं गव्यं च दधिस
र्पिषी पयोनुद्धृतसारं च पनसं च हरीतकी पिप्पली क्षीरकं चैव नार
गं चैव तिंतिडी कदली कवली धात्रीफलान्यगुडमैक्षवं अतैल
पक्वं मुनयो हविष्याणि प्रचक्षते अन्यान्यपि पुराणेषु दृष्टाम्या
नि व्रतादिषु पक्वानां वहुमन्येत यथासंभावितो ममयाजपहोमादि
कं तेषां फलं त्वामेतु नीयतान् अत्रैव श्रावणे मासि नक्षत्रे चापि
वैष्णवे तस्मादाराधनं तु त्वां नित्यनैमित्तिकोपगता वैदिका: एतत्कहो
मेन एजांकुर्वे जितेन वा त्वत्साहस्यानुकारेणानिवितेन वृतांत्रि
का: आराध्यारोप्य पूजाये देवताये पवित्रका: आगमोक्तेन मा

१३९ गैरणात स्वकर्तं यतोच्यते हैमरौप्यताम्रक्षौमैः पट्टैः कौशेयपद्मजैः
कुशैः काशैश्च कार्पासैर्ब्राह्मण्या कर्तितैः शुभैः कन्यया वा पवित्र
139 स्यान्नपोश्चल्पादिभिः कृतैः स्वात्वा त्रिगुणितं सूत्रं त्रिगुणितं क
त्यशोधयेत् अभिषिंचेत्पंचगव्यैरद्भिः प्रक्षालयेत्ततः मूलेनाष्टो
त्तरशतं गायत्र्याराममंत्रया शंखोदकेनाभिमंत्र्य पवित्राणि वि
निर्मितं दुग्धदध्याज्यविरामूत्रं पंचगव्यक्रमं विदुः आप्याय
स्वदधिक्राव्णातेजोसिशुक्रमस्य गायत्र्या तेनो गंधद्वारां मंत्रा
स्युः पंचगव्यके मधुवातेति गायत्री क्रमः पंचाम्रते ध्या इति स १३९
त्रसद्भिः तत्रोत्तमं पवित्रं तु षट्त्रिंशत्तद्विभिः सप्तत्या स
हितं द्वाभ्यां पवित्रं मध्यमं स्मृतं साशीतिनचोत्तं नेव कनिष्ठ

तत्समाचरेत् अङ्गुष्ठात्तरजतदृहर्हिनवसूत्रांशकेनवा जानुह्नाभि
पर्यंतंमुत्तमादिसंज्ञेयंभवेत् अङ्गुष्ठात्सहस्रेणवनमालांसमाचरे
त् उत्तमस्यपवित्रस्यहि गुणेनापिवाभवेत् आरभ्यमुकुटंपानुह
तैर्विरचिताशुभा आपाद्दलेविलम्बमालावनमालाप्रकीर्तिता प
जमानपवित्राणिभिःसूत्रैःसमाचरेत् वाधिवासनपवित्रकं कनि
ष्ठेनसमंकार्यंमध्यमेनसमंगुरोः अग्नेःपवित्रंकुर्वीतमध्यमेनसमंशु
भं साधारणपवित्राणित्रिभिःसूत्रैःसमाचरेत् उत्तमंनुशतग्रन्थिपं
चाशद्ग्रन्थिमध्यमं कनिष्ठंतुपवित्रंस्यात्षट्त्रिंशद्ग्रन्थिशोभनं ष
डविंशच्चतुर्विंशाद्वादशेति चकेचन चतुर्विंशद्वादशाष्टाविन्येकेमु
नयोविदुः अंगुष्ठपर्वमात्रेतुकुर्याद्ग्रन्थिमथोत्तमे नरदृहंनतरदृहं

१४० नमध्यमे च कनिष्ठके । ग्रन्थीन्कुर्वीत सर्वत्र तन्तूनां तान्मनोहरान्
नवैविषमसंख्याकान्ग्रंथीन्कुर्वीत कुत्रचित् । विशोभसूत्रैर्दाने
न कर्त्तुः स्यादशुभं फलं । पवित्रं कारयेद्धन्यान्तस्मात्कुर्वीत शोभनं ॥ कुं
कुमारोचवनेचैवकर्पूरेणाविमिश्रितं । तेनसंरंजयेत्सूत्रं अष्टाक्षरास्त्र
मंत्रितं । ततोनिमंत्रणं कुर्यादिदं विधिवदितिमंत्रतः । द्वादशाक्षरमं
त्रेणवासर्वसाधारणस्य तु । त्रिभिस्तु मम सूत्रैस्स्यान्तहदेवाधिवासिके
हिमध्यमेभिः मंत्रस्यात्कनिष्ठेनुसक्रमस्य तु । इतिपवित्रलक्षणं
ततस्तानिपवित्राणि वेणावेपटले शुभे । संस्थाप्य सूर्भवन्नेण आ
च्छाद्यतत्पटलं तथा । आनिसमितोवेणां कुर्यात्पटशन्ताकुशैः । मंत्र १४०
येन्मूलमंत्रेण पंचगव्येन शोधयेत् । क्षां नु कस्य तत्र कृत्यामानसस्मा

नमाचरेत् ततस्तुसर्वतोरक्षांकृत्वाग्नौहोममाचरेत् सहस्रंकुसुमैः
पूजामहापूजेतिकीर्तिता स्वयंतुभगवान्पूज्योमहेशीचसमर्चयेत् म
हास्नानंप्रकुर्वीत उपचारांस्तथैवच देवस्यसर्वतःस्थाप्यदंतकाष्ठं
जलंकुशाःमृत्तिकांचहरिद्रांचकोष्ठंगोरोचनानिच पादुकोपानहौ
छत्रंचामरंव्यजनंतथा श्री घाटीनिचधान्यानिपुरतस्थापयेत्तथा
दंडवत्प्रणिपातैश्चस्तोत्रैर्नानाविधैरपि वैदिकैश्चजपैर्देवंपश्चा
त्प्रतिबोधयेत् क्रियालोपविघातार्थंयत्वयाभिहितंप्रभो मयैत
त्क्रियतेदेवतवतुष्ट्यैपवित्रकं नमविघ्नंभवेदत्रकुरुनाथदयांमपि
सर्वथासर्वदाविष्णोममत्वंपरमागतिः उपवासेनदेवत्वांतोषयामि
जगत्पते कामक्रोधादयोह्येतेनमेस्युर्व्रतघातकाः अथप्रभ

१४१ जिद्देवेशपावकेशाभिकं दिनं तावद्रक्षात्वयाकार्यासर्वस्यास्यनमो
स्तुते एवंविज्ञाप्यदेवेशंकुरुपाद्येप्रणामञ्च कुर्वीतवैष्णवैसार्धप
141 वित्रारोपणेहरेः कुंभंपुरापोद्धुनापूर्यसर्वतोभद्रकेशुभे संस्थापये
न्मुरतोविष्णोः तत्रसूत्राणिपूजयेत्न सांवत्सरस्यपापायस्यपवित्रीक
रणायमे विष्णुलोकात्पवित्रार्थं आगच्छेहनमोस्तुते अनेनावाहये
त्सूत्रेमूलमंत्रपुतेनच उत्तमादित्रयेविद्वान्स्मरेद्देवत्रयंतथा गु
णान्वेदत्रयंचैवध्यायेल्लोकत्रयंतथा प्रकृतिंचनपूर्वांसामाला
पांनिधिविलासिकां भुलोकंमोकुटेसूत्रेध्यायेत्तन्तत्रशान्तिनी
सर्वाभरणाचित्रांगासर्वदेवनमस्कृतः लावण्यपहृतपविश्वात्मनज्ये १४१
ष्ठसूत्रेसमाश्रय सर्वलक्ष्मीकराश्रीशसर्वज्ञानमयात्मक नि

ददतिहृपविश्वात्मनमध्यसूत्रसमाश्रय अत्रिवेगाजगाघोनेपुहृष्कात्म
न्विवस्मते कनीयोमे प्रभो देवतेजस्मासूत्रमश्रय सर्वाधारयाहृप
सर्वेकर्त्तः प्रजापतेः सर्वगात्रेशसूत्रस्मिन्सान्निध्यंकुरुतेनमः सर्वे
लोज्वलाकारब्रह्माण्डब्रह्मरोचिषा मुकुटोत्तमसर्वागशिरः सूत्रदे
हेहिमो प्रकृतेजगतः कर्त्री सर्वलावण्यदायिनी श्रीसूत्रेनित्य
कल्याणिसान्निध्यंकुरुतेनमः उत्तमाहीनिसूत्राणिक्रमादालभ्य
पाणिना मनुभिर्मंत्रयेद्देत्तः पूजयन्मूलमंत्रितः ब्रह्माविष्णुमहा
देवाश्चीसूत्रेदेवताःस्मृताः ॐकारः सोमवन्हीचब्रह्मानागाःशशि
रविःशिवश्चविश्वेदेवाश्चनवसूत्राधिदेवता क्रियापौरुषीवीरा
विजयेशापराजिता मनोन्मनीजयाभद्रामुक्तिश्चित्रंथिदेवता

१४२ ध्यात्वावाह्याम नीहृत्यगंधपुष्पाक्षतांकुरैः धूपदीपांतताम्बूलैप
वित्रविबुधान्प्रजेत् अथदेवकरेविज्ञानपद्मसत्रसमुद्भवं वित
ल्लिमानकेशरंवश्रीपात्मंगलात्मकं ओंसंवत्सरकृतार्चायाः सं
पूर्णफलदायिपन पवित्रारोपणायैतत्कुरुष्वंधारतेनमः ओंवि
ष्णुतेजोद्भवंरम्यंसर्वपातकनाशनं सर्वकामप्रदंदेवतवांगेधार
यामहं मूलसंपुटितात्दस्मात्दघात्सूत्रंपवित्रकं नीराजयेत्ततो
देवंमंगलाद्योभपूर्वकं नैवेद्यंविविधंदद्यात्ताम्बूलंमनुलेपनं उ
पतिष्ठेत्ततोदेवजितमित्यादिभिस्तवैः मंत्रेणाथसहेशानेदेवदे
वेनिमंत्रयेत् आमंत्रितोसिदेवेशप्रातस्त्वंसहसागतम प्रातस्त्वांपू १४२
जयिष्यामिसान्निध्योभवतेनमः निवेदयाम्यहंतुभ्यंप्रातरेतत्पवि

त्रकं सर्वधामसर्वदा विष्णो नमस्तेऽस्तु प्रसीद मे निपत्य दंडवद्भूमौ क्षि
प्त्वा पुष्पांजलिं पुनः पूजितात्मापि समंत्राणि कुंभं तं च पुनस्थितं त्र
ह्मणा सर्वतोरक्षेत्कवचेनावगुंठयेत् रक्षेद्वा चक्रमंत्रेण नहरेर्म
नुनाथवा ब्रह्मणोभ्यो नमस्कृत्य गुरोः पादौ प्रणम्य च गीतमंगल
निर्घोषैः कुर्याज्जागरणं ततः अधिवासे विधिः प्रोक्तो कथितो ना
रदादिभिः इति पवित्राधिवासनं ततः प्रातः समुत्थाय ध्यात्वा देवं
यथोचितं नित्यं रजां ततः कृत्वा पवित्राणि तथैव च नीराजयेच्छ
नैर्दीपैः मंगलाघोषपूर्वकं स्तोत्रस्तुत्वा विविधैः स्तोत्रैः नत्वा देवं ह
रिं चिंते ततो मंगलनिर्घोषैः शंखतूर्यादिनिस्वनैः गंधदूर्वाक्षता
युक्तं दद्याद्देवाय सूत्रकं रामराम नमस्तुभ्यं गृहाणेदं पवित्रकं प

१८३ वित्रीकरणार्थायवर्षपूजाफलप्रदं पवित्रं कुरुमे नाथ मन्मया
दुःकृते कृते श्रद्धो भवाम्यहं देवत्वत्प्रसादात्सुरेश्वर मूलसंपुटि
तो ह्येष पवित्रारोपणो मनुः अंगान्यावर्तिदेवेभ्यस्ततो दद्यात्स्वना
मभिः नैवेद्यन्तु महापूर्वं ततो दद्याच्च भक्तितः निराजयेत्ततो देवं
रमाकांतं हृतभेगालं सर्वाज्यचामरैः पुष्पैः दर्पणं दर्शयेत्ततः वि
विधानि च पुष्पाणि दद्यात्पुष्पांजलिं तथा प्रार्थयेद्देवदेवेशमं
त्रेजस्त्वा पथाविधिः मणिविद्रुममालाभिर्मंदारैः कुसुमादिभिः
रूपेसावत्सरी पूजां तवास्तु गरुडध्वज वनमालायथा देव कौस्तु
भं सततं हरि तद्वत्पवित्रंतनुश्च पूजां च हृदये वहे जानताजा १८३
नता वापि न कृतं यन्मयार्चने केनचिद्विघ्नदोषेण परिपूर्णं तद

स्तुमे मंत्रहीनंक्रियाहीनंभक्तिहीनंजनार्दन यत्पूजितंमयादेव
परिपूर्णंतदस्तुमे अपराधसहस्राणिक्रियंतेहर्निशंमया दासोह
मितिमांमत्वाक्षमस्वपुरुषोत्तम निपत्यदंडवद्भूमौभक्तियुक्तेनचे
तसा प्रणम्यदेवदेवेशंनामशिक्षार्थेबुधः ततःपवित्रंगुरवेदद्या
द्धूपादिपूर्वकं अर्घेनपूजयेद्भक्त्यास्वर्णवस्त्रानुलेपनैः ब्राह्मणा
नवेस्वर्णवास्त्रैर्वाधूपपुष्पादिनार्चयेत् भक्त्यासंतोषयेताश्च वस्त्रभो
जनैकांचनैः मासंपक्षमहोरात्रंत्रिरात्रंधारयेत्तथा दश्चेवंसतत्रसं
दर्भेदिशकालानुविवक्षया प्रत्यहेस्नानकार्यादौसत्त्राणांजयकार्य
मेव अभिषिंचार्घ्यतोयेनपुनर्देवंनिवेशयेत् अथोदेवमभ्यर्च्य
विशेषपूजाचंदनैः नैवेद्यंविधिवद्दत्वाततःसत्रंविसर्जयेत् सावत्स

१५५ रिप्रभांपूजांमेपापविधिवत्मनः व्रजेदानींपवित्रंत्वंविष्णुलोके
विसर्जितः यावद्देवपवित्राणितावत्तिष्ठेत्समाहितःब्रह्मचारी ह
विष्याशी देवपूजापरायणः पवित्रारोपणोकालेनकरोतिकथंच
144 न तस्यपुत्रेजपेन्तत्रेत्रतो नेवापिसमाचरेत् इतिपवित्रारोपणं
त्यादिश्रावणाह्वत्यं अथभाद्रपदेशुक्लद्वादश्यांकर्णीकोत्सवः
कर्तव्यो वैष्णवैःसार्द्धशयनोत्सवइन तथाचभविष्योत्तरे प्राप्ते
भाद्रपदेमासिएकादश्यांसितेतथा कटदानंभवेद्धिस्मामहापात
कनाशनमिति शयनोत्सवीरिप्यानुदेवंनीत्वाजलाशयः कटदा
नोत्सवंकुर्वेडतिसंपूजयेत्ततः देवदेवजगन्नाथध्येयोगिनामपिनिरंज १५५
ने कटदानंकुरुष्वाघप्राप्तेभाद्रपदेशुभे अनेनकार्णीकावर्त्तिं

दक्षिणाग्रे प्रकल्पयेत् महापूजां ततः कृत्वा पूर्ववत्स्वगृहे व्रजेत्
इति कृटिदीनोत्सवः इति भाद्रपदकृत्यं अश्विनस्य सिते पक्षे दशमो
विजयोत्सवः कर्तव्यः स्वजनैः सार्द्धं सर्वत्र विजयार्थिभिः हनूमद्वा
क्यमाकर्ण्य दृष्टेति जनकात्मजा आनेतुं रघोः कपिभिर्विज्ञापि
तमुपास्थितं रथमारोप्य पुरे वेशं सर्वालंकारशोभितं मासितं धनु
र्बाणपाणिं न्यक्षचरान्तकं सलीलया जगत्त्रातुमाविर्भूतं मजं वि
भुं रथे श्वे गजे पद्भिः सौमित्रीसुग्रीवादिभिः कृते राजोपचारेण
शमी प्रति समानयेत् शमीवृक्षहवनं कुर्वे इति संकल्प्य पूजयेत् वि
ष्णुधर्मोक्तमार्गेण पात्राणि विधाय सिद्धये शमीपृक्तः सितांकान्ते भ
क्तानामभयंकरं अर्चयित्वा शमीविष्णुमर्चयेत् ततः पुनः शमीप्र

१४५ मयतेपापंशमीलोहितकंटकी धारिअर्जुनवानानारामस्यप्रिय
वादिनी करिष्यमाणयोपात्रायथाकालेसुखंमया तत्रनिर्विघ्नक
र्त्रीत्वंभवश्रीरामपूजिते गृहीत्वासाक्षिद्राम्नुवानरैःकैश्चिद्द्रुत्के
145 मृत्त्वंभाव्येकोशलेंद्रसन्तुष्टये निर्मितारक्षसारैस्मावैरिणोजग
तीतले रामराज्यंरामराज्यंरामराज्यमतिष्ठवत् आनीयस्थापये
त्स्वस्थेदिव्यसिंहासनेविभुं ततोनीराज्यदेवेशंप्रणमेद्दंडवद्विदे
वोपभुंक्तवस्त्रादिधारयेत्स्वजनैःसह इतिविजयमीतोआश्विनि
कृत्य कार्तिकेवर्जयेत्तेलंकार्तिकेहिदलेस्वजेत् वीजमेवसमु
द्भूतेछिदलेवाकुरंविना दृश्यतेयत्रसस्येषुद्विदलंतन्निगाद्यते मा १४५
षमुद्गमसूराश्चचणकाश्चकुलत्थकः निष्पावाराजमाषाश्च

आटकेषु हि दलं सम्मतं आरभ्यैकादशीं शुक्लां आश्विनस्य तु जागरं
प्रबोध्यैव प्रकुर्वीत सर्वं स्कन्द द्विजोत्तमः जागरं कार्तिके मासि यः क
रोत्यरुणोदये दामोदराग्रतो विप्र गोसहस्रफलं लभेत् कार्तिके प
श्चिमे यामे नृत्यं गीतं करोति यः वसते श्वेतवैकुण्ठे पितृभिः सह ना
रद न करोति हि यो मूढः कार्तिके हरिजागरं स याति नरकं घोरमि
ति पद्मे विज्ञानतः नीराज्यैश ततः स्नायात् विधिवत् तु षष्ठे प्रहरे प्रतव
रेत्तथा किंचित् [illegible] वोर्जे महिमाह्निके अत्रैतेन क्षिपघस्नुमासे दा
मोदरप्रियं त्रियामा [illegible] निमवैष्णोतित्याद्विवाहविधानतः अथ कार्ति
कभक्ताकैः कृत्वा तत्पाकधारणं प्रयत्नुक्त प्रकारेणाश्च मारोप्यमा
धवं विधाय महतीं पूजां विश्वाराभ्यर्च्य वैष्णवान् वाद्यघोषेण म

१४६ हस्तादेवंनीत्वाजलाशये धौतांघ्रिपाणिःकुर्वीतसंकल्पंवैष्णवैःसह
एवंगुणविशिष्टायांबोधिन्यांमेहरिप्रीतेःकुर्वेप्रबोधनमयोवाणीहो
क्षेमंतंजपेत् ब्रह्मेंद्ररुद्राग्निकुवेरसूर्यसोमादिभिर्वंदितवंदनाय
बुध्यस्वदेवेशजगन्निवासमंत्रप्रभावेनसुखेनदेव इयंतुद्वादशी
देवप्रबोधायविनिर्मिता त्वयैवसर्वलोकानांहितार्थेशेषशा
यिना त्वयिसुप्तेजगन्नाथेजगत्सुप्तंभवेदिदं उत्थितेचेष्टतेसर्वं
उत्तिष्ठोत्तिष्ठमाधव इदंविष्णुरनेनोद्धृत्यादुत्थापयेद्धरिं हेहि
रण्यगर्भेतिचप्राजापत्यंपठेत्तथा गायत्रंवैष्णवंसूक्तंमंतोदे
वात्रचेत्यपि उत्तिष्ठोत्तिष्ठदेवेशयोगनिद्रांविहायच अनेन १४६
मंत्रेणोत्थाप्यघंटावादित्रनिःस्वनैः नीराजमुपविश्येशंमहानुरा

हमर्घयेत् सोसावदम्भकरण्यो भगवान्व्रतकृत् प्रेमभक्तितेननयनो
ब्रुहे विजेभन् उत्थाय विश्वविजपापचनो विषादं माध्वीगि
रयनयना पुरुषः पुराणः इति पुष्पाञ्जलिं दत्वा सहक्रमाथर्वणं
जपेत् स्नापयेद्राघवं पंचामृतैः पुरुषसूक्तैः निराज्यमंत्रैर्वि
न्यस्य वस्त्रालंकारादि वेदनोः आद्यधूपदीपादि व्यान्नं तांबूलैस्तोषये
त्सम्भं एवं कृत्वा महापूजां गृहीत्वा साक्षतैर्जले प्रतिमासं व्र
तानुक्ताण्यघ्र्वापनिवेदयेत् अनुष्ठितानामयानां नाचानुमासप्र
व्रतान्यभे सम्भूतयानकस्मान्ने राघवः प्रीयतां मम एवं व्रतान्य
पि पिन्वाल्ववीतपापमा हृतः श्रुतिसूत्वा वेदवेदिवो ध्यमानेमा
पतिं जयजयेत्यादि वेदसूक्तिः स्वस्त्यस्तु विश्वस्यावलः प्रसी

१४७ दत्तो ध्यायेत्तु भूत्वा निशिवं मथोधियामनश्च भद्रं भजेतां दधास
जे श्रावेश्यताभोमतिं प्राप्य हैतुकी इत्याशिषपः समभ्यर्थ्य गी
तवाघजयस्वनैः रथमारोपयेद्धि स्मुं जननानोनेदयन्मङ्गः रथा
रूढे महाविस्मये कुर्वीत जयस्वनं एवं तेखिलपापेभ्यो मुक्तो
यातिहरेः परं पुरं सेव्यादिकं पालं हे ममाकन्तकिरणोः किंकिणी
जालमाला रत्नौघमौक्तिकानां मविरत्नमणिभिः संभृते श्वे
वहारैः हेमैः कुंभैः पताकाशिवत्तरहचिभिः भूषितः केतुमुख्यैः
छत्रैर्ब्रह्मेशवंद्यो दुरितहरणं हरेः पातुजैत्रो रथो वः पलाय
ध्वं पलाध्वारे दितिजदानवाः संरक्षणाय लोकानां रथारूढो १४७
नकेसरी इत्यादिविष्णुधर्मोक्तमंत्रैः संतोष्य मादरं प्रसादमालो

नहरेर्गौरीपादभक्तिभाविताः देवदेवमहादेवदेवचदेवाखिलेश्वर
वरदेशाखिलेविश्वेश्वरसमापत्तेः नत्यैवाघैर्भोगवत्तेर्घंटावाद्यज
पुष्पवनैः भ्रामयेत्स्वंदर्शनेविष्णोः पुरमध्येसमंततः । यस्याकर्षणात्पू
र्वंपुरतोदैत्यनायकाः ततःपुरासिंहसंघामुनिगंधर्वमानवा या
वत्सदानिरामसारथस्याकर्षणात्तानराः करोतिक्रतुभिस्तानितुल्यानि
नरनायकाः । यैनसहनाक्षेतिप्रातःपृच्छतोपत्तः महाविष्णुसमा
ह्येतेभवन्त्यपिभवाअपि श्रीरामरामंशोभायपेकुर्वंतिवदंतिच ज
पंतिचयेनरार्येवैतेषांलोकाःसनातना । यास्थितोनरोयैल्लुपूजितोम
धुसूदनः ददातिवांछितंतेषांमतेचपरांगतिं द्वो लापमानेगो
विंदमाधवेमधुसूदने । यस्यैवामनेदृष्ट्वापुनर्जन्मनविद्यते ।

१४७ यस्त्वंयेनगाङ्गेजित्वममानेजन्मार्द्दनेविप्राश्चवेदविद्वांसोविज्ञेया

श्वपचोपमा एषांगृहागतोयातिरथस्थःश्रीनृकेसरी पूजानैस्तैः

प्रकर्तुंव्यावित्तशाठ्यविवर्जितैः अनर्चितोपदायातिप्रसादान्स्वगृ

हाद्धरिः पितरस्तस्यविमुखाःपापावस्तेवस्मान्नपः स्त्रियोपिमुक्तिमापा

तिरथमाचापरायणाः निराजनेनगीतेनजापैतमंडलेश्वराः ।

थोत्सवस्यमाहात्म्यंकलौविनिनुतेहियः सशैलवनसस्याघाते

नवद्दत्तावसुंधरा इतिपद्मपुराणे भीममपिच्चार्थ्य८ हं गा

त्वानीराज्यदेवेशंशयीतराघवंस्मरन् इतिरथमहोत्सवः पौ

र्णिमास्यांतुकार्त्तिक्यांकर्त्तव्यंत्रिपुरोत्सवः दद्यादनेनमंत्रेण १४७

स्वदीपांश्चसुरालये कीटाःपतंगाःमशकाश्चवृक्षाःजलेस्थ

लेपविचरंतिजीवाः इच्छाप्रदीपेनचजन्मभागिनोभवंतिसत्यंल्व
पचापिविप्राः इतित्रिगुणोत्सवः इतिकार्त्तिककृत्यं मार्गशीर्षेएक
भक्तेकृत्वायोभ्यर्च्ययेद्धरिं भोजयित्वाद्विजान्मुक्तस्यादित्याहक
लिप्रियः नक्तव्रतेनयोमासंमार्गशीर्षेहरिप्रियं नयेत्ससोनरो
यातिविष्णुलोकंसनातनं इतिमार्गशीर्षकृत्यं पुष्यस्यैकादशी
मुक्तमारभ्यस्थंडिलेशयः मासमात्रंरहुप्रीत्यैद्विवारंस्नानमाचरे
त् त्रिकालमर्चयेद्धामंस्नक्तभोगोजितेंद्रियः माघस्यद्वादशीपु
ण्यापावन्पुण्यफलप्रदा मासमध्येहुंवादशाहेवात्तदर्धके कृत्वा
यातिहरेस्थानंपरंजोरध्योटनाम्नयं विष्णोनिर्वेदितात्रेनपद्म
वंदेवतानां पितृभ्यश्चैवत्तद्धयंतदानंस्पाटकल्पते पितृश्राद्ध

१४८ तुभ्योद्यानं हरये परमात्मने ॥ रेतोपाधाः पितरात्तम्य भवंति क्लेशभागि
नः ॥ गीतवाद्यैनृत्तैर्भक्तैर्दधिमधुक्षैः समं नयेत् ॥ अर्पयित्वा हरौ भक्त्या
प्रसादं मानयेत्ततः ॥ यः प्रसादं हरेर्भक्त्या गृह्णाति प्रशान्तिच मुन
क्तिवेस्सर्वैः सार्द्धं सोनंतफलमश्नुते ॥ इति पाञ्चरात्रे माघपुष्पयोर्द
ध्यारनोत्सवः ॥ तपस्यपौर्णमास्यां तु कृत्वा सहाभक्तिकोत्सवः ॥ व
सन्तेव प्रकुर्वीत परमानंदरूपिणे ॥ प्रभाते विमले जाते प्रत्यहं मा
ल्कोरोदये कृत्वावावश्यकं कर्म संतर्प्य पितृदेवता ॥ वंदयेद्धोलि
कामभिसर्वभूतोपशांतये ॥ वंदितासि सुरेंद्रेण ब्रह्मणा शंकरे
णाच ॥ अतस्त्वं पाहि भूतेभ्यो भूते भूतिप्रदो भव ॥ प्राप्ते वसंतस १४८
मये रमणी माघया अभ्यर्च्चीवंदनरसालमंजुप्रवालैः ॥ प्राश्यामि

चूतकुसुमानिनिवेद्यदेवसंतोषयेद्धिविधिगीतविनोदनृत्यैः मे
ण्डितेचार्चितेसद्रेउपलिप्तेगोमहाजिरे चतुष्ककारयेच्छ्रेष्ठंचंपके
श्चाम्रपत्रैःशुभैः तन्मध्येस्थापयेत्पीठंशुक्लवाचरासदं अनन्ततः
पूर्णकलशंस्थापयेत्पल्लवैर्युतं आसनेचोपविश्यसब्रह्मघो
षेणभारत अभिषेकःसकर्तव्यःसहस्रैश्चूतपल्लवैः कुसुमैश्च
तवकुसुमवसंततत्वपल्लवं संप्राशयामिसखेवदमाधवागमपव
दनं योपिवेत्तिवसंतादौचूतपुष्पंसचंदनं सम्यकुहदिष्यका
मस्यएजांकुर्वंतितेजनाः अनंतरंद्विजेंद्राणांसूतमागधवंदि
नां इष्टादानंयथाशक्त्याकामात्माप्रियतामिति ततोभोजन
वेलायांश्रुतंप्रागेवतद्दिने प्राशयेत्प्रथमंचान्नंततोभुंजीतका

१४९ मत्रः स्नायं चतुष्काष्ठेतच्छ रपीठस्थितानक्षिगनन नलकुंभांश्च
सत्क्रान्त्वापल्लवैरभिषिंचयेत् एवं यः कुरुते पार्थ शास्त्रोक्तं फलन्
149 नोत्सवे ममप्रसादाश्च सिध्यंति तस्य सर्वे मनोरथाः कृतेनेषा र
समपेक्षितं पंचदशेणा प्रांते वैसेन समये समुपस्थिते व संप्राप्य चूत
कुसुमैः सहचंदनेन संयोहि पार्थे पुरुषोत्तमेन मुखीसरान्त इति भवि
ष्योत्तरे श्री भगवदुक्तो व सेतोत्सवः इति फाल्गुनेकृत्यं अधि
मासेतु संप्राप्ते स्नानदानतपादिहरि स्त्रवतांचाज्यसंपक्वे त्रयाह्नि
शतपूपकं दद्यात्तदेव विदुषे श्रोत्रियपापकृद्वितेनश्यंत्यक
राणिश्चिद्रं प्रणेपद्वादशमासजे इति भविष्योत्तरे अधिकमास १४९
कृत्यं द्वादशस्वपिमासेषु पक्षयोरुभयोर्हरिः पिंडान्सर्वेस्त

कर्तव्यः एकादश्यां तु जागरणं दशम्यां पुनरहन्यापक्कन्तमेत्रादिको
वती देवार्चनक्रियां कृत्वा कुर्यात्संकल्पमादृतः दशमीदिन
मारभ्य करिष्येहं व्रतं तव त्रिदिनं देवदेवेश निर्विघ्नं कुरु केशव
इत्युक्त्वार्पयेत्पुष्पांजलिं श्रीरामपादयोः शंखोदकेन संकल्प
प्रणामे दंडवत्स्मृतं इति दशमीसंकल्पः एकादश्यां च वर्णी चेन्नि
कृते दंतधावने स्नात्वा देवार्चनं कृत्वा व्रतसंकल्पमाचरेत् एका
दश्यां निराहारः स्थित्वाहं परमेहनि भोक्ष्यामि पुंडरीकाक्ष शरणं
मे भवाच्युत इति चांजलिपात्रेणार्पयेद्देवं लवाक्यतः गृही
त्वौदुंबरं पात्रं वारिपूर्णं उदङ्मुखः उपवासं गृहीत्वाथ मंत्रपूतं
जलं पिबेत् इत्येकादशीसंकल्पः कृत्वावावस्यकं सर्वे द्वादश्यां

१५० व्रतं समर्पयेत् अज्ञानतिमिरांधस्य व्रतेनानेन केशव प्रसादसु
मुखो नाथ ज्ञानदृष्टिप्रदो भव: इति ~~ब्रह्माद्यश्रीसंकल्प~~: भविष्यो
150 क्तप्रकारेण कुर्याद्धि त्रिदिनं व्रतं प्रसिद्धत्वान्नेदस्माभि: कर्तव्यं
नप्रपंचितं प्रसिद्धत्वान्न तोच्यते तंत्र विस्तरभीतित: प्रसिद्धत्वा
प्रसिद्धस्यात्प्रसिद्धस्य विस्तर: चैत्रादिशुक्लतोस्माभि: कर्तव्य
स्य श्रुतिच्छपे ब्रह्मानंदैर्निमग्नानस्य वाप्यनंतस्यापि स्थिरमन: स्वसार
पद्मवंदनपथ्यास्याज्ज्ञानकोपते: न काममायो न मोक्षमपत:
प्रकाशिनाथार्चनं चंद्रिकेयं गुच्छाभवत्वस्य कृतेन तेन यस्माद्व
दन्यो न तिरामचंद्र: संसारदावानलतापशान्त्यै श्रीरामचंद्रार्चन १५०
चंद्रिकेयं स्यात्संहितामार्गमुपाश्रयद्भि: र्भैवादिभिर्निर्मितमो

१५१ षधाद्यः पटलैःपंचभिःप्रोक्ताश्रीरामार्चनचंद्रिका आनंद
15/ वननाम्नाहियतिनाहरितुष्टये इतिश्रीमत्परमहंसपरिव्राज
काचार्यश्रीमन्मुकुंदवनश्रीचरणशिष्यानंदवनविरचितायां
श्रीरामार्चनचंद्रिकायांपंचमपटलःसमाप्तः ५ संपूर्णम्
श्रीरामचंद्रायनमः सम्वत् १९३१ मार्गवदिचतुर्दसी॰च॰

अङ्का ४७२२

५० द्विवकर २